

MUNTANYA

712

1980



DARRERA NOVETAT, en la col·lecció de

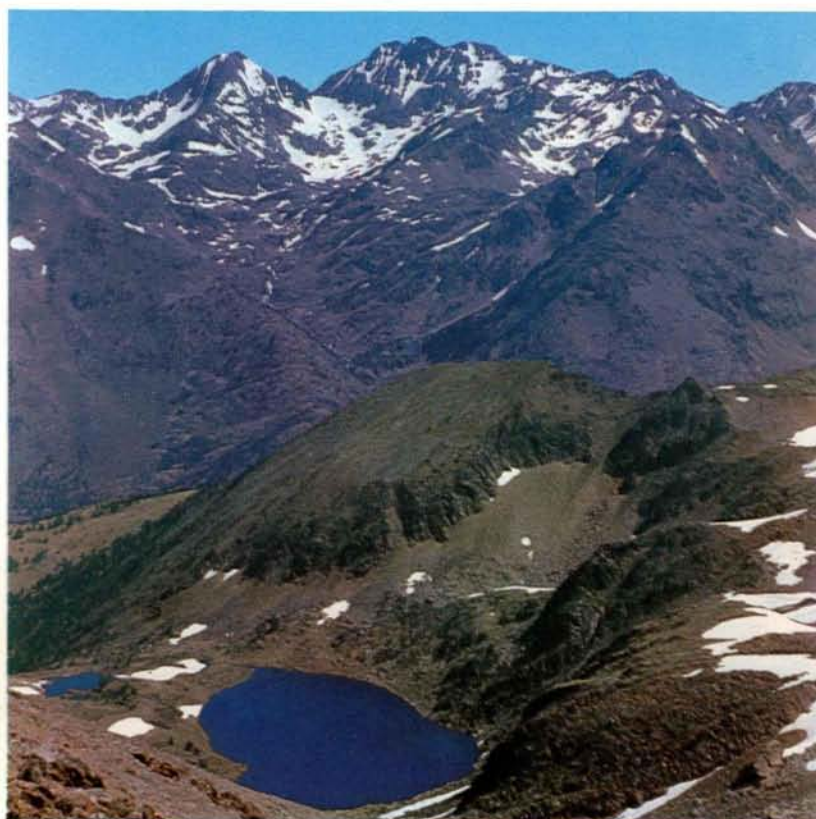
Guies del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA Club Alpí Català



PALLARS-ALT URGELL

Àmbit de la guia i mapes parcials

- 1 Conflent-Salòria
- 2 Sant Joan de l'Erm
- 3 Màniga-Santa Magdalena
- 4 Glorieta-Burg-Juberri
- 5 Ribera de Cardós-Esterri de Cardós
- 6 Campirme-Mascalida
- 7 Montanyo-Becero-Sellente
- 8 Monteixo-Norís
- 9 Circ de Baiau
- 10 Baborte-pica d'Estats-Sotllo
- 11 Pica d'Estats-Canalbona
- 12 Vall de l'Artiga (l'Artigue)
- 13 Pica d'Estats-Canalbona-pica Roja
- 14 Sotllo
- 15 Certascan-Romero-Broate
- 16 Mont-roig-Gallina-Ventolau
- 17 Noarre-Roia de Mollàs-Mariola
- 18 Noarre-Flamisella-Certascan



CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
CLUB ALPÍ CATALÀ

PALLARS-ALT URGELL

De la Noguera Pallaresa al Segre

PICA D'ESTATS-SOTLLO-MONT ROIG-MONTEIXO-SALÒRIA
ORRI-SANTA MAGDALENA-SANT JOAN DE L'ERM

Agustí Jolis i M. Antònia Simó de Jolis

Editada per: EDITORIAL MONTBLANC-MARTIN

Profusament il·lustrada amb 42 dibuixos i esquemes, 1 mapa general, 18 mapes parcials, 2 croquis de situació, 8 fotos en color i 8 en blanc i negre.

De venda en les principals llibreries i en la Secretaria del Centre*.

* Tots els socis que estiguin interessats a adquirir-la, cal que presentin a Secretaria el carnet-rebut, per a gaudir dels avantatges en el seu preu de venda.

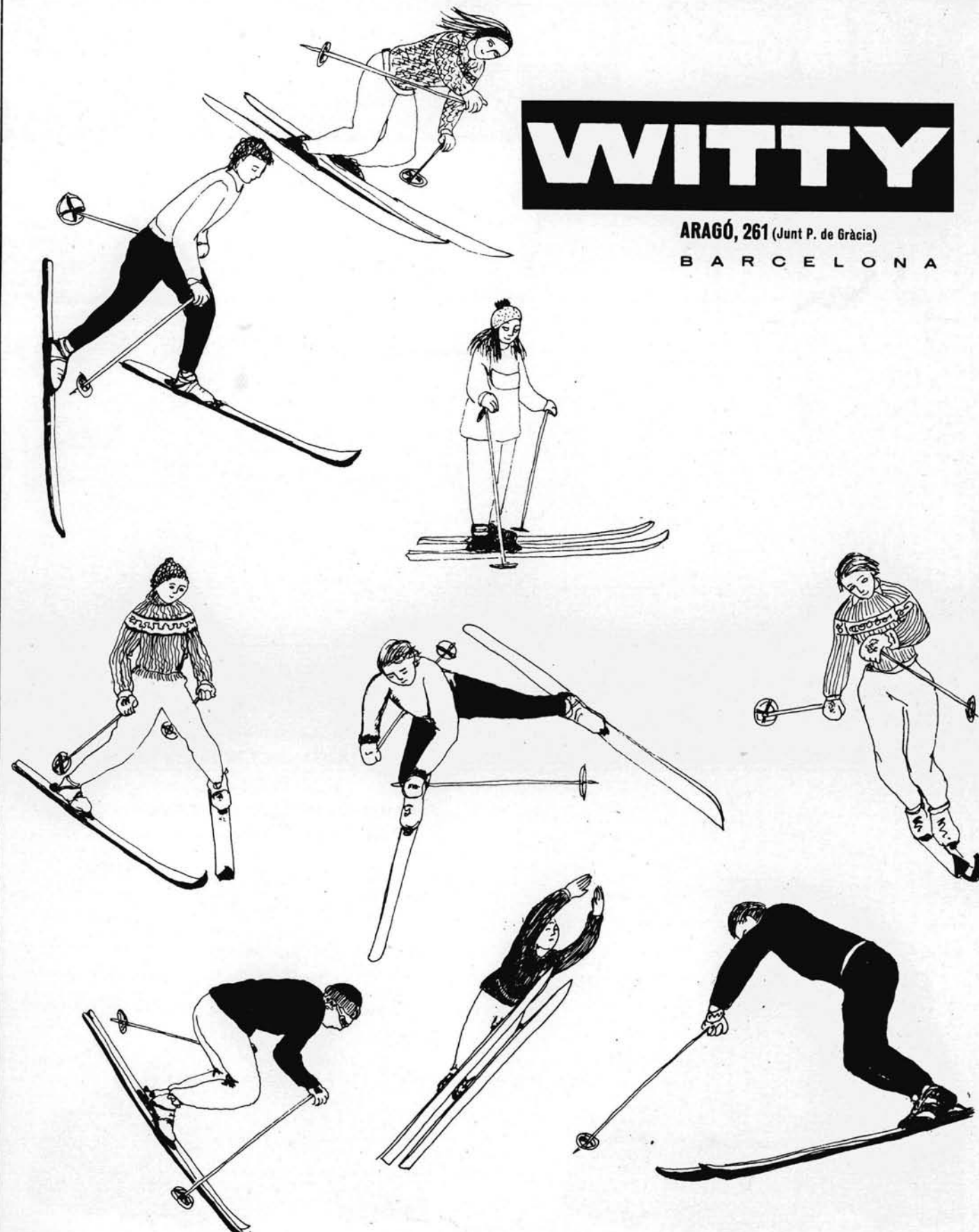
ALTRES GUIES DEL PIRINEU

- A – Midi d'Ossau - Balaitus*
- B – Vignemale - Monte Perdido
- C – Posets - Maladeta
- D – Pallars - Aran
- E – Pallars - Alt Urgell

* En preparació

- F – Alt Berguèda i Cardener
- F-1 – Pedraforca
- G – Cerdanya
- H – Pirineu Oriental
- I – Travessia del Pirineu**

** Inminent aparició



WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

BARCELONA

PER TOT EL QUE NECESSITEU ENS TROBAREU A PARTIR DE LES 17 HORES



GUILLEM ARIAS



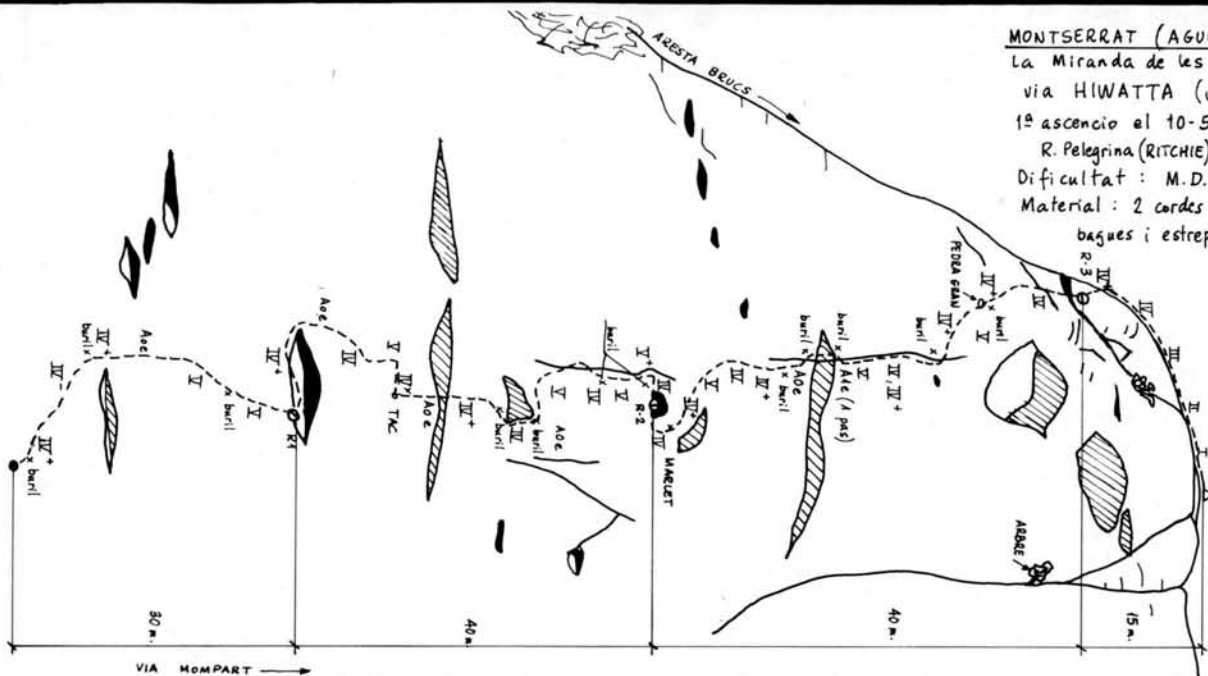
ALTA MUNTANYA
ESCALADA
ESQUI DE MUNTANYA
ESQUI

ROGER, 40 (SANTS)
BARCELONA-14

MONITORS de l'E.C.A.M. — Membres del C.A.D.E. i G.P.H.M.



JOAN OLIVA



MONTSERRAT (AGULLES)

La Miranda de les boigues, cara Est
via HIWATTA (via equipada)

1ª ascensió el 10-5-81 per: Manel Sugranyes,
R. Pelegrina (RITCHIE), Oriol Pie i Rafel Alacuart

Dificultat: M.D. sup / A0; Longitud: 125 mts.

Material: 2 cordes de 40 mts., 25 mosquetons
baques i estreps, aconsellable el "FIFI"

Galibier

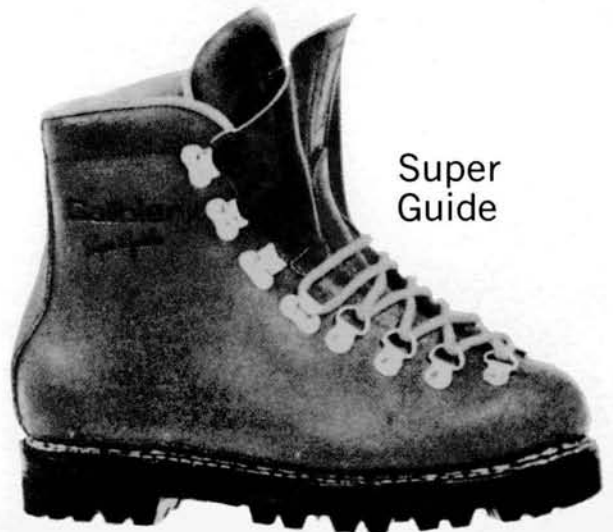
RICHARD PONTVERT, S. A.
FRANCE

chausse "SÜR"

Amb l'assessorament tècnic:
RENÉ DESMAISON



Makalu
Hivernale



Super
Guide

Legalitat, 55 Tels.: 219 46 50 - 213 18 31
Barcelona-24

**acer
port**



FREE CLIMBING!

Bota especial per a ascensions en roca d'extrema dificultat en calcari, conglomerat i granit, amb la qual se superen els límits més alts en escalada lliure.

Sola llisa de goma especial d'excel·lent adherència i flexió.

Tira empelfada per a protegir i reforçar el taló.

Reforç de goma per a afavorir el treball en puntera.

Peça fabricada de lona i pell empelfada suaues, per a donar més flexió i lleugeresa al conjunt.

Banda de goma de gran flexibilitat i resistència a l'abrasió, per a facilitar encastaments sense pèrdua d'adherència.

Cercle protector del turmell.

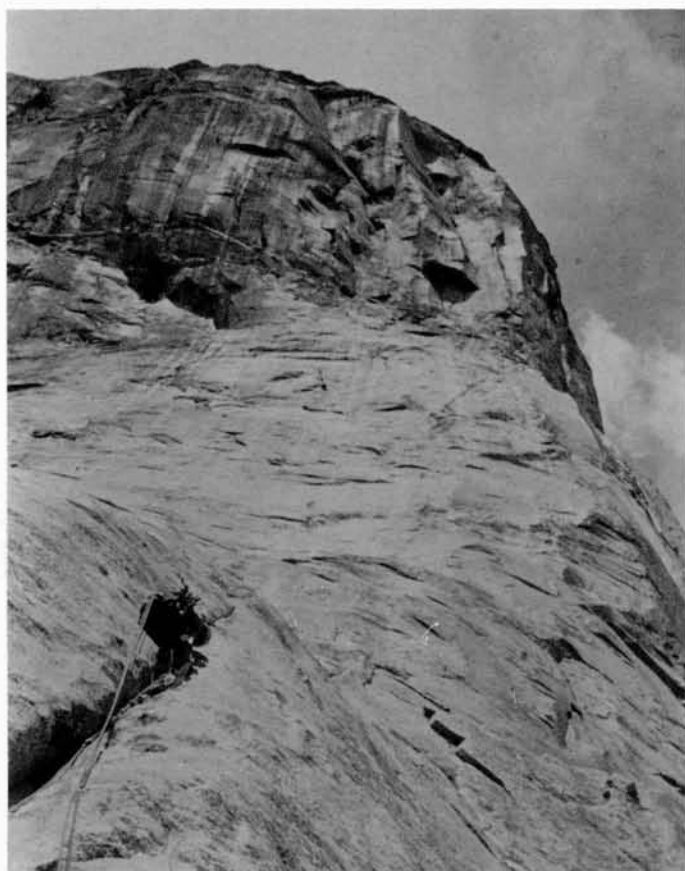
Lligada molt baixa i amb cordó elàstic, que permet l'adaptació de diferents doblàries de mitges.



El tall i curvatura original de la sola, amb gran aixecament de puntera, faciliten la perfecta visió en la utilització d'arrapaments mínims i permeten una adherència extraordinària.

Mida americana	6	6 1/2	7	7 1/2	8	8 1/2	9	9 1/2	10	10 1/2	11	11 1/2	12
Mida espanyola	37 1/2	38	38 3/4	39 1/2	40	40 1/2	41 1/4	42	42 1/2	43 1/4	44	44 1/2	45

SUPER GAT «EL CAPITAN»



«THE NOSE» al CAPITAN - YOSEMITE VALLEY
1.ª Ascensió Espanyola - Maig del 1978
M. A. GALLEGU «EL MURCIANO» - J. LÓPEZ

Aquest model ha estat
realitzat amb l'assessorament
tècnic de

MIGUEL ÁNGEL GALLEGU
«EL MURCIANO»

BOREAL - Apartat 202 - VILLENA (ALACANT)
Prego en trametin el CATALOG BOREAL - 1980-81. —
Nom:
Adreça:
Ciutat:



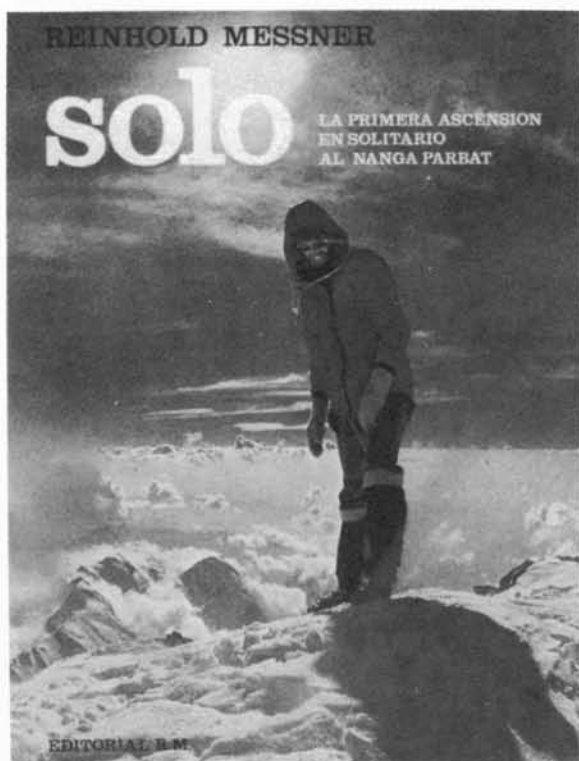
esports

RICARD TARRÉ

VIA AUGUSTA, 108 TEL. 2179188 BARCELONA-8 • PRIM, 00 TEL. 3804821 BADALONA

(Foto: J. ALTADILL).





SOLO

La primera ascensión en solitario al Nanga Parbat

El testimoniatge d'un gran alpinista que, lluny de pretendre mitificar-se, procura presentarse tal com és: un home! Però... un home corrent?

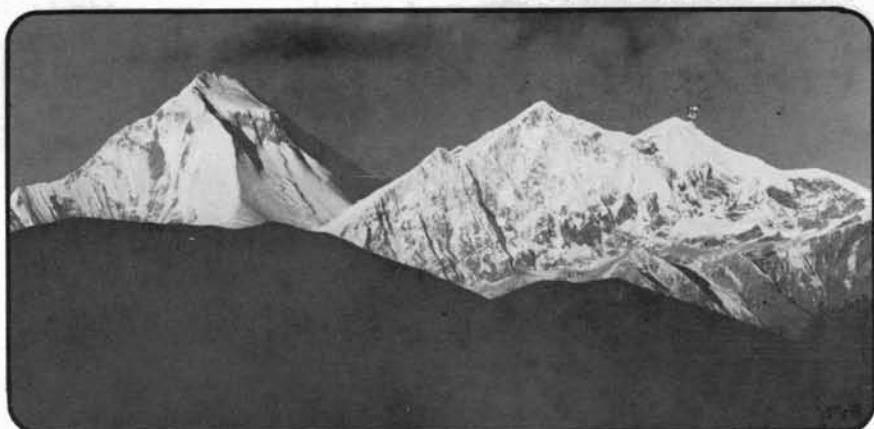
No obstant, ascendir els vuit mil metres del Nanga Parbat en solitari, sense ajuda, abandonat al seu esforç personal, es un empeny que arrabassa lo titànic.

Què es Reinhold Messner? Un home o un superhome? Aquesta és la pregunta que es fan molts alpinistes. És molt probable que trovem una resposta en la lectura d'aquest relat apasionant.

Un volum 19 x 34 cm. amb il·lustracions a tot color i en blanc i negre.

P.V.P. 1.000,- Ptes.

EDITORIAL RM — Passeig de Sant Gervasi, 24 — Barcelona-22



NEPAL



KENIA



PERÚ

VIATGES **ICAB**
PROGRAMA 1981-82
 Escriure a:

TREKKING
 Gran Via, n.º 1.075, 7.º, 1.ª
 BARCELONA-20



TANZANIA



CAMPING • CARAVANNING • ESPORTS

Amb l'obertura de la botiga HORIZONS, la nostra intenció és la de subministrar tot allò que es pugui necessitar per acampar i per les excursions, ja siguin, per exemple, d'alta muntanya, travesses, amb caravana o bé fent un trekking per qualsevol país. Tanmateix oferim un servei d'informació i assessorament el qual inclou tot tipus de publicacions, mapes i opuscles de turisme.

També tocarem el camp dels esports i jocs, com a complement necessari de l'esplai i de la vida en contacte amb la natura.

Esperem tenir-vos aviat entre nosaltres per poder-vos atendre el millor possible.

TOT PER L'EXCURSIONISME I L'ACAMPADA CENTRE D'INFORMACIÓ I ASSESSORAMENT

Padilla, 360/Sta. Carolina, 37-39. Tel. 256 42 81. BARCELONA-25 **P** gratuït per als Srs., clients



Els nostres trekkings

Per a molts, el «trekking» correspon a un gust pel turisme actiu i esportiu, a un desig cada cop més gran d'expansió, d'autèntic retrobament amb la natura, a un estil de vida més simple. Aquest tipus de viatge vol ser un descobriment profund d'un país en tots els seus diferents aspectes; història, poblacions, costums, gents, muntanyes, flora, fauna, etc.

Els nostres trekkings no requereixen un alt nivell tècnic. Estan dirigits principalment a muntanyencs i a persones que sense experiència a muntanya mantinguin una bona condició física.

Per altre part, en aquests viatges les condicions d'aïllament i en moltes oportunitats de clima rigurós, fan que només s'hi pugui participar amb un equipament adient i amb un veritable esperit d'aventura.

Agraïre en trameteu un
exemplar del programa
TREKKINGS 1981-82

Nom:

Cognoms:

Adreça:

Localitat:



**calçat
infantil**



- Balmes
Plaça Molina
 - Avda.
Pau Casals, 15
 - Passeig
Gral. Mola, 43
- BARCELONA

KATAKROK

**No us
n'estranyeu!
Encara
no ha
visitat
Mañanes**



Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.



Recordeu només a... C/. Canuda, 26 - Telèfons 318 45 00 - 318 44 34



MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

ANY CIV N.º 712 VOL. 88 DESEMBRE 1980

Redacció i administració:

Paradís, 10 - Barcelona (2)
Tel. 315 23 11

Director:

Josep Casanovas i Garcia

Maqueta:

Carles Fabregat i Sans

Secretari:

Josep Velázquez i Crespan

Corrector:

Joan Costa i Costa

Publicitat:

Lluís Belvis

Paradís, 10 - Barcelona (2)

Tel. 315 23 11

Adjunts al director:

Josep Elesbaan Pau i Torrent,

Salvador Filella i Cornadó

Equip Redacció Crònica:

David M. Aloy, Jaume Altadill,

Pere Aymerich, Armand Ballart,

Lluís Belvis, Modest Montlleó,

Alfred Montserrat, Joan Sabadell

Ricard Vila.

Subscripció:

900 pessetes l'any (sis exemplars).

Estranger 1.200 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 150

pessetes. (Comanda de números

endarrerits, a la redacció de la

revista.)

Dipòsit Legal: B. 545-1958

Impremta:

SUIMPA, S.A.

Indústria, 110

SUMARI

Editorial	242
D'una vella i encerclada terra <i>Agustí Bou i Tort</i>	243
Pels camins dels Països Catalans <i>Joan Triadú</i>	245
Picos de Europa Un paradís per descobrir? <i>Josep V. Ponce</i>	247
Esquí de primavera - Pic de Pocets <i>R. Rebassa</i>	255
Buthan, regne prohibit <i>Ramón Pintó i Comas</i>	256
Un gran caminador: Jujol <i>J. M. Jujol</i>	262
Un somni de glaç Agulla del Triolet cara Nord <i>Joan Quintana i Paredes</i>	266
Deu preguntes a Reinhold Messner <i>Lluís Belvis i Del Rio</i>	268
Les «vie ferratè» a les Dolomites <i>Enric Nosàs</i>	271
XLVI Saló Internacional de Fotografia de Muntanya <i>Josep Camp i Permanyer</i>	273
XXII Rallye d'Alta Muntanya - Vall d'Eriste 1980 <i>Josep Abril Pinell</i>	277
Crònica excursionista <i>Equip redacció Crònica</i>	
Alpinisme	280
Actes	282
Bibliografia	286

Portada:

Couloir de Gaube - Vinhamala (Vignemale)

(foto: Jaume Altadill)

Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

ELS ACCIDENTS A MUNTANYA

Té actualitat el mot "desgast". Una persona, a força de veure-la sovint actuar. Unes situacions repetides, per insòlites que siguin. Uns comentaris sobre temes preocupants que apareixen amb certa freqüència. Tot això acaba tenint poca incidència i produeix un encongiment d'indiferència. I és aquesta reacció la que no voldríem que es produís en el tema que motiva aquesta editorial.

Paradoxalment, potser els lectors habituals d'aquesta revista no són els que més necessitin les indicacions per evitar o disminuir els accidents. Existeix un gran sector al qual és difícil arribar i que no llegirà aquestes línies. Però al marge d'això, creiem interessant fer unes consideracions referents als accidents ocorreguts els darrers anys. Veiem que:

Primer: Es tipifica per la seva freqüència l'accident d'esquí de pista. No la simple fractura sinó fins i tot l'accident mortal.

Segon: Augmenten els accidents causats per allaus.

Tercer: Augmenten els accidents que tenen com a víctimes gent que no practica normalment l'excursionisme.

Quart: Disminueixen els accidents d'escalada i espeleologia.

Farem un petit comentari que ens ajudi a prendre consciència de la gran responsabilitat que tenim les entitats excursionistes a denunciar uns fets que no sempre està en les nostres mans de poder influir per evitar-los o disminuir-los.

Els accidents mortals o gravíssims que s'han produït en pistes d'esquí sempre han tingut un denominador comú: el glaç. Quan la neu està com un vidre, una caiguda es transforma en una reliscada incontrolada fins a les roques de les que tan generoses són les nostres pistes. Aquí sí que hi ha una greu responsabilitat, potser en algun cas fins i tot penal, per no tancar les instal·lacions quan les adverses condicions així ho aconsellen, i per molt grans que siguin els perjudicis econòmics.

Quant als accidents causats per allaus, és una conseqüència lògica de la gran afecció a l'excursionisme hivernal. Efectivament, abans hi havia el mateix nombre d'allaus que ara, però a la muntanya no hi havia el nombre

de persones que actualment hi va a l'hivern. El perill degut a les allaus és molt més acusat durant els mesos de desembre, gener i febrer, en què les nevades són més fortes i la neu molt inestable degut als canvis freqüents de temperatura. Bé estan els cordillets i els aparells emissors de senyals per a localitzar els sepultats, però és molt més eficient saber abandonar un itinerari quan la prudència ho aconsella.

És preocupant assistir impotents a l'espectacle que ofereix tanta gent que sense el recolzament d'una entitat excursionista s'aventura a la muntanya. S'han produït lamentables (ja que es podien evitar) accidents, sobretot a l'hivern, protagonitzats per adolescents que, unes vegades envalentits per cases comercials que els han equipat, i altres embolcallats en determinades agrupacions o centres docents, alegrement s'han llençat a l'aventura, amb conseqüències fatals.

Pel que fa als accidents d'escalada i espeleologia, aquests han disminuït. Sembla ser cada vegada més nombrosa la gent que practica aquestes activitats. El material i els coneixements tècnics són millors, mentre que la desmitificació de la muntanya també ha ajudat a reduir-los.

Con dèiem abans, cal prendre consciència del problema, i aquest és l'objectiu del nostre editorial; però també ens agradaria veure que es prenen mesures preventives eficients per tal d'evitar aquells accidents que definiríem com a absurds. Per arribar a la gran quantitat de gent que practica l'excursionisme cal disposar d'aquells mitjans de comunicació social més populars. I en aquest sentit seria molt positiu que la petita pantalla toqués aquest tema d'una forma racional i sense dramatitzacions.

Però tampoc no podem obviar en aquest tema la manca d'eficiència, més que humana, material, que es fa palesa quan d'un rescat a muntanya es tracta. Encara que això serà tema per a un proper editorial, cal dir que els excursionistes no anem tranquils a la muntanya, car pensem que un petit accident en un lloc apartat i en condicions adverses, pot derivar en un accident mortal. Quants accidents ens venen a la memòria en què una més gran rapidesa, coordinació i un millor equip material (helicòpter) potser haurien estalviat vides humanes!

Abans de parlar d'aquesta obra, haig de fer una breu referència a una altra, editada també amb motiu del Centenari del Centre. Es tracta de l'«Homenatge dels Artistes Catalans al Centre Excursionista de Catalunya». En aquest últim llibre havíem de recollir gràficament les obres que una colla d'artistes havien cedit com a homenatge al Centre. Homenatge que es va concretar en una magna exposició que tingué lloc, el novembre del 1976, al Saló del Tinell. Tot aquest muntatge va ésser possible gràcies a l'empenta, treball i dedicació d'en Martí March qui, durant molts mesos, concretament els de l'estiu de 1976, va empaitar els artistes que després ens van cedir les obres, es va preocupar de fer-ne litografies i va tenir la idea d'editar el llibre. Resumint: fou l'ànima de tot el que es va fer en aquella ocasió.

Però, en realitat, volíem que el llibre fos com un resum de la relació del Centre amb la Cultura Catalana. Per això, a més de la reproducció gràfica de les obres que hem esmentat, pensàvem incloure-hi una selecció de treballs literaris, inèdits o no, i dedicats especialment al Centre o de qualsevol tema. Ja que deixàvem els seus autors en plena llibertat.

Amb aquesta finalitat ens vam dirigir a un gran nombre d'escriptors catalans, especialment als qui havien assolit el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Entre ells, naturalment, hi havia en Salvador Espriu, qui ens va fer arribar el manuscrit de «D'UNA VELLA I ENCERCLADA TERRA», però l'extensió de l'obra no la feia gaire adient per a la finalitat que perseguíem. En Salvador Espriu, però, em va donar el manuscrit a tall d'ofrena personal. Mentrestant, va



*Representació del nom
de Catalunya*



*Representació del nom
d'Agustí Bou i Tort*



*Representació del nom
de Manuel Valls*



*Representació de la mà
de Josep M.ª Subirachs*

dir-me que prepararia una altra cosa.

Aquesta altra col·laboració va ésser «Tarda a muntanya», publicada anteriorment a «Aspectes», i revisada el 9 de juny de 1976.

Però la nostra idea era la de no deixar inèdita la primera obra que l'Espriu ens havia lliurat. El problema era trobar qui es fes càrrec de l'edició. L'etern i impenitent optimista d'en Martí March va dir que això se solucionaria al seu temps.

Va passar un any abans no en vam tornar a parlar. El novembre de 1977 ens reuníem en Josep M.ª Subirachs, en Martí March i jo. En Subirachs va oferir-se a fer les lletres que encapçalarien cada capítol, un retrat de l'Espriu i la maqueta del llibre. Des del primer moment va insistir en el fet que ell volia ocupar-se de la maqueta.

Després hi va haver un gran parèntesi d'inactivitat, un parèntesi durant el qual vaig rebre un bon nombre de cartes de Salvador Espriu manifestant els seus dubtes que s'arribés a tirar endavant l'edició. En Subirachs, encara que no ho deia per escrit, manifestava de paraula el mateix dubte cada vegada que ens trobàvem.

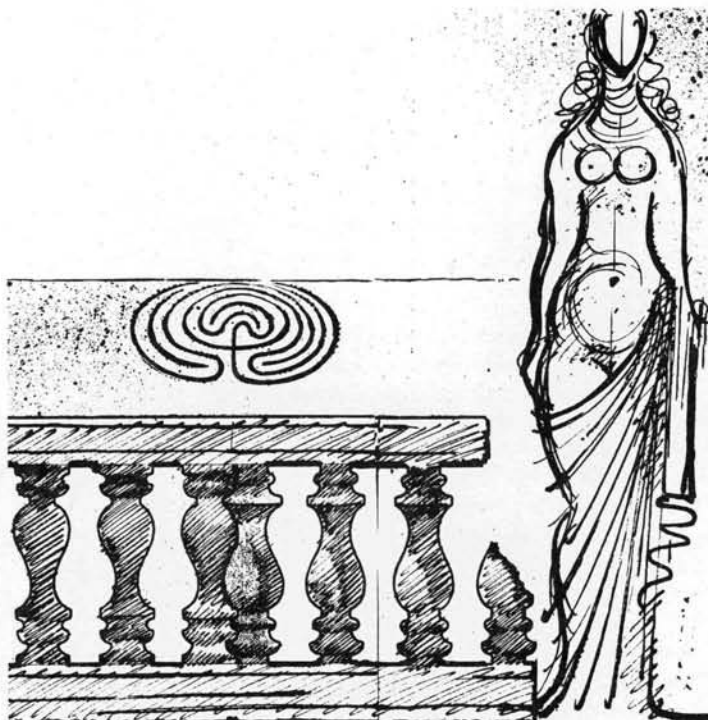
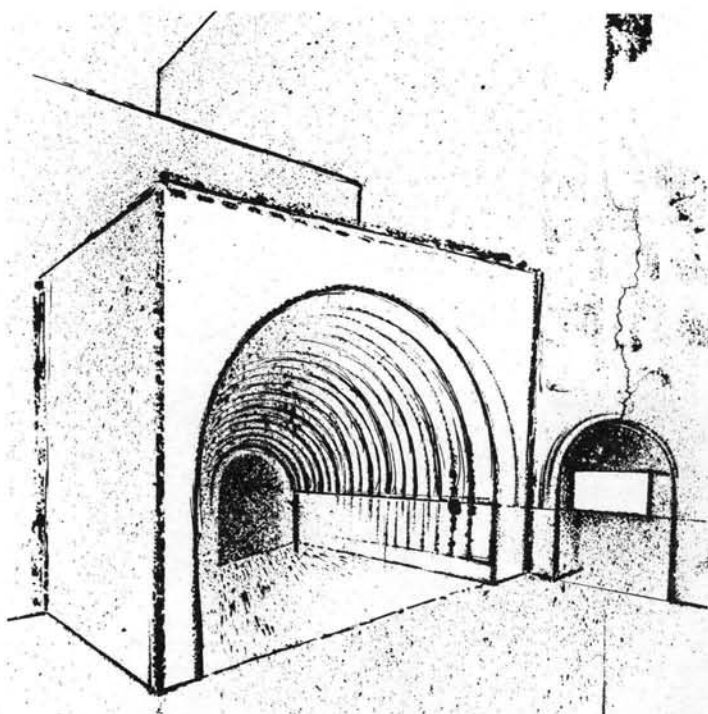
Va arribar el mes de febrer de 1980. Durant aquells dies, en Subirachs va fer una exposició a la Sala Daedalus, al carrer del Consell de Cent, i ens vam tornar a trobar. Novament es va parlar de la possibilitat d'editar el manuscrit de l'obra «D'UNA VELLA I ENCERCLADA TERRA».

Ara ja es pot establir una cronologia molt concreta de les gestions fetes abans de la publicació:

El 19 de maig de 1980 va ser una data capdal. En Martí March em va presentar en Josep M.ª Benach, d'Àmbit-Serveis

Agustí Bou i Tort

D'UNA VELLA I ENCERCLADA TERRA



Editorials, i el dia següent, 20 de maig de 1980, vam tenir una reunió amb aquest darrer, en Martí March, en Josep M.^a Subirachs i jo. Aquesta reunió va servir per a determinar el format del volum, el paper i el tipus de lletra. En Subirachs mantenia la seva oferta de fer la coberta i, a més a més, onze il·lustracions i dibuixos al marge. Es va parlar de fer-ne dos-cents exemplars en fil, a més de l'edició normal, amb una litografia signada per en Subirachs.

Com a il·lustració trobareu al marge els dibuixos que en Josep M.^a Subirachs va fer finalment. Recordo que la seva idea original era que tot el llibre havia d'anar amb dibuixos al marge. Les discussions, en les quals va participar sobretot en Josep M.^a Benach, li van fer modificar la seva idea primera i només en van quedar els quatre que adjuntem. Com veureu, són una representació de Catalunya, dels noms de Manuel Valls i d'Agustí Bou i Tort, i de la pròpia mà del dibuixant.

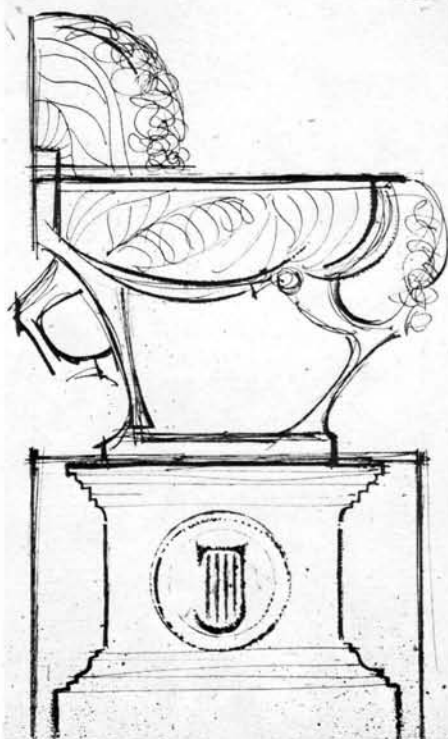
Els mesos de juny, juliol i agost foren mesos d'intens treball. A mitjan juny ja disposàvem de galerades, que vam fer arribar a en Salvador Espriu. Però aquest va dir que el que en realitat necessitava eren galerades ja compaginades per veure exactament com aniria l'obra, i això és el que vam procurar que tingués, per a poder fer esmenes el més aviat millor.

Els dibuixos, com ja hem dit abans, van ésser motiu de llargues discussions. Les reunions sovintejaven, però al final s'arribava a un acord.

Concretament, els dibuixos que anaven al començament de cada capítol van ésser objecte d'una discussió aferrissada. L'acord que es va prendre finalment va

ser el de fer servir molts dels dibuixos que ja tenia en Subirachs, fer-ne d'altres de nous afegint al final de cada capítol una part del mateix dibuix que anava al començament, per a completar l'obra en el seu aspecte gràfic. A últims d'agost, en

Jaume I el Conqueridor



Subirachs fa lliurament de totes les il·lustracions i les fem arribar a Josep M.^a Benach per tal que Tipografia Empòrium comencés la impressió.

Com a mostra d'aquesta il·lustracions, n'adjuntem tres en el text del present article. La primera és la representació estilitzada de Jaume I el Conqueridor; al pedestal de la seva estàtua hi veureu el segell que representa Catalunya emmarcat dintre la J de Jaume que també apareix en un dels dibuixos al marge, de què abans he fet menció. Un altre dibuix és una representació del Monestir de Sixena. Si us hi fixeu, veureu que a la tomba que hi ha a la dreta de la portalada d'entrada s'hi dibuixa una esquerda que representa l'estat en què es troba el Monestir. L'última il·lustració que acompanyem és una constant que apareix tant a l'obra d'en Subirachs com a l'obra de l'Espriu: una balustrada mig trencada, una figura femenina clàssica i, al fons, sobre el mar, el laberint que tant i tant repeteix l'Espriu a tota la seva obra.

El mes de setembre és un mes molt important. Tenim ocasió de disposar d'un llibre molt enllestit, un llibre que, tot seguit, fem arribar a en Salvador Espriu perquè hi comenci les correccions.

L'Espriu ens torna les proves amb les degudes correccions. N'hi ha a centenars. Ens diu, «si no ho he llegit vint-i-cinc vegades, és perquè ho he llegit cinquanta». Ens vol veure personalment, tant a en Josep M.^a Benach com a mi mateix per explicar-nos el sentit de moltes de les esmenes fetes. El seu rigor és quelcom d'inimaginable. Per un punt o una coma, la discussió s'allarga i s'allarga..., però és que ell vol arribar fins

al fons de la qüestió amb els seus raonaments. Un dels dies, del despatx d'en Salvador Espriu anem a l'estudi d'en Josep M.^a Subirachs per ensenyar-li les correccions i discutir algun aspecte dels dibuixos que el mateix Espriu ens va fer observar.

Després de les primeres proves, vénen les segones, les quals seran corregides també per l'Espriu, i el dia 1 d'octubre de 1980 tenim una nova reunió amb en Josep M.^a Benach, i presentem les proves definitivament corregides sobre les quals s'iniciarà la impressió del llibre.

L'octubre es presenta amb un nou problema: el de saber qui finançarà i qui editarà el llibre. Fins ara es donava per sobreentès que això estava solucionat, i fins aleshores no ens adonem que no s'havia aclarit d'una manera definitiva. El dubte rau en si serà Àmbit-Serveis Editorials o bé el Centre Excursionista de Catalunya qui se'n farà càrrec.

El dubte s'aclareix el dia 16 d'octubre. En una nova trobada, s'acorda que serà l'Àmbit-Serveis Editorials; estan disposats a fer-ho si el Centre hi renuncia d'una manera explícita.

En parlo seguidament amb el president, Sr. Lluís Puntís i, previ acord d'aquest, l'endemà comunico la renúncia del Centre a Àmbit que comença a endegar tots els detalls finals, entre els quals hi ha el de fixar el preu de venda del llibre.

Seguidament, es comença a imprimir, i el dia 24 d'octubre ja me'n lliuren tres exemplars en paper de fil. D'aquests exemplars en faig arribar un a Salvador Espriu, un altre al president del Centre per a la Junta Directiva i un me'l guardo jo, per si es presentés algun dubte.

Un dia abans de la presentació pública, amb en Benach portem un exemplar a Josep M.^a Subirachs, qui també hi voldria fer alguna esmena; però ja no s'és a temps per a ser recollida: el llibre ja estava pràcticament tot ell imprès.

Aquella mateixa tarda, en el programa de «Radio 4» que presenta l'Amanda Camps, faig un avenç de la presentació del llibre. Insisteixo en dues coses: parlar de la relació Subirachs-Espriu i de perquè el Centre Excursionista de Catalunya es troba present en moltes de les activitats culturals de la nostra terra. És una pregunta que ens han fet moltes vegades i no estarà de més repetir-ne l'explicació.

El Centre va néixer en uns moments en què les entitats culturals catalanes que avui coneixem encara no existien o bé duïen una vida minsa. Per tant, havia de cobrir un camp que no era el propi de l'excursionisme, però els homes que el varen fundar s'adonaven que, durant les seves anades i vingudes per la nostra «vella i encerclada terra», podien —tot i satisfer el seu afany d'horitzons i d'exercici físic— cobrir un camp tan important com era el de l'esperit i la cultura. Així ho van fer i així ho hem continuat fent nosaltres,

els seus hereus. No ens hem limitat a fer caminades, alpinisme o esquí sinó que, a més, hem procurat anar amb els ulls ben oberts per adonar-nos de la realitat de la terra i dels homes.

Amb tot això, arribem al dia fixat per a la presentació pública del llibre. Aquell dia vam anar al despatx d'en Salvador Espriu, el president del Centre Lluís Puntís, en Josep M.^a Benach i jo, en el meu paper de coordinador i impulsor de l'edició de l'obra. Solemnement li fem ofrena de l'exemplar n.º 0, que l'autor rep emocionat. Com ja es diu en un altre lloc d'aquest mateix número de «Muntanya», el llibre retorna, per voluntat de l'Espriu, al

Centre Excursionista de Catalunya, perquè resti a la Biblioteca de la nostra entitat, on Salvador Espriu creu que els socis el podran estimar i tenir-ne cura.

La tarda del dia 29 d'octubre de 1980, dia del primer aniversari de l'estrena del poema al Palau de la Música Catalana, fem la presentació del llibre al Centre. L'explicació de l'acte s'inclou en aquesta revista.

Una vegada més, donem les gràcies a tots els qui han col·laborat a fer possible l'edició de «D'UNA VELLA I ENCLERCLADA TERRA», obra de Salvador Espriu, bellament il·lustrada per Josep M.^a Subirachs.

PELS CAMINS DELS PAÏSOS CATALANS

Joan Triadú

(Transcripció de l'article publicat per Joan Triadú sobre el llibre «D'UNA VELLA I ENCLERCLADA TERRA», de Salvador Espriu, al diari Avui del dia 23 de novembre de 1980.)

Heus aquí un llibre que és una bona introducció al tarannà literari d'un escriptor que durant molts anys ha estat tingut per difícil i per minoritari, i que avui és un dels més llegits, entre els clàssics vivents o recents, de la literatura catalana del segle XX.

Aquest llibre és breu però ben presentat, amb uns dibuixos molt adients de l'escultor J. M. Subirachs, i es titula «D'UNA VELLA I ENCLERCLADA TERRA». L'autor, Salvador Espriu, ha actuat com qui fa un servei, perquè amb el seu text aconsegueix, fa temps, una doble comanda: posar la lletra d'un espectacle o d'una peça en un acte que havia ideat, treballat i musicat el compositor Manuel Valls i, més tard, fer un escrit per a la commemoració del primer centenari del Centre Excursionista de Catalunya. Tot això s'esdevenia entre 1973 i 1976. Més ençà, exactament el 29 d'octubre del 1979, l'obra fou estrenada al Palau de la Música Catalana de Barcelona.

Però ha calgut esperar encara un any perquè finalment tinguéssim el llibre, editat amb tota cura i excel·lentment il·lustrat. En un breu pròleg, l'actual president del Centre Excursionista de Catalunya, Lluís



Puntís i Pujol, ens explica una part d'aquesta història, i en un altre pròleg, molt precís, l'escriptor ens n'exposa la resta. Es la història complexa i apassionant d'una creació literària que se sotmet, amb materials de primer ordre, a les exigències d'una construcció que ha d'ésser habitada per ella, i alhora aquesta creació es predispone a servir una causa i a rendir un homenatge que tenen una relació evident amb una història atzarosa i amb l'actualitat més punyent, ja que es tractava, com diu Espriu, «d'un explícit homenatge a la nostra entitat lingüística i nacional, complexa i alhora en essència unitària».

Treball de maduresa i de síntesi, «D'UNA VELLA I ENCLERCLADA TERRA» és paradoxalment, com dic, una bona introducció a la poesia i a la prosa —és a dir, al total de l'obra— de Salvador Espriu. La difusió d'aquesta obra entre els estudiants actuals de llengua i de literatura catalana pot trobar un instrument didàctic de primer ordre en «D'UNA VELLA I ENCLERCLADA TERRA», text dialogat que permet una lectura de grup, i de contingut molt ric en al·lusions i referències culturals en l'espai i en el temps de tot l'àmbit dels Països Catalans. Ha estat afortunada la idea, tant la del compositor Manuel Valls com la del Centre Excursionista de Catalunya, de recórrer a l'alta col·laboració del nostre candidat (fins a quin any?) al premi Nobel per a l'acompliment dels projectes respectius, perquè així, a més de treure'n el partit que es dedueix de la lectura del llibre, comprometeren l'escriptor en una tasca que pels seus resultats l'enalteix també com a home públic. I si hagués calgut, que no calia, aquesta darrera aportació espriana justificaria el reconeixement públic que li ha estat atorgat darrerament per les més altes institucions acadèmiques i representatives del nostre poble, com al seu dia pel Premi d'Honor de les Lletres Catalanes d'Omnium Cultural, l'internacional premi Montaigne i d'altres. Perquè el llibre és una declaració i una afirmació: sobre la unitat i de la unitat de la llengua i de la cultura catalanes dels territoris que històricament ens uneixen i ens fan un sol poble. Que un gran escriptor s'apunti amb humilitat i amb tot el seu mestratge a fer una demostració, literàriament creadora, d'aquesta mena ho agrairia qualsevol col·lectivitat encara que es veiés molt més les orelles que no pas la nostra, llevat que fos una col·lectivitat ben mesquina i amb tendències irresistibles d'autodestrucció i definitiu anihilament. Esperem que aquest no sigui el nostre cas, perquè, a més d'aquests trets que són al capdavant patològics, caldria afegir-hi, donada la nostra situació conjunta actual com a Països Catalans, no desesperada però sí desesperant, uns trets considerablement ridículs, com una inenarrable confusió mental i la



Josep M. Subirachs

inconsciència que distingeix un cert tipus d'enzes.

Perquè «D'UNA VELLA I ENCLERCLADA TERRA» és un elogi satíric i una elegia metafísica de la més pura tradició espriana. El nervi de la intel·ligència no s'aflluixa en tocar les cordes més afectades per la sensibilitat col·lectiva, i no s'estova tampoc la maça que espera de trascantó l'encontre amb el cap propici d'alguna xacra nacional més o menys inconfessable. La brevetat del text i el seu caràcter de sotmès a un canemàs, a una idea anterior i fins i tot a una música, com un llibret operístic, no han esmussat ni poc ni molt el tremp de l'acerada escriptura, tant en vers com en prosa, malgrat que ens parli, per començar, el protagonista, del propòsit de tenir un to planer i que un altre personatge, ocasional, sentenciï, obra enllà, que «qui repapieja rima sovint». El lector habitual d'Espriu se sentirà portat a recordar sense esforç línies, si no moments, que han fet un mite del món peculiar de l'escriptor. Adés se sentirà prop dels versos que el poeta sol qualificar de «Versots», com els de «LES CANÇONS D'ARIADNA», els més satírics, o bé de la gravetat trencada que puja de «CEMENTIRI DE SINERA», ja, i travessa tot el mite sinerenc, amb la seva elegia tendra; adés som en una escena de «PRIMERA HISTÒRIA D'ESTHER», uns instants només, amb els seus contrastos de vers i prosa, o sentim la veu llunyana, commovedora, del passat viscut, com en qualsevol fragment de «Tereseta-que-baixava-les-escales». No hi manca tampoc l'evocació directa, sincera, fidel del poeta al seu amic, el poeta Rosselló-Pòrcel, una devoció i una obligació tot alhora. I potser no hi podia faltar la mort, una dansa de la mort a l'escenari, tribut a Mrs. Death en plena ruta, a les acaballes del viatge.

Perquè la peça figura un viatge pels Països Catalans d'un rodamón, personatge que amb aquest nom porta l'acció en cada un dels deu episodis o escenes en què es divideix l'espectacle. Dos d'aquests episodis surten de les

nostres fronteres actuals, per raons històriques ben justificades, i tenen lloc un a Montpeller, a la recerca de Jaume I, i l'altre al monestir de Sixena, a Somontano. El Rodamón, que «no ve d'enlloc ni va a cap banda», ens fa saber que els qui, com ell, no són savis ignoren «què és i què ha estat aquest nostre país, on comença i on acaba», i que l'hem embastardit i l'hem malmenat, fins al punt que, diu, «ens angunieja molt de pensar si continuarà o no vivint i, si de cas, de quina manera». Amb aquestes idees, surt de Barcelona, passa al Voló, a l'altra banda de «la il·lusòria frontera», on participa a les festes d'unes bodes singulars i en fuig, i tot seguit s'arriba a Montpeller, a l'encalç de l'ombra del Conqueridor, on dialoga, ben espriuanament, amb un titella sobre el gran rei. El Rodamón s'embarca tot seguit cap a les Balears, dona un tomb per les Pitiüses i s'acompanya d'uns versos de Marià Villangómez. Els dos episodis següents són dedicats al País Valencià i a la Catalunya Nova, amb una estrofa d'Ausiàs Marc pel mig. Sortint de Lleida i «solcant la pols» s'arriba a Sixena i d'ella, ja impressionat, passa a l'escena de la dansa de la mort. Se n'allibera, al darrer capítol, pels camins del mar, fins a l'Alguer. «El nostre mar és sovint trist —diu el Rodamón—, emmalaltit per contraris vents i per xafogoses calitges». Però ell mateix afirma tot seguit: «D'aquesta a l'altra riba el portarem amb una mateixa i única llengua». D'extrem a extrem, els dos pols de l'acció gairebé es toquen en el viatge i són extrems en la geografia: la mort a ponent, amb el seu «no més enllà» desèrtic i mortal, i a orient, com «la perla encara marina» de «Salvatge cor» de Riba, la blanca i polida Alguer, com una terra promesa i un pont cap a la llibertat de tenir esperança.

Heus ací, doncs, una peça, un llibre, que serveix per a pensar en tot allò que encara és nostre, com ho és el poeta, i que per res del món no hauríem de baratar transigint en el que volem o rebaixant el que som.

PICOS DE EUROPA

UN PARADÍS PER DESCOBRIR?

Recull de vies inèdites

Josep V. Ponce



I part

El simple fet de descobrir o trobar quelcom de nou és, sense cap dubte, una de les majors satisfaccions de l'ésser humà; si en aquest cas es tractés de descobrir una muntanya, un nou racó o (perquè no?) un bell itinerari d'escalada, podríem parlar de la felicitat de contemplar l'harmonia de la Natura que s'obre per primera vegada davant els ulls.

No vaig tenir ni el privilegi ni la sort de fer aquest gran descobriment, ja que és ben clar que Picos de Europa, en tots els seus aspectes, són coneguts a dins i fora de casa nostra, sobretot en els medis

alpinístics, mercès a la meravellosa mola que és el Naranjo, escenari d'importants proeses i doloroses tragèdies. De tota manera, la descoberta íntima de conèixer personalment nous indrets et deixa extasiat, cosa de la qual vaig gaudir i que omple enormement.

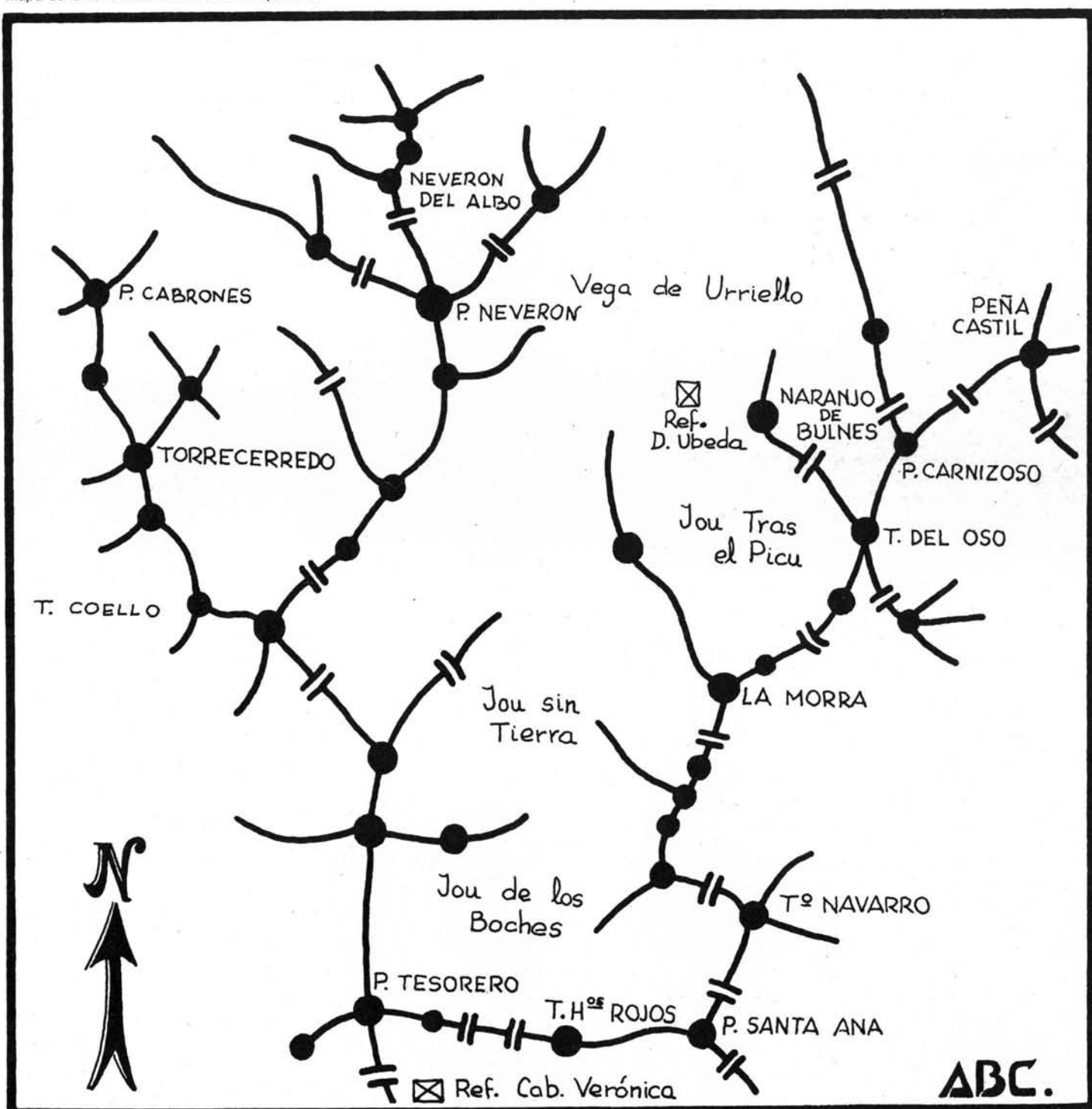
Els Picos, amb els tres massissos ben diferenciats, poden arribar a ser un lloc familiar per als qui, dia rera dia, recorren valls, jous i cims; certament, les distàncies no són excessives, i des de qualsevol cim sembla poder-se abastar amb la mà tot el que hom contempla.

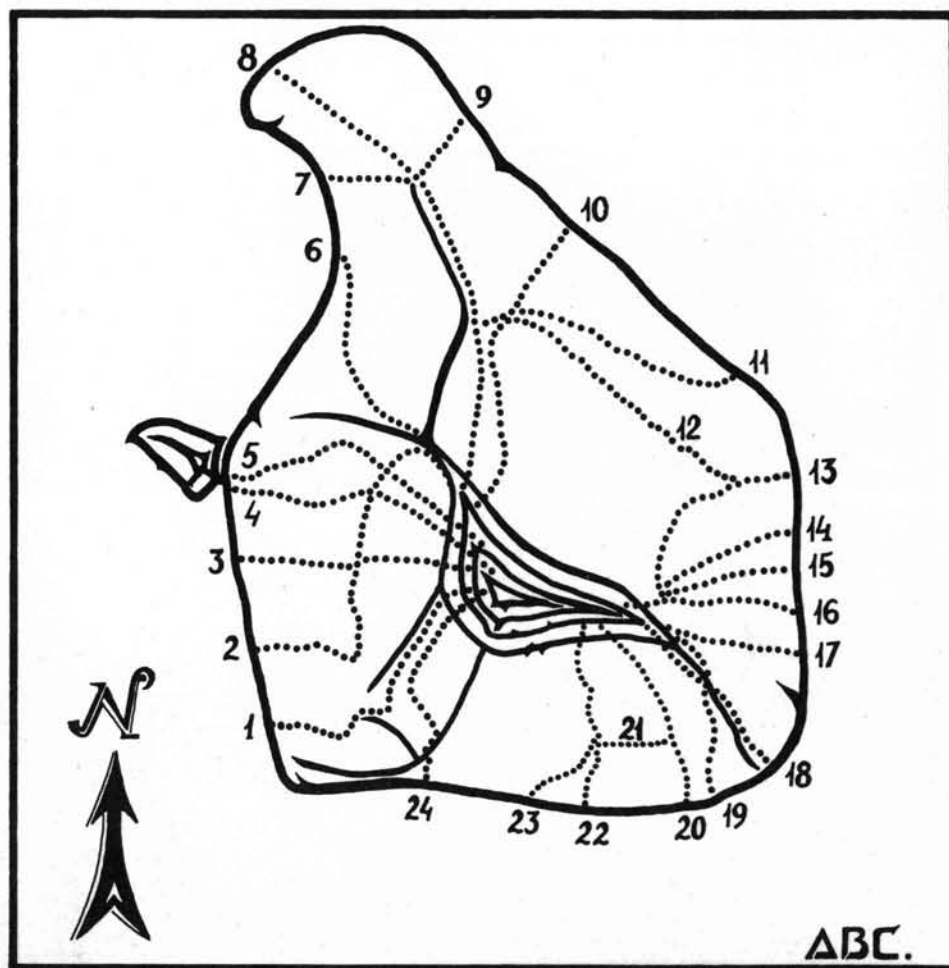
Picos de Europa és un massís molt important des del punt de vista de

l'escalada, i això ho demostra la gran acollida de l'encertada guia d'ascensions publicada recentment per Jerónimo López i Miguel A. Adrados, important obra divulgadora, amb tots els itineraris d'escalada oberts fins ara, en la qual tots hem trobat una gran ajuda i una eina de treball de singular importància que honra els autors com a grans coneixedors d'aquesta meravellosa zona d'escalada en roca. A títol orientatiu, cal dir que recull informació de 349 vies, de les quals més de 150 són de dificultat superior al IVº.

Pero no tot és escalada; la seva latitud i les influències marítimes permeten de realitzar a l'hivern interessants ascensions

Mapa de la zona amb els cims més importants





1. Via Leiva
2. Via Rabadá-Navarro
3. Via Directísima
4. Via Murciana
5. Via Mediterrani
6. Via Sabadell
7. Via Variant Regil
8. Via Variant CAS
9. Via Carlos Re
10. Via Nosferatu
11. Via Pidal
12. Via Schulze
13. Via Cepeda
14. Via Martínez-Somoano
15. Via de la amistad con el diablo
16. Via Capricho de Venus
17. Via del Cainejo
18. Via Why
19. Via Nani
20. Via Variant Teógenes
21. Via del paso horizontal
22. Via Directa de los Martínez
23. Via Víctor
24. Via de los rebecos

de neu i gel per diferents corredors i cares N., així com travessies amb esquís, de les que hem de fer especial menció de la tradicional Copa «Andrés de Regil» que, any darrera any, i des de 1969, cita els muntanyencs esquiadors de tota la península.

No podem deixar deixar d'esmentar l'activitat espeleològica que, encara que amb diferents objectius que l'alpina, li dóna la mà en un món meravellós subterrani excavat pels corrents d'aigua que, per desgràcia per al personal de superfície, s'han filtrat i han format pous de fondària imprevisible. Aquest estiu un grup d'espeleòlegs francesos exploraven un avenc a Vega de Urriello, del qual van recórrer uns centenars de metres, però els càlculs fan pensar que podria arribar fins a Bulnes.

Al principi parlava d'un paradís; però ...un paradís per descobrir? M'atreiria a dir que sí, en tots els aspectes, fins i tot en el de l'escalada que és el més explotat. Recordo que el meu company em deia: «Sembla mentida la quantitat de vies per obrir que hi ha als llocs més amagats!», però de seguida ens adonàrem que també hi eren en els més visibles i coneguts. Sí; gràcies a la recent aparició d'aquesta guia, que ens diu allò que hi ha i que no hi ha obert, ens fem la idea de

les grans possibilitats que encara queden fora dels itineraris habituals; prova d'això és que, en el lloc més freqüentat, la Vega de Urriello, s'estan obrint vies d'una manera sistemàtica. Els escaladors han sabut descobrir vies que durant anys només eren vistes temerosament des de lluny o traçades teòricament en la imaginació d'algun somiador.

Ens hem anat acostumant els últims anys a veure-hi passar les cordades del sud-est, concretament les murcianes, i com cada vegada obrien itineraris de més envergadura, emprant els més sofisticats mitjans de progressió. Des de la «via Directísima», primera oberta per aquests escaladors, fins a la «Mediterrani», tenim un exemple del que ens ofereix aquest món vertical. Però s'ha de treballar molt i suar-ho; reconeixem que ells s'ho han merescut, i si la «Via Murciana» es convertirà en una de les clàssiques del Naranjo, perquè és de les més belles, la «Mediterrani» m'atreiria a dir que és la més dura de totes, encara que no tingui 2.ª ascensió.

Afortunadament, aquest any ha estat pròdig en l'obertura de noves vies. Si ens concentrem al Naranjo de Bulnes, a part de les 16 vies que hi havia, aquest estiu s'hi han obert vuit vies més. El cas del Neverón de Urriello, situat davant mateix

del Naranjo, és curiós, ja que les dues vies obertes a la cara est són visibles des del refugi Delgado Ubeda, de tal forma que podríem dir que, des d'allí, els llocs bonics per admirar són la cara E. del Neverón i la O. del Naranjo; i amb raó em deia en Tito (l'actual guarda del refugi) que era com un pecat que no s'haguessin obert fins ara.

Cara Est del Neverón de Urriello (2572 m.) (foto: Josep V. Ponce)



De Picos de Europa es podria escriure molt, però vull fer menció d'un aspecte característic des del punt de vista alpi, i de gran importància per a l'escalador. Em refereixo a la morfologia de la roca, principal punt d'atracció de gran part dels qui anem a aquesta regió. Parlar de la roca és essencial i prioritari en referir-nos a un itinerari, i el seu coneixement ens donarà més seguretat.

Els Picos de Europa es formaren a l'Era Primària o Paleozoica, durant el període del Carbonífer, fa més de 300 milions d'anys. Les roques són calcàries, d'una qualitat única per la seva compacitat i gran adherència.

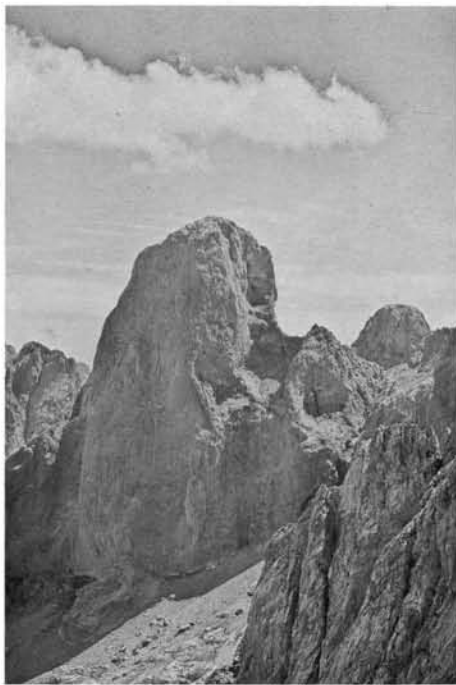
Es una roca compacta perquè sovint és monolítica, és a dir, que forma un sol cos, sense fragmentacions ni fissures, però amb un relleu treballat finíssimament per l'aigua que hi ha realitzat una erosió en profunditat i hi ha format forats, cavitats i bústies de gran utilitat per als escaladors; o bé hi ha format una erosió longitudinal al llarg de les parets, on ha dibuixat canaletes fins de 10 cms. de fondària, com les que hi ha a la cara E. del Naranjo o a la part central de la cara E. del Neverón, unes canaletes on hom pot encastar un tascó com a únic mitjà d'assegurança o també on pot encastar els peus lateralment. Aquesta formació pot arribar a oferir centenars de canaletes, i llavors s'anomena «tubs d'orgue», com els de les cares sud i est del Naranjo.

L'adherència és un factor del microrelleu de la roca que ofereix una gran resistència a lliscar, en zones molt dretes. El màxim aprofitament d'aquest factor s'obté amb l'ús del modern calçat d'escalada o peu de gat. Un punt negatiu d'aquest tipus de roca és el desgast que produeix amb el fregament, tant a les botes i cordes com a la mateixa pell. És prudent de tractar-se les puntes dels dits amb cremes o, encara millor, descansar algun dia, sobretot si volem fer diferents ascensions, ja que és pràcticament impossible fer més de quatre escalades llargues dia rera dia, si no volem escalar amb els monyons...

No sempre ni a tot arreu la roca és d'iguals característiques; varia segons el massís i l'orientació de la paret, a més d'altres factors com poden ser la composició mineralògica i la corresponent erosió.

Així tenim que, en el Massís Oriental, el calcari és menys adherent i molt més trencat: p.ex., El Jiso. Ja en el Massís Central, tenim el Peña Vieja que és molt variat: té llocs d'excel·lent calcari i zones podrides amb un elevat grau de descomposició, com a les crestes cimeres. El pic d'Horcados Rojos té una cara sud de roca estranya i no molta adherència, excepte en uns llocs molt determinats. Contràriament, el Naranjo podria ser l'exemple de roca perfecta i inigualable per fer les delícies de

Naranjo de Bulnes, des del Neverón. Darrera, la cara O. de la Torre del Oso (foto: Josep V. Ponce)



l'escalador. També és cert que, amb l'ús, la roca sofreix un desgast; aquest és molt visible en els primers llargs de la via Rabadà-Navarro, on hi ha preses polides com marbre.

II part

A continuació descriuré cadascuna d'aquestes noves vies, algunes amb el testimoni propi d'haver-les fet i d'altres per referències dels obridors. En primer lloc voldria introduir les noves vies del Naranjo amb la «via Murciana», oberta fa dos anys, que compta amb quatre o cinc ascensions. És l'exemple d'estètica, d'escalada lliure d'una bellesa incomparable, amb un desplom a base de fissures, que fa que sigui una de les més boniques del Naranjo. L'horari per a una cordada entrenada és de 9 a 10 hores, i actualment està equipada amb burins (artificials i reunions) i ponts de roca amb бага, pitons i burins als llargs de lliure.

NARANJO DE BULNES. Cara Oest. «Via Mediterrani»

(Veure croquis Rev. MUNTANYA n.º 711 - Crònica Excursionista.)

Via oberta en 11 dies d'escalada, el mes de juliol de 1980, pels germans Garcia Gallego i Àngel Ortiz. És una via d'una gran dificultat i no es tenen notícies d'una segona ascensió. Ataca la part esquerra de la torre de la «Via Murciana», continua per la part superior del gran desplom vermell, per anar a buscar una cicatriu i sortir a la Plaça Rocasolano. Es caracteritza pel gran treball del desplom a base de falques i invents; escalada artificial de duresa. La meitat superior, és bàsicament lliure.



Aspecte de la cara N. del Naranjo, amb la via Sabadell, re

NEVERÓN DEL ALBO. (2.430.) Cara N. «Via del Espolón del Lago»

300 m, MD. Primera asc. efectuada, per Claudio Sánchez i Miguel A. Mora, l'1 de setembre de 1980. Horari: 4 hores. Aproximació des del ref., 80 min. per la Corona del Raso. Descens: desgrimpada per la canal situada a la cara Sud.



contraindicació o perill seriós, i és la possibilitat de caiguda de pedres en els 4 primers llargs, ja que és una zona molt castigada pels despeniments en dies de fort vent o quan hi ha cordades a la xemeneia Pidal.

NARANJO DE BULNES.

Cara N. «Via Nosferatu»

700 m, Dificultat MD. Via dedicada a la Lluna. És la via de la que tenim menys informació ja que l'acabaren els últims dies d'agost del 1980. Via oberta per Miguel A. Mora i companys. És un dels itineraris més llargs del Naranjo ja que surt de la part baixa de la Canal de la Celada, guanya l'espallada N.O. per un terreny molt variat, i segueix finalment un característic esperó situat a l'esquerra de la xemeneia Pidal.

NARANJO DE BULNES.

Cara E. «Via de la Amistad con el Diablo»

300 m, MD, horari: 3 a 4 hores. Primera asc. el 9-8-80 per Christian Marín i Alfredo Iñiguez. Via elegant i de roca excepcional, comença a la part dreta d'una llaustra característica. L'escalada de la part central o «muro» té la bellesa de l'escalada en placa, d'una verticalitat accentuada però que mai no arriba a l'extrem, ja que hi abunden les preses. Està molt ben assegurada. Els últims 100 m són comuns a la «Via Cepeda».

NARANJO DE BULNES.

Cara E. «Via del Capricho de Venus»

300 m, MD, horari: 3 hores. Primera asc. el 6-7-80 per Miguel A. Mora i Christian Marín. De característiques semblants

a la «Via de la Amistad con el Diablo» però amb la particularitat del pèndol i *dülfer* del 5è. llarg.

NARANJO DE BULNES.

Esperó S. E. «Via Why»

250 m, MD, horari: 7 a 8 hores. Primera asc. el 16-8-80 per Jesús Gálvez i Toni Saelices. És una via que gaudeix de totes les excel·lències de la roca dels vessants Sud i Est del «Picu». La via és molt lògica. Va cercant totes les irregularitats de la paret; és característic el gran ull o pont de roca gegant de la 2.^a reunió. Després de la 7.^a reunió, es pot sortir directament a l'amfiteatre de la Sud o seguir per l'esperó de la «Via Cepeda».

NARANJO DE BULNES.

Cara S. O. «Via de los Rebecos»

250 m, MD, horari: 4 hores. Primera asc. el 24-8-80 per Jesús Gálvez i Josep V. Ponce. La via comença a Tiro de la Torca, al balcó que hi ha sobre l'amfiteatre. Supera un desplom curt en lliure i, després, per terreny fàcil, inicia una llarga travessia cap a l'esquerra fins a una mena de nínxol (atenció, perquè les cordes hi arriben molt justes). Una travessia a l'esquerra per una placa amb forats ens duu al peu de la xemeneia que ratlla la paret i que és paral·lela a la part superior de la «Via Leiva». L'assegurança és fàcil amb tascons variats. Hi ha diferents ponts de roca. Roca excel·lent.

TORRE DEL OSO (2.460 m.).

Cara O. «Via de la fissura»

130 m, MD, horari: 2 hores. Primera asc. el 24-8-80 per Jesús Gálvez, Josep V. Ponce i Alfons Valls. Aquest itinerari segueix la fissura més visible de la paret.

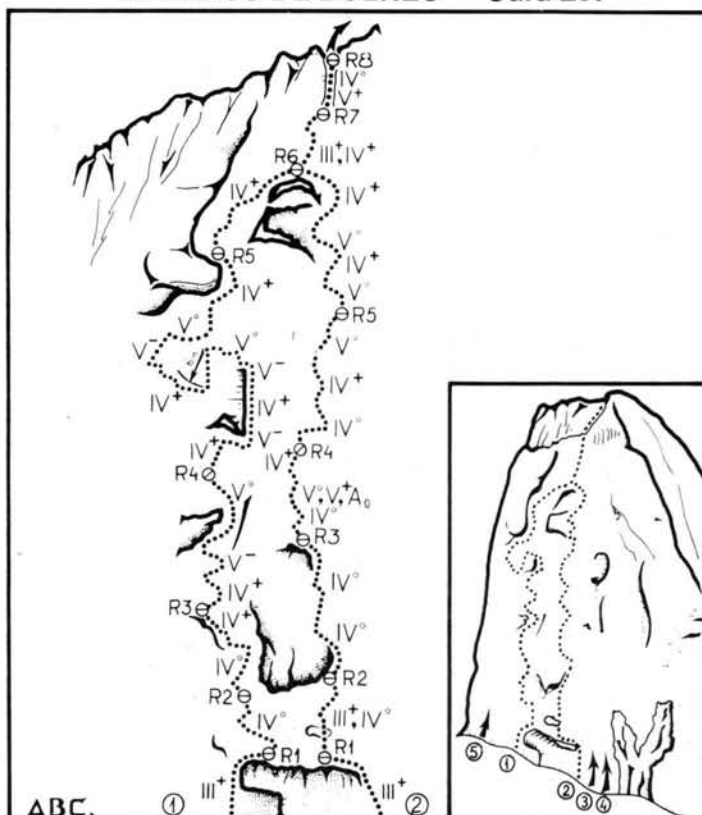
NARANJO DE BULNES.

Cara N. «Via Sabadell»

500 m, MD, Az. Primera asc. el 12-8-80, per Joan Wenceslao i Manuel Balet. És l'única via que hi ha en aquest sector de la paret N. Via molt estètica i aèria. Les reunions estan equipades amb burins, excepte les R-12 i R-13. És una via dura i se'n pot sortir en un dia. A partir de la R-14 és comuna amb la via Rabadà. Té una

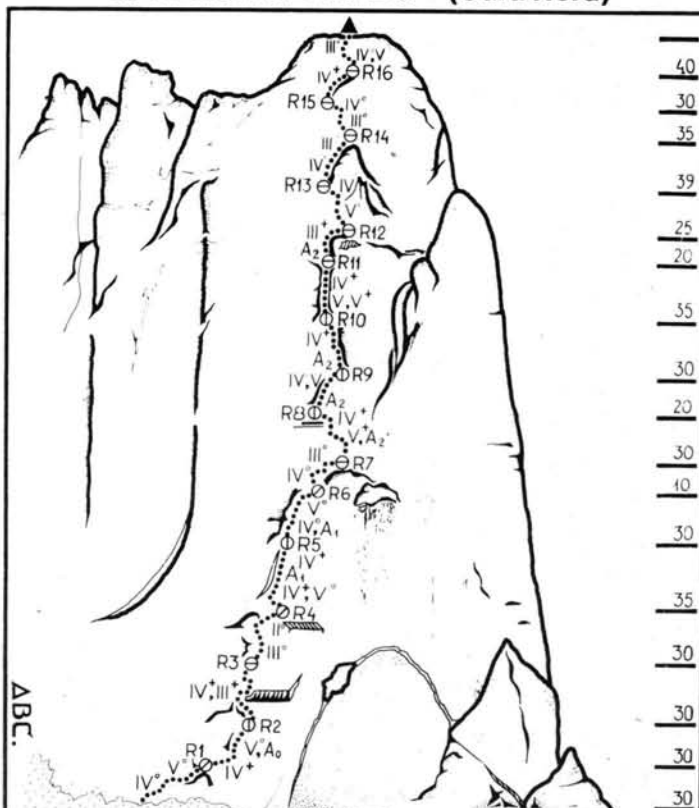
centment oberta (foto: Josep V. Ponce)

NARANJO DE BULNES Cara Est



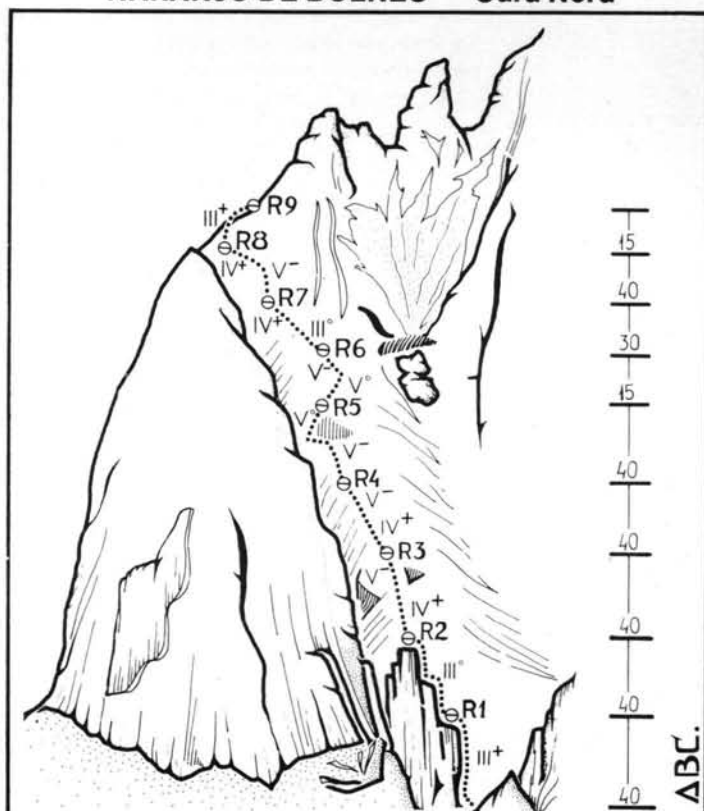
1. Via Capricho de Venus
2. Via Amistad con el Diablo
3. Via Martinez-Somoano (Varretero)
4. Via Cepeda
5. Via Cainejos

NEVERÓN DEL ALBO (Cara Nord)



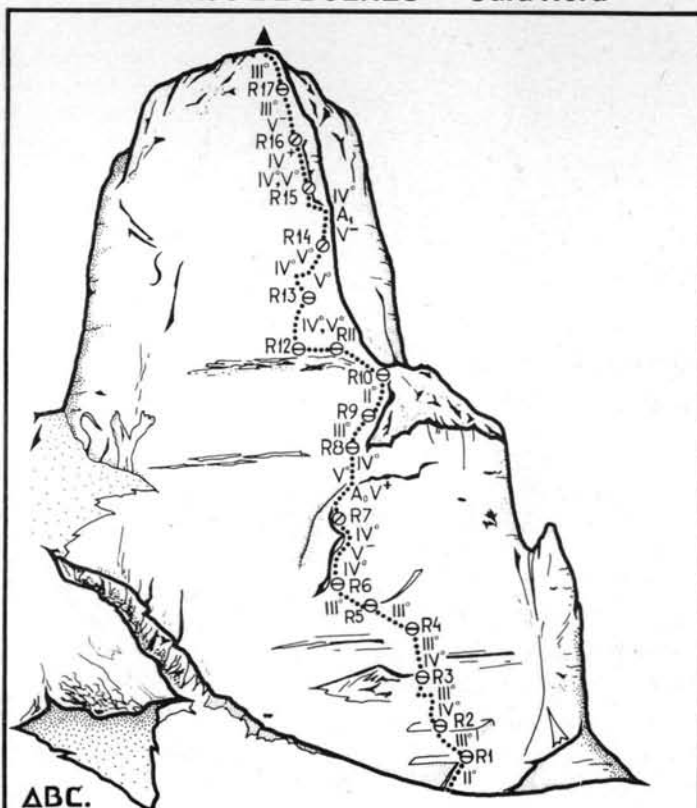
Via del Espolón del Lago

NARANJO DE BULNES Cara Nord



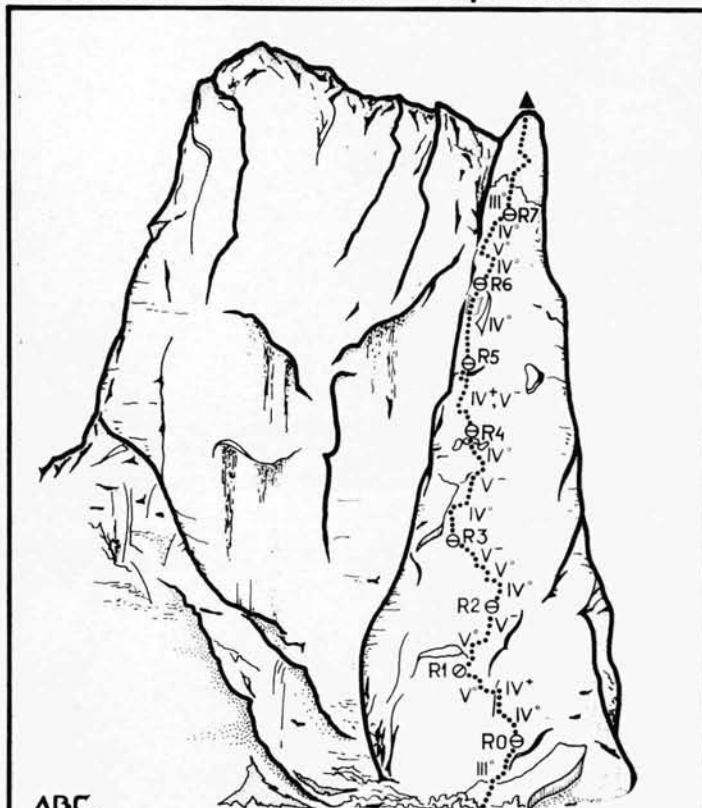
Via Sabadell

NARANJO DE BULNES Cara Nord



Via Nosferatu

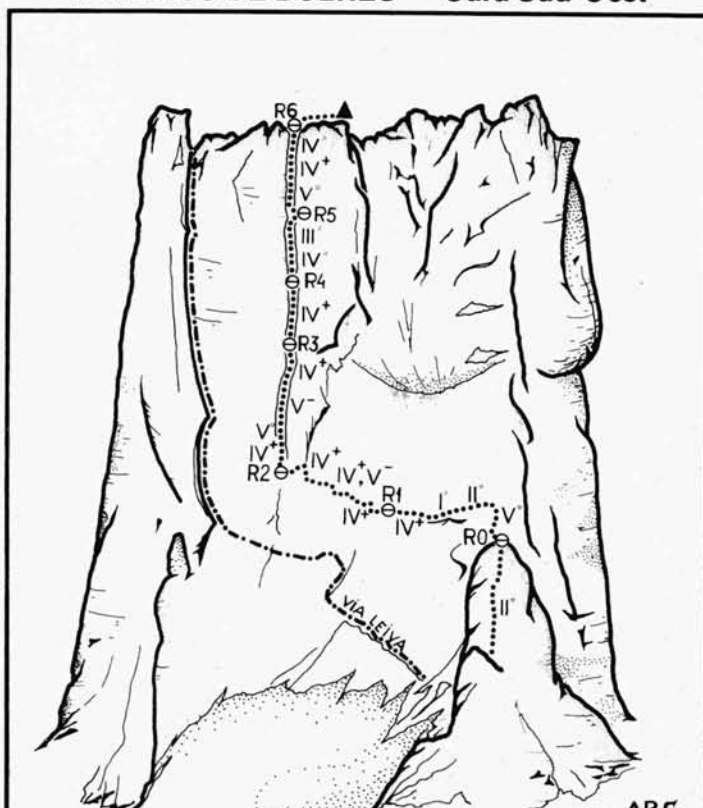
NARANJO DE BULNES **Esperó Sud-Est**



ABC.

Via WHY

NARANJO DE BULNES **Cara Sud-Oest**



ABC.

Via de los Rebecos

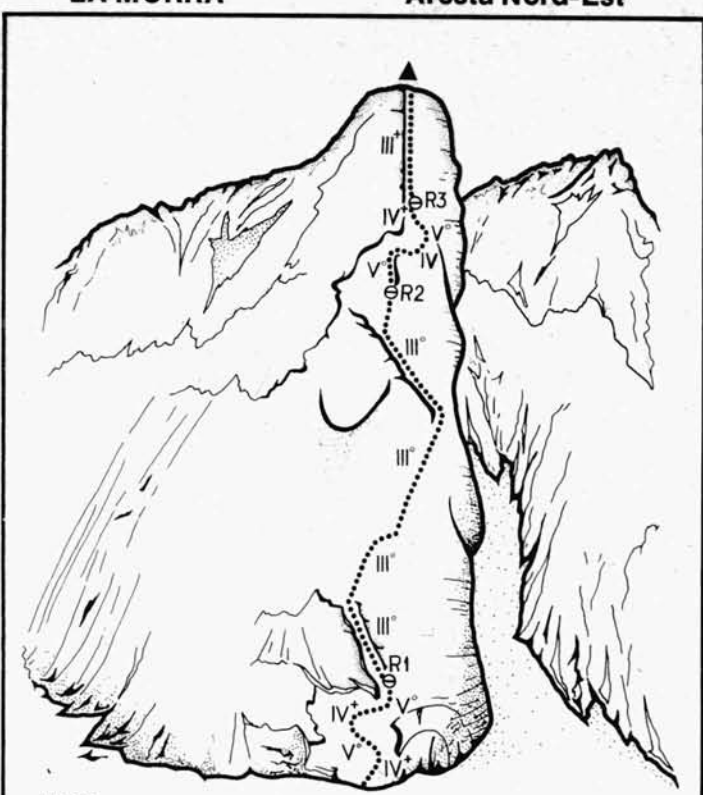
TORRE DEL OSO **Cara Oest**



ABC.

Via de La Fissura

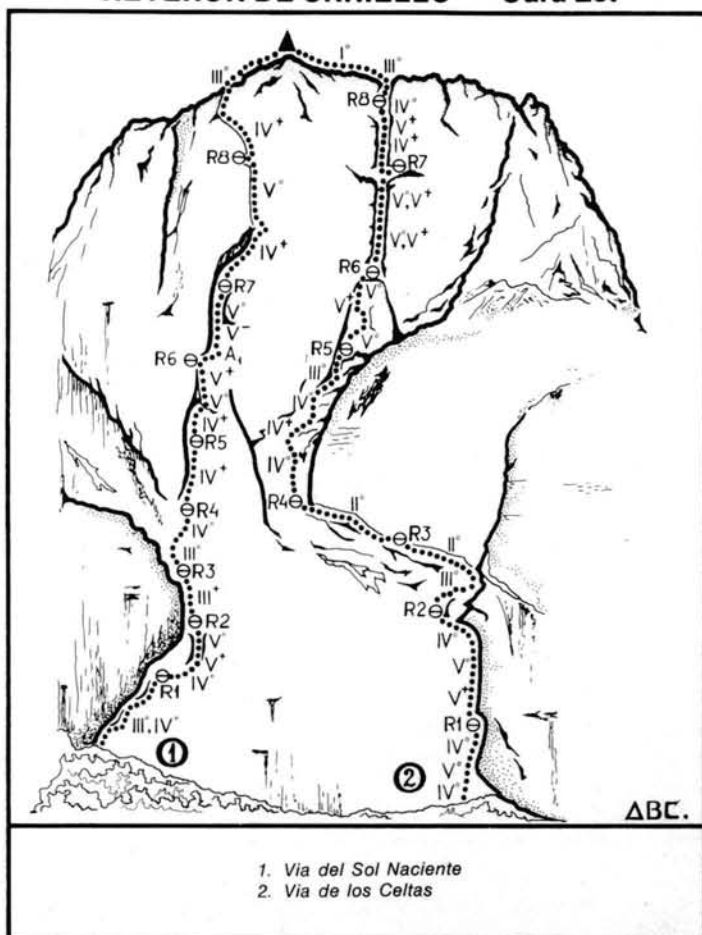
LA MORRA **Aresta Nord-Est**



ABC.

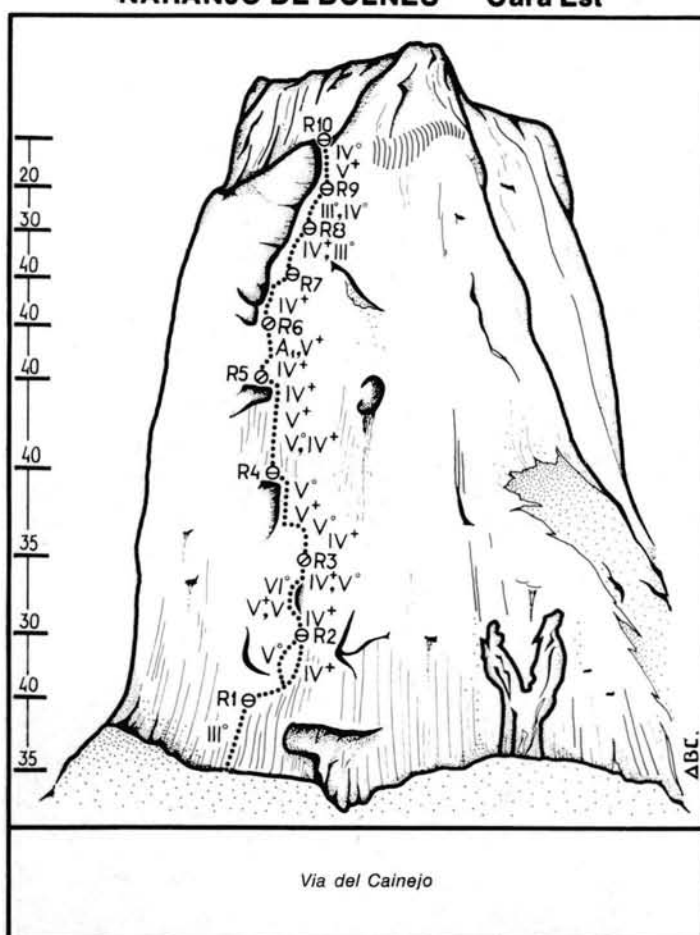
Via Directa

NEVERÓN DE URRIELLO Cara Est



1. Via del Sol Naciente
2. Via de los Celtas

NARANJO DE BULNES Cara Est



Via del Cainejo

La primera part de la fissura és descomposta i se salva per les plaques i llastres de la dreta, sota un característic sostre, per tornar després al fons del diedre. Amb dos llargs s'arriba a la fi de les dificultats; és a destacar la bavaresa, de 10 m, en el tercer llarg. La 1.ª reunió és equipada però cal dur un parell de pitons i tascons de totes mides. Roca bona en general.

LA MORRA (2.554 m.). Aresta N. E. «Via directa»

300 m. Primera asc. l'agost de 1980. Horari: de 2 a 3 hores. Oberta per Alejandro i Jesús Gálvez. Aquest característic esperó és visible des del Naranjo. Malgrat la seva part central molt fàcil, l'ascensió pot ser interessant. Per anar al peu de la via cal pujar tota la petita gelera de la part Nord del «Jou tras el Pico».

NEVERÓN DE URRIELLO (2.572 m.). Paret Est. «Via de los Celtas»

350 m, MD. Horari: 5 hores. Primera asc. el 17-7-80 per Claudio Sánchez i Miguel A. Mora. Via d'una gran lògica, totalment en lliure i amb passos de gran dificultat, que segueix els diedres de la part baixa dreta per, després, i a la meitat, fer un flanqueig per unes terrasses fàcils fins al peu de l'embut, característic per les canaletes. Situar-se sota una gran placa grisa de 40 m, plena de tubs d'orgue; possibilitat de posar un pitó a la «llambria

Detall de la via de Los Rebecos, a la part SO. del Naranjo, i un moment de l'escalada (foto: Alfons Valls)



dels Astures» o algun tascó a les canaletes. Aquest és el llarg més difícil i compromès per al primer de corda. Després, continuar per la fissura que de vegades es torna xemeneia i que ofereix passos curiosos i de molta estètica; és una escalada exterior en X i oposició de peus. Cal dur pitons per a les reunions i baguetes primes per instal·lar ponts de roca; els tascons són molt útils. La roca és excel·lent. Horari d'aproximació des del refugi: 1 hora. Descens per l'aresta N. amb tendència a l'esquerra per unes canals fins a trobar un coll.

NEVERÓN DE URRIELLO. Paret Est. «Via del Sol Naciente»

320 m, dificultat MD. Horari: de 6 a 7 hores. Primera asc. el 13-8-80 per Jesús Gálvez i Toni Saelices. Situada a l'esquerra de la «Via de los Celtas», segueix un sistema de fissures i diedres fins al cim. La primera reunió té burins, hi ha un pitó al 6è. llarg, però en general la via no està equipada. L'artificial del 7è. llarg, de cinc passos, es fa amb fissurats i algun pitó. Roca bona.

NARANJO DE BULNES. Cara Est. «Via del Cainejo»

300 m, dificultat MD sup. Primera asc. efectuada per Claudio Sánchez i Alfredo a principi d'estiu. Horari: 6 hores. Via oberta en memòria d'un dels primers escaladors del Naranjo, Gregorio Pérez «el Cainejo». És un itinerari de gran dificultat i no té 2.ª asc. Per la proximitat amb la «Via del Capricho de Venus» és possible que hi tingui algun tram comú. Està poc equipada i la roca és excel·lent.

Pot ser interessant dir que hi ha dues vies a la paret Oest del Naranjo en les quals encara s'està treballant. La primera d'aquestes, de Jesús Gálvez, va per l'esquerra de la llastra de la «Rabadà», de la qual s'han obert cinc llargs de tècnica combinada i lliure de gran dificultat.

L'altra, a la dreta de la «Leiva», ataca el sostre de la «Cueva de las balas» per continuar recte i sortir a la part superior de Tiros de la Torca. Hi treballa en Miguel A. Mora.

ESQUÍ DE PRIMAVERA PIC DE POCETS

La primera setmana de juny, quatre companys del Centre volem fer el comiat a l'esquí de muntanya per aquesta temporada, força abundant en neu de primavera i en allaus. Però amb els estius dies de maig, la neu s'ha fos ràpidament i ha omplert els rius i torrents.

Així, doncs, pensem que caldria cercar un cim ben alt, i poder pujar-hi pel seu vessant Nord o Oest, si volem trobar una neu acceptable. La decisió recau en el Pic de Pocets, per la vall del Clot, que reuneix les esmentades condicions.

Quan arribem amb el cotxe a tres minuts del refugi particular d'en Joaquim Cascarra, a les Granjes de Viadós, fa un temps esplèndid malgrat les fortes pluges del dia anterior. Després de dinar sobre l'herba fresca vora la font, dediquem part de la tarda a cercar un pas per on poder travessar el torrent d'Añes Cruces, ja que tal com ens temíem, la crescuda d'aigües s'ha emportat els troncs que feien de pont.

Anem pujant prop del riu i cada cop veiem més difícil el pas cap a l'altre costat. A tres quarts d'hora del refugi, on el riu passa engorjat, hi ha uns troncs poc fiables, a tres metres sobre l'aigua. Serien bons per a un gat, però nosaltres, homes prudents, ho deixem córrer.

Cada vegada més desanimats, seguim amunt, fins que, passat el pont de ciment que creua el torrent del Clot, trobem un providencial pont de neu que l'aigua encara no ha aconseguit de trencar. Pel seu considerable gruix, ens dóna la solució del nostre problema. Assegurat l'itinerari, tornem més animats al refugi.

Al matí següent refem el camí. Cal sortir aviat, ja que l'excursió és llarga i convé trobar bona neu a la baixada. Gran quantitat d'estels en un cel sense núvols i les nostres frontals ens il·luminen prou el terreny com per a no ensopegar amb una pedra o caure en un forat.

Per a creuar el riu, ens despenquem uns set metres per la corda assegurada en un pi, fins al pont de neu..., i ja som a l'altre costat. Per un bosquet seguim muntanya



R. Rebassa

amunt, i més tard a l'esquerra, vora el torrent de Llardana, aproximadament a la cota 2.000 m, podem posar-nos els esquís i enfilar les nevades tarteres que baixen del cim del Pocets.

La neu és molt dura i, per això, quan el pendent es fa més dret, canviem els esquís pels grampons, cosa que ens permet pujar més còmodament i sense les compromeses voltes-maries damunt del glaç.

El sol comença a escalfar-nos. Allargassades ombres pengen darrera nostre com un llast dels peus. Fa calor. No corre ni un alè d'aire per aquesta coma i, tanmateix, la neu s'hi manté dura, potser per la direcció obliqua dels raigs del sol. Ens aturem a beure i menjar quelcom, i ho aprofitem per treure barrets i ulleres.

El pes dels esquís es fa notar a l'esquena, i quan el pendent ens ho permet, prosseguim amb les fustes als peus. Cap a Bagüenola es comencen a veure núvols a bona alçada. Parem per contemplar el contrast del verd dels prats amb les puntes rocalloses i nevades del Bachimala i Punta Sabre. Davant nostre, a contrallum, la gran massa del Pocets ens espera. Dues cordades es troben al couloir Jean Arlaud, gaudint d'una altra manera de l'ascensió al cim.

Amb un esforç més arribem a la carena NO del Pocets. Ara el panorama és més

ampli vers els cims que envolten la Vall d'Estós: Clarabide, Pic de la Baquo, Perdiguero. I, en primer terme, la Coma de la Paül, amb la gelera i el coll homònims, pas obligat dels excursionistes que vénen del refugi d'Estós.

Ací dalt ja corre una mica més d'aire. Els núvols han davallat, tapen el Pic d'Eriste i comencen a cobrir el massís de la Maladeta, tan ràpidament que ni sóc a temps de treure l'aparell fotogràfic; aviat queda aquella zona ben coberta per la blanca nuvolada.

Des d'ací pot pujar-se amb els esquís als peus al cim N., però la neu deixa entreveure moltes roques i això ens fa decidir a acabar l'ascensió amb els grampons i el piolet a la mà. Una cornisa dóna més caràcter al darrer tram. Amb precaució, vigilant una ensopegada de badoc, arribem al cim al cap de vint minuts.

Al SE els núvols embolcallen ja la regió, des d'Espadas a Escorvets. Veiem rastres de baixada cap el coll de la Paül i ens fan recordar que els nostres esquís ens esperen un xic més avall i que no ens convé deixar-nos atrapar per la boira. Intercanviem uns mots amb els escaladors del couloir i iniciem el descens per l'aresta.

Amb gran il·lusió, i després de calçar-nos els esquís i lligar bé la motxilla, iniciem el descens. Quina joia! La neu és excel·lent: tres centímetres de neu de primavera sobre neu dura ben assentada. I això, afegit al fort pendent, ens fa expressar en veu alta la nostra felicitat. Ara són els esquís els que ens porten, lliscant suaument i de pressa.

Sovint ens aturem per reagrupar-nos i contemplar, com si fos la primera vegada, les traces que deixem, el cim i tot el que ens envolta. Un company comenta el privilegi que representa el fet d'esquiar en aquests paratges i amb aquesta neu. Efectivament, és un privilegi! Som molt afortunats els qui fem esquí de muntanya.

La neu continua essent bona dins el bosc, i anem esquivant pins fins a deu minuts de la cabana del Clot. I allí ja no ens queda cap més remei que treure'ns els esquís amb una mica de nostàlgia, pensant que ara els hauré de guardar a casa fins a la propera temporada.

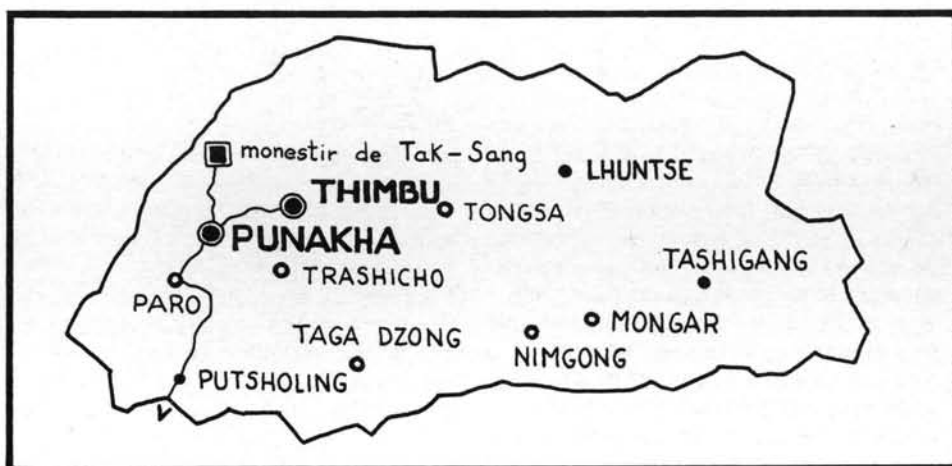
BUTHAN, REGNE PROHIBIT

Ramon Pintó i Comas

Fidels a la nostra dèria, hem aconseguit de visitar un altre país de l'Himàlaia, de cultura tibetana, a fi de poder aprofundir més en el coneixement i estudi d'aquesta religió, ja que el Bhutan, juntament amb Ladak, Nepal i Sikkim, són els únics llocs on s'hi conserva amb una certa integritat; es gràcies al nostre bon amic Ramon Prats, doctor en tibetologia, que ens acompanya en aquests viatges, que en podem fer l'estudi amb prou garanties de versemblança.

Bhutan és situat al nord de l'Índia, fent frontera entre aquest país i el Tibet, avui dominat per Xina, del qual el separa únicament la gran barrera himalaiana, cosa que li ha permès de mantenir la seva independència, depenent únicament la seva política internacional del vist i plau del govern de Delhi.

Ens costà llargs tràmits l'obtenció del permís d'entrada, que ha de donar el propi rei, ja que el turisme no hi és ben vist, a causa de la seva por d'occidentalització, perquè volen conservar la seva originalitat cultural i política, i perquè temen que la influència estrangera incideixi negativament en la sobirania absoluta. El poble ha de conservar les formes de vida tradicionals, a fi que la religió pugui seguir imposant-se arreu; per això limiten les entrades tant com poden. És l'actual i jove rei, de 25 anys, educat a Anglaterra, anomenat Jijme Dorgi Wangxuc, coronat el 1972, qui ha permès aquestes visites programades; el seu pare, ja difunt, no les hauria autoritzat mai, i la mare reina, encara avui n'és contrària.



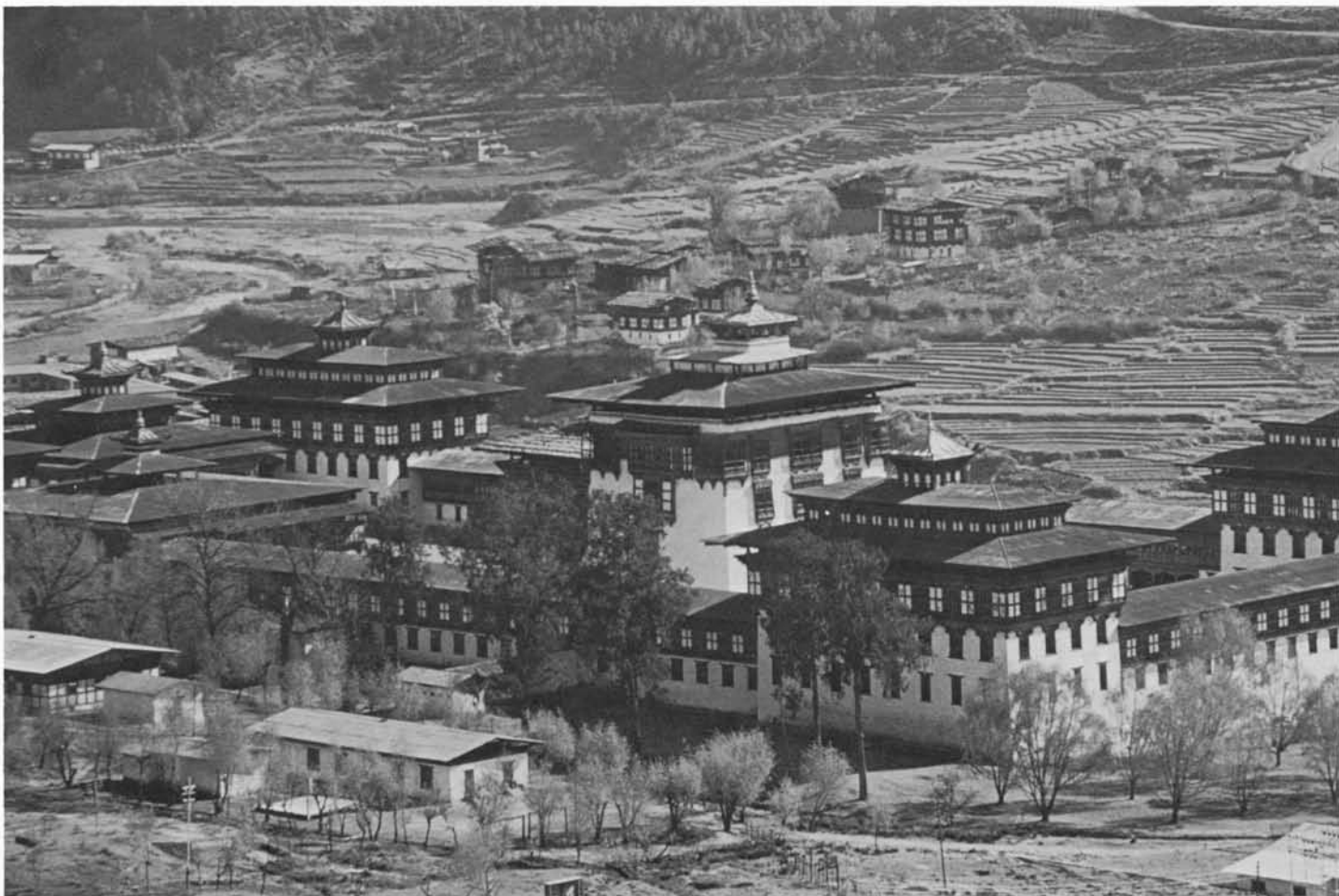
Buthan

Anem, doncs, cap a Calcuta, a l'Índia; d'aquest aeroport surten els vols que ens han de permetre d'atansar-nos només a la frontera, ja que aquest país s'ha sostret fins ara al progrés de l'aviació, i cal utilitzar l'aeroport de Bagdogrà, situat a uns pocs quilòmetres de Putsoling, porta d'entrada al Bhutan.

Calcuta és una ciutat aclaparadora; res del que havíem vist fins ara a l'Índia no s'assembla a aquest magatzem de gent que viu, dorm, neix i mor pels carrers; a desgrat de tot, la ciutat creix més i més, fruit d'un imparable torrent d'immigració de tots indrets, i de l'alt índex de natalitat. L'hotel on ens allotgem, l'únic que ofereix un cert confort occidental, està sempre vigilat per un parell de guardaespalles, per evitar que els estols de mendingants

s'apropin als turistes, cosa que aconsegueixen de fer només en el curt trajecte de la porta fins l'autocar, però no poden evitar que continuïn corrent al nostre costat, per tractar d'obtenir unes monedes que, si bé no solucionen la seva misèria, els alleugeren de la gana per uns dies. Deixem sense recança aquesta metròpoli, no mancada d'interès monumental, i ens dirigim definitivament a l'inici de l'aventura que ens ha dut fins aquí.

Puntualment, un Boeing 727 ens porta fins a Bagdogrà traspasant negres i denses nuvolades que ens obliguen a lligar-nos al seient, presagi de fortes pluges que sens dubte trobarem a la zona del *terai*, un ample espai subtropical que fa de frontera entre l'Índia i el Bhutan, una



Gran dzong de Thimbu, un dels edificis més grans d'Àsia (foto: Ramón Pintó)

Bhutanesa, lluint les seves joies (foto: Ramón Pintó)

espessa selva on viuen espècies d'animals com el simi *Langur*, que són una reserva intocable, així com tigres i elefants en estat salvatge, gràcies a què les autoritats neguen sistemàticament qualsevol permís de captura. Un cop arribats a l'aeroport, i després del despatx d'equipatges, pugem a un bus que ens recorda aquell de què vàrem «gaudir» en la passada visita al Ladk, només que ara se'ns excusen d'haver-nos hagut d'assignar aquella carraca a causa que els minibusos que té el rei per al servei turístic, són tots ocupats ja per altres grups de visitants americans, francesos i alemanys que ens han precedit. Els grups han de ser limitats necessàriament a un total de 20 persones com a màxim, perquè el nombre de places d'hotel de què disposen els llocs que visitarem no permet una major aglomeració; a més, de minibusos només en tenen sis. Sortim de Bagdogrà en direcció nord, i travessem una gran plana fins arribar a l'engorjat del riu Tamang, el qual seguim per tal d'entrar a la zona tropical. Efectivament, llamps, trons i una gran pluja ens hi donen la benvinguda. Es ja ben fosc quan arribem a la frontera bhutanesa.

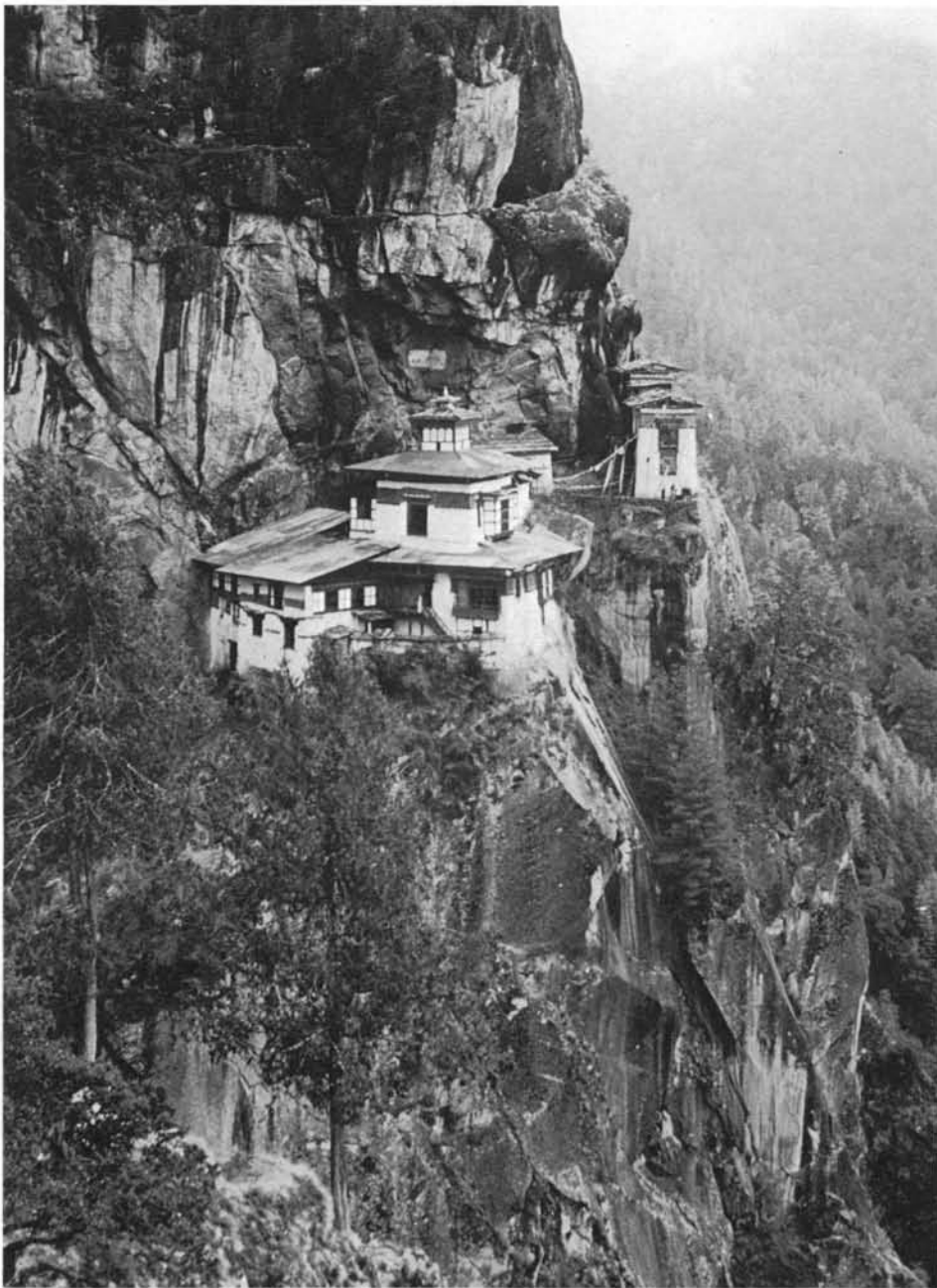
Tenim la primera sorpresa en el tràmit de duana; hem de declarar tot el que portem de valor: equip fotogràfic, magnetòfon, rellotges, joies, etc., cosa que em fa pensar que ens fiquem en un Estat fortament vigilat, com ho podria ser la



Xina o qualsevol país comunista. De mica en mica, en el curs de la visita m'adonaria que no anava errat. Dormim en aquesta ciutat-frontera de Putsoling, poblada per indis, lepxes i nepalesos immigrants, que són els qui viuen en aquesta baixa zona mig tropical, tota vegada que la raça bhutanesa d'origen tibetà no es apta per a viure a tan poca alçada. Aquest primer contacte no ens satisfà massa: la ciutat té més l'aspecte d'Índia que de ciutat bhutanesa, a causa de la multitud que pullula pels carrers, i per la poca qualitat de les edificacions. Serà l'endemà, en enfilar la carretera que puja per maravillosos boscos de pins, roures i nerets d'extraordinària florida que entrarem en el veritable regne prohibit; i ara ens sembla mentida d'haver pogut arribar-hi, per la inseguretat d'obtenir el permís. Tot i això, només ens serà permès de visitar-ne una tercera part: les valls de Thimbu, on hi ha la capital actual, les de Punakha i Paro, separades entre elles per altes muntanyes que obliguen a haver de fer llargues hores de carreteres plenes de corbes, mentre que la vall de l'antiga capital, Tongsa, al centre geogràfic, i les de Lhuntse i Thasigang no les podem visitar, ni avui ni potser mai, ja que no sabem si és en el pensament del rei el fet de deixar-hi entrar.

Bhutan és un petit regne de 47.000 Km², igual a la superfície d'Aragó, o un xic més gran que Suïssa; té 305 Km d'est

Monestir de Tak-Sang (o «niu del tigre»), situat en una penya de 600 m. de desnivell, tallada a pic (foto: Ramón Pintó)



a oest i 105 de nord a sud, i un milió d'habitants, situats especialment al centre del país, tota vegada que les altres muntanyes que l'envolten, de neus eternes, no permeten el desenvolupament de la població; sols permeten una migrada agricultura del blat negre, que és molt indigest, i la pastura de iacs i cabres, de la qual cosa tenen cura unes tribus nòmades que s'anomenen *dropes*, que només en baixen per canviar la llana i la mantega per cereals.

Thimbu és la capital actual i el centre del govern des de l'any 1960, any en què s'hi va traslladar des de Tongsa. Ha estat una federació d'Estats feudals que es repartien vides i hisendes, governats pel senyor de cada vall que vivia al *dzong* o fortalesa, supervisats pel cap religiós anomenat Shapdrung; no oblidem que tots aquests regnes tibetans són essencialment

religiosos, i moltes vegades els monjos són al mateix temps soldats a punt d'agafar les armes per defensar un tros de terra o conquerir-ne un altre que pertanyia a un altre monestir. Aquest cap religiós manava la política interna ajudat per un cap laic escollit cada tres anys entre els senyors de les terres; el Shapdrung, governava fins que es moria i era substituït per la seva reencarnació, mentre que el laic havia de ser escollit cada tres anys. L'any 1907, el senyor de torn era el de Tongsa, poblat situat estratègicament al centre del país; ja fos per aquesta situació o perquè va poder reunir un exèrcit més poderós, s'imposà als altres senyors i es féu declarar rei únic, amb monarquia hereditària. I ja tenim instal·lat el primer rei; amb tot, continuava governant junt amb el cap religiós fins l'any 1937, en què aquest va morir. El rei, molt astut, va dir que

l'altre ja no es reencarnaria més, i passà de governar en col·laboració a fer-ho tot sol; ara l'actual rei és el besnét d'aquell senyor de Tongsa. No cal dir que hi varen haver diversos intents de trobar la reencarnació del Shapdrung que varen fracassar, ja que els nens presumptes candidats eren misteriosament eliminats, fins que tothom ha hagut de conformar-se a la nova situació.

Què vol dir Bhutan? És una paraula d'origen indi; etimològicament vol dir «terra dels bothias»; és a dir: *than*, la terra, i *bhut*, tibetà (en indi, tibetà es diu *bothia*), cosa que podríem traduir per «terra de tibetans». El nom propi, en bhutanès es diu «druk-iul», que vol dir país del dragó o país del tro, ja que, per a ells, el tro no és altra cosa que la veu del dragó. Ens haurem de remuntar als orígens de la fundació per a explicar-ho: seria cap a l'any 1500 que, al Tibet, construïen un monestir, i es va desencadenar una tempesta tan gran que va fer trontollar les parets de l'edificació; els monjos en quedaren molt astorats i, a fi de desagreujar les forces de l'espai, el monestir va prendre el nom de «Monestir del Tro», i prengué el mateix nom la secta encarregada de la construcció; un mestre d'aquella secta va arribar en peregrinació a aquelles valls i s'hi va quedar, ja que era una vall molt fèrtil a causa de l'abundància d'aigua produïda per l'alta pluviositat, i batejà la terra amb el nom de la secta; per això, la bandera té un drac per emblema, i del país se'n diu «terra del dragó».

Les arrels culturals són iguals a les tibetanes per causa de llur origen, però Bhutan ha pres una fesomia pròpia a través del temps; l'escola del dragó es una més de les escoles tibetanes, sense una importància específica, mentre que aquí n'és la religió oficial i l'única important. A Bhutan no és reconegut com a cap religiós el Dàlai-lama, sino que tenen el propi cap, que hem anomenat Shapdrung.

La llengua és derivada del tibetà i se'n diu llengua del *dzong*, que és la llengua política o civil, mentre que n'hi ha un altra emprada pels religiosos que només és escrita, no parlada, i que no és entesa pel poble.

Què és un *dzong*? És el centre civil i religiós absolut, és el complex complet, és una fortalesa on viuen el cap civil, governador de les terres, i el cap religiós, ajudats pels representants de la llei que tenen cura de tothom i ho vigilen tot: no es pot fer res, ni comprar terres, ni casar-se, ni edificar, ni marxar de la vall, sense el permís del *trimpon* o senyor de la llei. La societat està rigidament estratificada en classes socials; els llocs més alts són ocupats per la noblesa, de càrrecs hereditaris, que s'encarrega de les diverses funcions de govern. Igualment com al Tibet, aquí hi ha un Estat fortament centralitzat, tot i que han volgut

democratitzar-lo una mica en crear una assemblea nacional, presidida pel rei i la seva família, formada per un consell de religiosos i laics; però l'última paraula en totes les decisions la té sempre la família reial.

Al Bhutan no hi ha autèntiques ciutats com les coneixem nosaltres, sinó que tot es redueix al *dzong*, rodejat de cases escampades on viu la pagesia que té cura de la terra i el bestiar del senyor. Només a Thimbu, el rei ha començat a organitzar-hi una ciutat de nova planta, amb un parell de carrers de cases (un d'ells és la carretera), però que no dóna l'aspecte de poble amb anys de vida urbana.

Thimbu, a 2.407 metres d'altitud, posseeix el *dzong* més gran, construït el segle XVI i reformat l'any 1960, que té un temple central de 29 metres d'alt rodejat d'un pati voltat d'edificacions; als quatre extrems hi ha quatre palaus per als caps religiosos, civil i militar, i un altre per al rei. Però avui no hi viu, sinó que s'ha construït un altre palau als afores, no gaire lluny, on viu tot sol. Hi ha un altre edifici alt com el temple, que és l'assemblea nacional, que té una bonica sala ricament decorada amb pintures i full d'or, al centre de la qual hi ha el tron del rei, per quan presideix el consell. En els edificis dels voltants hi viuen més de 3.000 monjos, i la grandiositat i riquesa de les edificacions fa que sigui el segon palau en importància, després del Potala de Lhassa. Aquest ha estat, fins fa molt poc, l'únic habitatge de què han disposat el bhutanesos; tot just ara, amb el creixement natural de la població, s'ha anat escampant pels voltants.

A Thimbu visitem el *dzong* de Simtoka, que és l'escola i el seminari budista, ple de nois que estudien matèries religioses i cultura general, els quals un altre dia, un cop hagin acabat els estudis, poden convertir-se en monjos o retornar a la societat, on hauran de tenir cura dels treballs agrícoles o d'una migrada artesania. Entrem a les aules, on trobem els escolars asseguts per terra; reciten textos amb una graciosa cantarella, mentre el mestre vigila i segueix les lliçons amb els curiosos llibres de fulls sense relligar. Els bhutanesos envien els seus fills al *dzong* budista perquè hi aprenguin coses, i perquè així creuen que podran obtenir una millor reencarnació. Els mestres i els qui ocupen llocs d'importància porten una bufanda, blanca en entrar al temple i vermella durant les funcions pròpies de govern, distintiu que mostra la seva alta classe o procedència noble. Fins i tot el qui ens acompanya va també guarnit d'aquesta manera; ens vigila i ensem vigila de passada la població a fi que no ens venguin antiguitats, (vendes prohibides especialment per ordre reial), ja que, segons ens expliquen, no volen

arribar a ser expoliats d'objectes d'arts, com ho ha estat el Nepal o la pròpia Índia. Les úniques coses que podem adquirir amb seguretat, i que no representaran cap problema a l'hora de sortir del país, poden ser trobades a la botiga propietat del rei; i els donem tota la raó, ja que el mateix Ladak està essent expoliat pels turistes que, amb la butxaca plena, es permeten d'anar destruint la riquesa cultural dels pobres monjos.

Deixem Thimbu per tal d'anar a Punakha. Travessem de nou boscos d'una verdor exuberant, on els arbres tenen una molsa parasitària en forma de cortinatges, i els nerets florits de blanc i vermell donen una nota alegre entre tant sotabosc. Punakha ha estat des de sempre la capital d'hivern, situada a 1.584 metres d'altitud, en una vall oberta cap el sud, la qual cosa fa que el clima hi sigui més dolç. El *dzong* està situat entre els rius Maxu i Phaxu (mare i pare), i això li dóna l'aspecte d'un

*Pastor d'alta muntanya amb una cua de iac a la mà
(foto: Ramón Pintó)*

gran vaixell nedant en un mar encrespat, ja que l'aigua porta bastanta empenta. Com tots els *dzongs*, és l'habítacle de tota una ciutat, i la construcció és similar a tots: un gran temple central, rodejat d'edificacions per als monjos i servidors, i un palau petit per al senyor. Hem d'entrar-hi per una escala de fusta molt dreta, d'uns sis metres, i ho fem amb certa precaució, mentre que els petits monjos, descalços, ho fan a «tota pastilla» i sense





Dzong de Punakha, capital d'estiu (foto: Ramón Pintó)

Típica casa de pagès (foto: Ramón Pintó)



caure; aquesta escala, pot ser retirada del seu emplaçament en cas d'invasions, cosa que aïlla la fortalesa de qualsevol possible atac exterior. El temple té una gran sala, decorada amb pintures del típic estil tibetà; en els patis, els monjos i els «minimonjos» estudiants ens segueixen com a una estranya novetat, mentre són vigilats pel mestre guardià amb un fuet a la mà, el qual en cas de necessitat fa servir sense gens recança per treure'ls la pols de les esquenes. Ens sorprèn aquesta disciplina però, tant al Tibet com aquí, la del guarda és una feina com una altra, i no es rar que els estudiants que cauen a les seves mans aprenguin a llegir o a dansar les típiques danses monàstiques a força de cops de fuet. És un grau de categoria la destresa en l'ús d'aquest artefacte; tant és així que fins i tot se n'organitzen concursos nacionals.

Hi som molt ben rebuts i ens permeten de veure totes les dependències, fins i tot la capella esotèrica on hi ha els déus guardians del monestir. Per totes les finestres surten cares que ens miren amb curiositat: ens fa l'efecte que estem vivint una petita aventura medieval.

Deixem Punakha i ens dirigim cap al port de Duxala, on hi ha una petita comunitat

que construeix un *xorten*. Està tot rodejat de banderes d'oracions, per a obtenir gràcies; ens hi regalen una petita escultura de fang en forma de medalló, amb tres divinitats en relleu, anomenat *mani*, que reben amb satisfacció. Arribem a entrada de fosc a Thimbu.

L'endemà al matí hi veiem una representació de danses religioses anomenades *xam*, dedicades a les divinitats protectores; els monjos, vestits amb complicades vestimentes de colors, dansen ornats amb carotes d'animals mitològics, dracs i cèrvols, reminiscències de l'antiga i primitiva religió Bön. Tot tornant, trobem una colla de gent que feia una d'aquestes danses, a plena muntanya, prop d'unes cases de pagès; fem parar per presenciar-ho, i tot seguit vénen a demanar-nos si tenim alguna medicina per curar l'ull d'una pobra noia que es queixava de tenir-lo dolorit i envermellit; sentim molt de no poder oferir-los res, ja que la nostra farmaciola havia quedat a l'hotel.

Anem ja cap a Paro, l'última vall que podem visitar, i pel camí tenim la sort de veure una altra festa ben autèntica: un concurs de tir a l'arc, esport nacional del qual fins i tot el rei n'és un entusiasta.

Llençen les fletxes a una distància d'uns 90 metres, amb uns arcs de bambú, tesats per una corda trenada feta de troncs d'ortigues, que conserven humits perquè tinguin elasticitat; les fletxes, també de bambú, xiulen per l'aire a una velocitat que es perden de vista. Els encerts a la diana són celebrats amb crits i danses pels assistents.

La vall de Paro, a 2.345 metres d'altitud, és molt verda, amb el marvellós teló de fons de les muntanyes himalaïanes coronades de neu. Té un gran *dzong*, enfilat en un pujol, presidit pel *ta-dzong*, la fortalesa militar que vigila l'entrada a la vall, l'únic lloc per on han pogut entrar des de sempre les invasions de la banda del Tibet. Aquest edifici, avui ha estat convertit en museu nacional, i s'hi guarda una extraordinària col·lecció d'objectes de gran valor artístic, imatges de bronze de déus i de budes, armes, estris d'ús domèstic, cafeteres, pintures, *tankes* (pintures sobre tela) etc. L'estructura és rodona, com de torreó, fet d'un espès mur de pedra, de cinc pisos; l'interior és fet de fusta, i les escales de comunicació entre els pisos també són de fusta; diré, de passada, que l'arquitectura bhutanesa és molt especial: sempre majoritàriament de fusta, tallada sense serres, sinó a cops de destal, i les peces s'encaixen sense emprar claus; la perfecció del seu tallat aguantava qualsevol desplaçament que es pogués produir. És una arquitectura irreplicable, que no hem trobat ni al Nepal ni a cap altre lloc de cultura similar. Baixem fins al soterrani, que serveix de presó, on no hi entra mai el sol, i on guarden una col·lecció d'armes primitives i arcs que ens enamoren: això sí que és una llàstima que no ens han deixat retratar-ho. Estan massa gelosos del seu patrimoni, envejable en tots els sentits; em diuen que és necessari d'obtenir un permís del rei per a les fotografies. A la sortida del *ta-dzong* trobem, com en tots els monestirs, un magnífic molí d'oracions amb la màgica fórmula de l'«*Om Mani Padme Hum*».

El *dzong* de Paro, situat més avall, és un gran edifici similar als altres que hem vist, només que ací la sala del temple és la més gran de tot el Bhutan, i està decorada amb una orla de bronze daurat. Ens assabenten que hem tingut molt mala sort: tot just ahir va ser l'únic dia de l'any que despleguen una *tanka* monumental, de 15 metres per 10, amb una representació del gran Guru Patmasamvaba (o guru nascut del lotus), venerat perquè va ser qui va instaurar el budisme al Tibet l'any 747, i va meditar en una cova prop de Paro (on anirem demà en una excursió increïble), abans de la mateixa fundació del regne. En aquesta festa acudeix gent de tot arreu, i té una gran importància per la gran devoció que tenen a aquest mestre.

La gran *tanka*, la figura central de la qual és aquest gran «sant», representat amb la majestat d'un rei, que porta un ceptre a la mà dreta anomenat *dorge* (que significa el poder diamantí, l'absolut), i a la mà esquerra porta mig crani ple de nèctar, cosa que simbolitza la sabiduria immortal; amb el braç aguanta un trident que travessa tres caps humans que són el domini sobre el desig, la passió i la il·lusió; les tres puntes del trident són el passat, el present i l'esdevenidor. Tot ell està rodejat d'altres figures de *gurus* i sants tibetans.

Per arribar al *dzong*, hem hagut de travessar un bell pont de fusta cobert, amb dues portes que el tanquen a banda i banda, i que deixen aïllat el camí d'entrada: una altra mostra de l'arquitectura militar, a causa del domini de la religió.

Es ben cert, i ho hem constatat, que la gent viu atemoritzada per la presència del senyor del *dzong* i per la llei, però també és cert que la mirada a aquestes fortaleses que presideixen tothora la vida de la població, les fa veure imposants per si soles. El *dzong* és una construcció del tipus de castell medieval, la sola presència del qual, francament, aclapara.

De bon matí, encara fosc, fem l'excursió al monestir de Tak-Sang (o niu del tigre), edificat en un inversemblant lloc, a mig aire d'una penya de 600 metres de desnivell tallada a pic, que esgarrafa.

Per arribar-hi hem fet dues hores a cavall, muntanya amunt; els pobres animals feien uns esbufecs que amenaçaven l'èxit de la pujada. El camí era molt dret, i nosaltres, amb l'impediment dels aparells de fotografia, no ens ho pintàvem gaire clar; sols aclariré que el retorn s'ha de fer necessàriament a peu, ja que els pobres animals no aguantarien el fort desnivell carregats amb el nostre pes. Un cop hem deixat els cavalls, i els hem agraït el sacrifici que han fet per a nosaltres, encara ens queden 20 minuts a peu per una cornisa que fa arronsar el melic, tallada a mitja roca, amb el barranc que es perd de vista per la boira que hi ha a sota nostre, la qual de segur que no ens aturaria en la caiguda. Arribem a la fi a l'entrada del monestir; és un indret sagrat per haver estat edificat sobre aquesta cova, on ja he comentat que va viure el gran Patmasamvaba, convivint-hi amb un tigre: per això li han donat aquest nom de «niu del tigre». Hi viu una petita comunitat de quatre monges que en tenen cura, i té una petitíssima capella on raja un petit doll d'aigua sagrada, el cabal de la qual augmenta precisament un cop cada l'any, el dia que s'hi celebra la festa: aquesta aigua sagrada la reparteixen entre els assistents. Ja veieu com cada religió té les seves formes i cerimònies, amb punts de contacte amb d'altres. Aquesta petita

Mapa del subcontinent indostànic i situació de Buthan en aquest



ABC.

comunitat de monges és canviada cada tres anys, perquè no crec que aquesta immensa soledat es pugui suportar. Només un guarda baixa a la plana, de tant en tant, a buscar el menjar, la farina d'ordi per la *tsampa*, el te i la carn seca: una vida molt frugal com es pot suposar.

La tornada, que ens ocupa dues hores llargues, ens deixa camasegats en arribar a baix. Sort que els qui no s'han vist amb cor de pujar-hi ens esperen amb rams de flors i cants de joia.

A la tarda veiem el monestir de Kyxu-Lhakhang, el més antic, edificat el segle XII pel fundador del regne, que guarda belles pintures i molins d'oracions decorats de vius colors, amb figures de mestres tibetans.

El Buthan és un país autosuficient, degut principalment a la riquesa de la

terra i a la tradició agrícola, que és la principal ocupació, seguida de la pastura. El buthanès és mitjanament baix, però és fort i àgil, i considera a les altres raças com de rang inferior; fins i tot quan hi havia contactes amb el Tibet, els tenien com a primitius i perillous. Val a dir que ells no se'n consideren, de tibetans, tot i que el seu origen ho és; es consideren com a provinents d'una raça superior. Són amables i acollidors. Només els frena la ferrenya vigilància dels amos del país. És això el que ens fa deixar amb força recança la companyia d'aquesta gent tan agradable.

No renunciem pas a tornar-hi: ho tenim al magí! Ja sigui abans d'anar a Lhasa o després, estem segurs de tornar-hi. Ja en parlarem!

UN GRAN CAMINADOR: JUJOL

J. M. Jujol

Acaba de complir-se el centenari del naixement d'un gran caminador; un home que es va passar la vida caminant, que no va utilitzar els tramvies, metros i autobusos; fins el mateix dia que va morir, va fer el seu passeig dominical. Fou també excursionista, però no d'una forma regular, periòdica i organitzada. Així veiem com té bones amistats amb membres del Centre Excursionista de Catalunya, surt d'excursió amb ells, però mai no en fou soci.

Es tracta de l'arquitecte Josep M.^a Jujol i Gibert, una figura avui coneguda en els ambients artístics d'arreu del món. D'articles que parlen d'ell com a arquitecte, decorador i pintor se n'han publicat a Catalunya, Espanya, Holanda, Itàlia, Japó i Estats Units, a més dels llibres que en parlen ja de forma monogràfica, o per la seva col·laboració amb Gaudí. Si com a artista és conegut, no ho és pas com a gran caminador i excursionista.

La seva afecció a caminar comença quan la seva família es trasllada a viure a Gràcia i, a partir dels 12 anys, assisteix a l'Institut de Segon Ensenyament de Barcelona, instal·lat aleshores als baixos de la Universitat. De bon matí baixava des de Gràcia, junt amb un company. Travessaven carrers de la Vila i feien cap al Passeig de Gràcia, per passar tot seguit a la Rambla de Catalunya fins a la Gran Via; o bé, si el temps era bo i no hi havia

fang, pel carrer de Balmes, aleshores solcat pel tren de Sarrià, de tracció a vapor, espectacle que entusiasmava els joves caminadors, per arribar finalment a l'Institut. Al migdia, un altre tant de camí a l'inversa. En total, uns cinc quilòmetres. Si plovia de valent, agafaven el tramvia de cavalls al carrer Gran fins a la Gran Via. Aquesta passejada la va anar realitzant durant dos cursos, fins que, l'any 1893, van traslladar el domicili a Barcelona, al Barri de Ribera. A partir d'aquesta data, el noi de 14 anys canvià el recorregut; ara, per carrers completament edificats, però la caminada continuava essent considerable, prop de dos quilòmetres a l'anada i uns altres tants a la tornada.

Els estius de la seva infància els passava a casa d'uns oncles a La Secuita, cosa que li permetia de fer llargues passejades per les terres del Camp de Tarragona.

Tot això l'anava preparant i enfortint per a més llargues caminades que, junt amb la curiositat que des de petit tenia per conèixer paisatges i edificis, el portarà a fer excursions de més o menys durada sense preocupar-se gens per la distància ni les hores de camí.

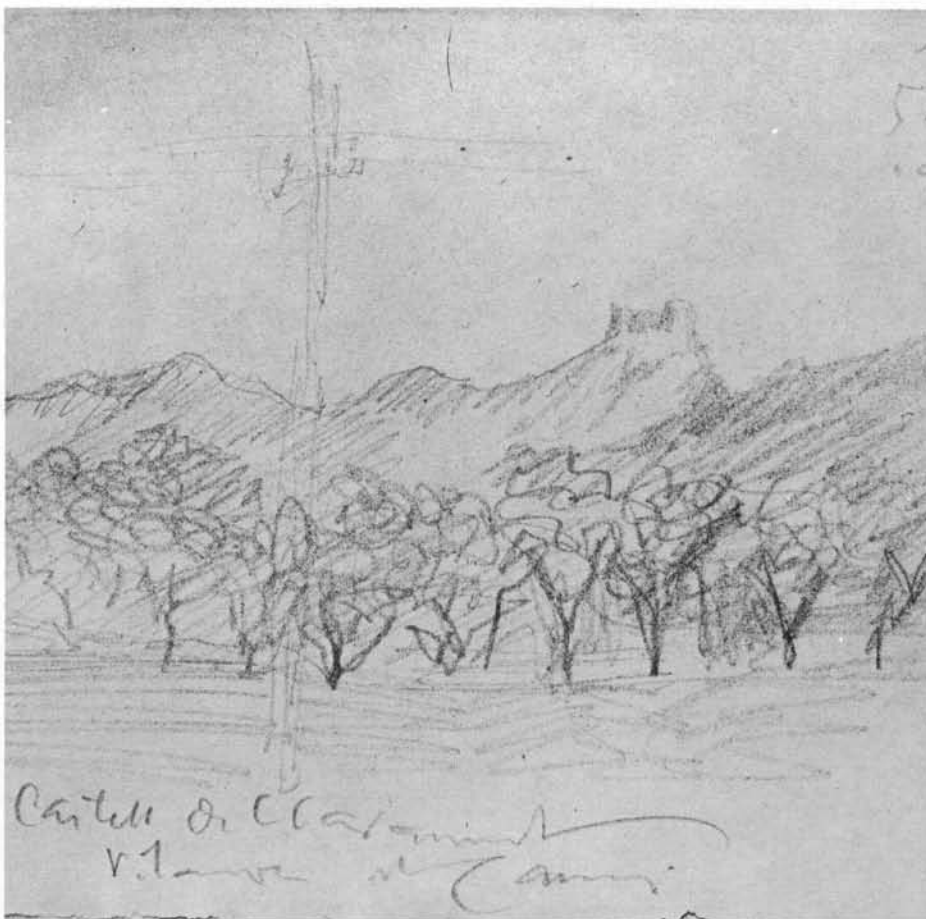
La primera excursió de què tenim constància fou feta el 1895, quan tenia 16 anys. Va agafar el tramvia a la Plaça de Catalunya fins al final a Gràcia; als Josepets començà l'excursió. Remuntà seguidament la riera de Vallcarca,

aleshores plena d'hortets de menestrals i amb algunes torres d'estiueig de barcelonins, i pujà fins als Penitents, on hi havia encara l'eremitori que havia estat lloc d'estada dels qui donaren nom a aquest indret. Seguí muntanya amunt fins al pintoresc conjunt de la Parròquia rural de Sant Genís dels Agudells, on es delectaria amb l'agradable conjunt arquitectònic i la bonica panoràmica envers Horta, La Clota, El Coll i Vallcarca.

Una altra excursió a la serra de Collserola la tenim documentada a l'any següent. Aquesta vegada sabem categòricament que el jove de 17 anys (1896) anava sol. Agafà el tren de vapor de Barcelona a Sarrià fins al final; allí començà l'excursió, seguint de primer la carretera de Vallvidrera, per agafar tot seguit la dreuera que el portaria fins al coll, on avui hi ha el mal anomenat barri de Vallvidrera superior, que aleshores no tenia més de quatre cases arran de la cruïlla de la carretera a Vallvidrera i els camins al Tibidabo cap a Llevant i a Santa Creu cap a Ponent. Ell seguí el camí de Ponent, passant per l'antiga creu de terme que delimitava les parròquies de Santa Maria de Vallvidrera i San Vicenç de Sarrià, vora el Collet de l'Espinagosa, i anà carenejant fins arribar al separat caseriu de Santa Creu d'Olorde, que en aquell temps restava ple de vida i formava un municipi.

El paisatge, les masies, les construccions, anaven distraient i delectant el nostre jove caminador que s'adreçà cap a Sant Bartomeu de la Quadra —l'altra parròquia del Municipi—, que era una senzilla i rústega capella romànica (que fou destruïda el 1936). Allí es va adonar que no havia previst el temps de retorn. Preguntant, el van adreçar a Molins de Rei on podia agafar el tren de Vilafranca a Barcelona. El dia anava caient i les ombres de la nit es feien presents; amb gran neguit caminava i a estones corria carretera avall, fins que a la fi va arribar a l'estació de Molins; mentre comprava el bitllet, ja entrava el tren, que era l'últim del dia. Després de les deu de la nit arribava a casa seva, amb l'alegria dels seus pares, que no sabien què havien de fer ni on anar a buscar-lo.

Aquesta excursió li va deixar molt d'impacte, i molts anys després la va



Castell de Claramunt (dibuix: Josep M.ª Jujol i Gibert)

Fondals de Vallvidrera (dibuix: Josep M.ª Jujol i Gibert)



repetir amb el seu fill, quan aquest tenia 12 anys; revisqué així aquella experiència de la seva joventut, si bé el control del temps ara no va fallar, i a les nou de la nit arribaven a casa.

A més d'aquestes excursions infantils, tenim referències d'algunes de posteriors, si bé amb pocs detalls; ell ja no les escrivia perquè no li devien causar la impressió d'aquelles primeres que, de forma autodidàctica, l'havien iniciat en l'excursionisme.

Per l'agost del 1907, quan ja feia un any que era arquitecte, i col·laborava amb Gaudí, va realitzar l'excursió a Núria, aleshores clàssica entre els muntanyencs. Els seus companys foren en Corretger i en Sugranyes, dos estudiants que frequentaven l'obrador de Gaudí.

Des de Ribes de Freser, per l'antic camí de les Gorges del Núria (aquell antiquíssim i atrevit camí que, 22 anys després, el traçat del cremallera va destruir en part i, molt més tard, l'embassament de Núria va cegar i n'amagà el final) van remuntar fins l'elevada i suau Vall de Núria, on hi ha el Santuari de Santa Maria. No sabem el temps de llur permanència a Núria, però sí que tornaren pel mateix camí.

En una data indeterminada, entre els anys 1910 i 1913, va realitzar junt amb l'arquitecte Rubió i un altre company, que potser era un home de Mallorca, l'ascensió al Puigmajor, la muntanya cimera de l'illa que amb tanta freqüència visitava durant aquests anys per mor de les decoracions que realitzava a la catedral de Mallorca, en col·laboració amb Gaudí. Sabem que féu l'excursió, i fins n'hi ha un testimoni gràfic, però n'ignorem tota mena de detalls.

Les passejades pels voltants de Barcelona eren freqüents; tenim referències de l'any 1914, quan junt amb Monguió, un amic estudiant d'arquitectura, recorregueren les masies de Collblanc i d'Esplugues.

Una excursió important fou la que realitzà junt amb el seu bon amic i client, Pere Mañach, al Montseny. El varen travessar al llarg de tres dies, i pernoctaren en una de les nits a Sant Marçal, però no sabem si fou la primera o la segona; això, junt amb el desconeixement de l'altre pernoctació, ens fa impossible d'intuir el recorregut. Tampoc sabem l'època, i l'any, potser fou abans de 1920.

Les seves excursions i caminades mai no van defallir, ni de solter ni de casat. Amb la muller i els fills va recórrer els voltants de Barcelona, el Maresme, el Montseny, i sempre que podia recorria els camps rocosos i els turons secallsos de la seva Tarragona natal.

Era un artista caminador i sensible, que sabia apreciar i treure ensenyances de la Natura; fruïa del camp i la muntanya, i feia que en gaudís la seva família.





UN SOMNI DE GLAÇ

AGULLA DEL TRIOLET CARA NORD

Joan Quintana i Paredes

Gelera d'Argentièrre, 0'30 hores de la nit.

Avancem lentament. Les ombres d'aquests cims gegants resten immerses en la fosca nit. De sobte, un fort soroll desperta la tranquil·litat de la gelera: del coll Armand Charlet s'ha precipitat una allau, però queda lluny del camí que nosaltres seguim per anar al nostre somni de glaç.

Mentre ens calcem els grampons i preparem el material adequat per a l'ascensió, estudiem pas per pas l'escalada. Primer cal creuar la rimaia, la qual no presenta gaires problemes; després, per uns pendents d'uns 55° haurem d'agafar alçada fins a una fina i aèria aresta intermitja que ens portarà als flanqueigs de la part central de la paret, sens dubte la zona més dura i perillosa de tota l'ascensió: 65°. A partir d'aquest lloc, la majoria de les cordades surten obliquant cap a la dreta, sense gaires problemes (50° - 55°). Però és més elegant i difícil sortir directament entre l'última barrera de séracs i el cim, on les dificultats varien però sempre són molt fortes (70° o més).

Els primers metres són fàcils, i avancem alhora per guanyar en rapidesa i seguretat. De sobte ens trobem en un tram força glaçat, on hem de progressar col·locant assegurances.

La nit, poc freda, ajuda a empitjorar les condicions del glaç. En aquest tipus d'ascensions, la seguretat i confiança en el company són vitals, per tal de poder solucionar les situacions més



Agulla Poincenot i Fitz Roy vistos de l'est, camí del camp base de l'expedició catalana 1979
(foto: Emili Civis)

Barrera de séracs i sortida directa al cim
(foto: Joan Quintana i Paredes)

*Paret Nord del Triolet
(foto: Jaume Altadill)*



compromeses en el menor temps possible.

Ara ja ens trobem avançant sobre l'aèria aresta de glaç que uneix la part inferior de la paret amb les travessies de la zona central. Les línies d'inclinació de la paret es perden en el cel, que minut a minut va perdent la foscor de la nit per començar a jugar amb les tonalitats que els primers raigs de sol li donen.

Els darrers llargs que fem per aquesta aresta són cada cop més redreçats, i el glaç no és gens bo.

A la fi arribem al començament dels flanqueigs. En aquest lloc la verticalitat és impressionant. Poc a poc comencem el primer tros, en el qual la neu no presenta bones condicions. Després arribem en un punt on un relleix vertical ens barra el pas. En aquest lloc ens hem de valer de tota la nostra tècnica per superar-ne el difícil pas, totalment vertical i amb un glaç molt trencadís que fa l'obstacle molt perillós.

Després d'uns moments de forta tensió, el primer de corda aconsegueix d'establir una sòlida reunió al capdamunt d'aquest tram vertical i, així, assegurar la progressió del company.

En aquest lloc, la nostra posició és molt còmoda ja que és l'únic punt de tota la paret on hi ha un petit replanet sota uns grans séracs. D'ací, girant cap a la dreta, podem trobar una sortida directament al cim.

Amb uns llargs d'inclinació mitjana ens situem a sota d'una barrera de séracs, la qual s'ha de superar directament per la part central. Després d'estudiar uns minuts el lloc convenient per superar-la, provem

sort per un petit *couloir* de neu encaixonat entre dos séracs. Per uns minuts, el primer de corda lluita debades per superar un tram on la neu no aguanta el seu pes.

Un altre cop al punt d'origen, ataquem directament per un sérac vertical on posem en pràctica tota la nostra tècnica. Just a sota del pas més vertical clavem un cargol tubular que queda perfectament soldat amb el glaç, i així ens dóna més confiança per vèncer aquest difícil i molt dur tram de paret. Un cop dalt del sérac instal·lem una bona reunió amb el piolet, piolet martell i cargols de glaç i recuperem les cordes per assegurar el company.

Des d'aquest punt ja tan sols ens resta un pendent d'una inclinació mitjana, que amb uns quants llargs de corda superem fins arribar a la bretxa entre les Petites Agulles del Triolet, i, amb una curta i fàcil grimpada per l'aresta, arribem a dalt del cim. El nostre somni ja és una realitat.

Al fons veiem les Grandes Jorasses, on podem distingir l'Esperó Walker i el

Linceul. Potser aquestes ascensions algun dia ens faran viure un somni tan meravellós com el que avui hem viscut a l'Agulla del Triolet.

Primera ascensió:

R. Gréloz i A. Roch, 20 setembre de 1931.

Desnivell:

De la rimaia al cim, 800 m aprox.

Dificultat:

Gran recorregut de glaç que es desenvolupa sobre un pendent molt inclinat, per al qual es requereix una excel·lent tècnica i un sòlid equilibri físic, moral i nerviós.

Horari:

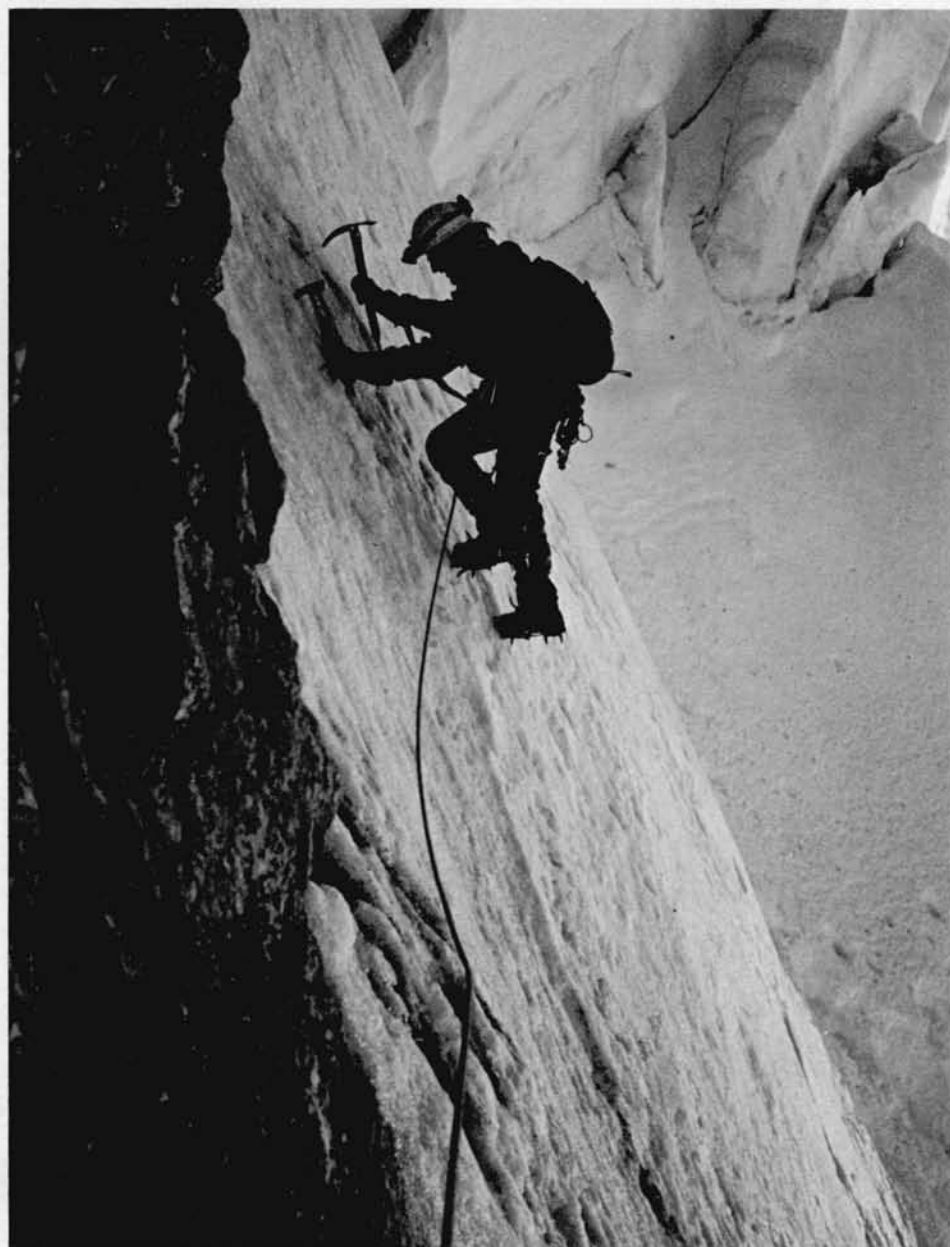
Del refugi a la rimaia, 1'30 h. De la rimaia al cim, 4 a 8 hores.

Material:

Grampons, cargols de glaç. Convé disposar d'una llarga distància d'encordament.

Punt de Partida:

Ref. d'Argentière, 2.771 m



*Flanqueig a la part central de la paret
(foto: P. J. Pérez)*

DEU PREGUNTES A REINHOLD MESSNER

Lluís Belvis i Del Rio

Durant el darrer mes d'octubre, i trobant-se els col·laboradors de MUNTANYA, Jaume Altadill (fotògraf) i Lluís Belvis (redactor) a la ciutat de Katmándū (Nepal), van tenir l'oportunitat d'entrevistar, en exclusiva per a la nostra revista, en Reinhold Messner, després d'haver tornat aquest de la primera ascensió en solitari al Sagarmatha o Mont Everest (8.848 m.).

L.B. — Com ha estat la teva darrera escalada en solitari al Sagarmatha, pel vessant tibetà?

R.M. — És una llarga història. El Tibet no és només un lloc on es poden escalar muntanyes, sinó que és un país molt interessant per visitar-lo detingudament. En aquesta primera oportunitat, hi he tingut una intensa vivència de tres mesos, molt importants per a mi. Primerament vaig fer un reconeixement complet del Shisha-Pangma (8.013 m.), que em va donar una bona aclimatació per a la posterior escalada en solitari al Sagarmatha. Acabat aquest reconeixement, em vaig dirigir cap al Monestir de Rongbuk; aquest tram el vaig fer per carretera, però em va costar a preu d'helicòpter. En xifres, aquesta ascensió m'ha representat una despesa total d'uns 80.000 DM. Malgrat el que s'ha dit, no és car l'impost a pagar a les autoritats esportives xineses, ja que aquest cost és similar al que es paga a les autoritats nepaleses. Allò realment car és el procés burocràtic que envolta l'autorització i que

obliga a desplaçar-te a la capital, Pekin, on has de pagar totes les despeses de l'expedició. Un cop resolta tota la paperassa, ja et pots traslladar a Lhasa, la veritable capital del Tibet. Ací cal dir, com a anècdota, que cada nit d'hotel costa uns 200 dòlars americans per persona; això i el transport són realment les coses que encareixen una expedició.

L.B. — Ens pots fer una breu descripció de l'ascensió?

R.M. — Per arribar al camp base, vaig seguir el mateix itinerari de les expedicions angleses dels anys 1922 i 1924. El vaig instal·lar el dia 15 d'agost, unes dues hores més amunt del camp base utilitzat per l'expedició xinesa del 1975. En aquesta època de l'any el temps és molt millor que a la vessant nepalesa, perquè el mateix Himàlaia actua d'efectiva barrera que no deixa passar els núvols del monsó cap a aquesta vessant nord de la muntanya. És una situació molt similar a la de l'Hindūkush o Karakorum, on també es fan les ascensions durant l'estiu.

Durant els primers dies vaig passar una mica de calor. El dia 16 d'agost vaig muntar un camp base avançat, situat a la cota 6.500 m. Fins a aquest punt vaig poder utilitzar com a medi de transport del material el valuós concurs de tres iaks i dos conductors. A partir d'aquesta cota vaig iniciar l'ascensió en solitari; vaig muntar un total de tres camps per assolir el cim. Els primers 10 dies va nevar sovint, encara que van ser nevades de poca importància. El dia 17 d'agost vaig



Reinhold Messner a Katmándū, octubre 1980
(foto: Jaume Altadill)

pujar amb una motxilla molt carregada per tal d'instal·lar un dipòsit de material, i vaig tornar a la base avançada. El dia 18, vaig sortir molt d'hora a la matinada i vaig escalar durant tot el dia. Vaig arribar a la cota 7.800 m on vaig instal·lar una petita tenda bivac. Fins aleshores havia seguit el mateix itinerari utilitzat per anglesos i xinesos, però el dia 19, a l'aresta N. vaig començar a trobar neu molt fonda; per evitar-la, vaig fer un gran flanqueig cap els *couloirs* de la cara nord, situats a la dreta de l'aresta. Aquests *couloirs*, en ser més pendents, estaven nets de neu fonda, i els vaig seguir fins arribar a la cota 8.200 m.

A partir d'aquest punt vaig seguir un altre *couloir* situat una mica a l'esquerra dels anteriors, els quals m'oferien més seguretat. Una petita nevada a la tarda anunciava un possible canvi de temps. Aquella nit vaig poder instal·lar el meu bivac sobre una pedra. El dia 20, molt d'hora, sortia de la tenda mentre queia una lleugera nevada i el cel era cobert, encara que realment no era un mal temps seriós i no feia gaire fred. Vaig seguir un *couloir* d'uns 50° d'inclinació, amb bona neu que hi permetia una ràpida progressió.

Un cop a la piràmide terminal vaig trobar poca neu, degut a què el vent se



*Vessant Sud del Shisha-Pangma (8.013 m.), Tibet, presa des del Ganja-La (5.130 m.)
(foto: Jaume Altadill)*

l'havia endut. Aquest cop, vaig arribar al cim molt més cansat que en l'anterior ascensió, l'any 1978, per la vessant nepalesa. Per sobre del qualsevol sensació de felicitat o d'alegria, em sentia realment cansat. Vaig romandre a dalt del cim durant uns 45 minuts, i vaig tornar a la tenda que tenia situada a la cota 8.200 m. Al dia següent, 21 d'agost, vaig abandonar tot el material i queviures que em restaven, per tornar al camp base avançat, a la cota 6.500 m.

En total van ser 5 dies d'ascensió i un i mig de descens, viscuts molt intensament, els quals m'han permès de realitzar l'escalada en solitari de l'Everest.

A més, aquesta ascensió m'ha donat el coneixement de totes les vessants de la muntanya i he pogut estar per segona vegada al cim del sostre del món.

L.B. — La darrera vegada que vas estar al cim de l'Everest vas tenir mal temps; com et va anar, aquesta vegada?

R.M. — Vaig tornar a tenir mala sort amb el temps, ja que el cel estava cobert quan vaig arribar al cim. Malgrat tot, vaig aprofitar un moment durant una aclarida per veure i fotografiar el Cho Oyu (8.153 m), mentre ascendia els darrers metres, prop del cim.

L.B. — Després de pujar a l'Everest en solitari, vas intentar l'ascensió del Lhotse (8.501 m). Ens ho pots explicar?

R.M. — Durant el darrer mes de setembre del 1980 disposava de 4

L'aresta de l'esquerra, aresta N., és la via seguida per Reinhold Messner, en la seva ascensió en solitari a l'Everest. Everest, vessant N., Tibet (8.848 m) (foto: arxiu)



setmanes i tenia el permís del govern del Nepal per intentar aquest cim per l'aresta W. Vaig esmerçar dues setmanes a fer la marxa d'aproximació de Lamosangu al camp base. Aquest intent era possible per fet de trobar-se la cascada del gel de Khumbu completament equipada per l'expedició italo-nepalesa que estava intentant l'ascensió a l'Everest per la via

clàssica.

Inicialment, un sherpa havia d'acompanyar-me fins a sobre de la cascada del gel, però va resultar que tenia 26 anys, edat en la qual la seva religió els aconsella de no travessar-la.

Per aquest motiu vaig fer tot l'itinerari sol. El primer dia vaig anar del camp base (5.400 m) fins a la cota 6.400 m, ja per



El cim del Lhotsé (8.501 m), per la seva vessant N. W., en aquesta fotografia queda parcialment amagat per l'aresta plena de cornises del Nuptsé (7.879 m) (foto: Jaume Altadill)



sobre de la cascada de gel de Khumbu. El segon dia vaig arribar als 7.300 m i, el tercer, vaig fer l'intent del cim. Als 7.500 m vaig decidir abandonar. La neu estava en condicions molt dolentes, i el vent era molt fort. Fins allí hi havia arribat molt ràpidament, malgrat no haver fet una perfecta aclimatació. Per altra banda, potser va ser un error fer l'atac final sortint d'una cota tan baixa.

El descens de la cota 7.300 fins al camp base el vaig fer en només 3 h. 30 m. No vaig insistir més en aquesta possibilitats.

L.B. — En la teva opinió, quina de les teves escalades consideres més important?

R.M. — Sense dubte, l'ascensió en solitari de l'Everest, encara que l'escalada en solitari al Nanga Parbat va ser molt important per a mi.

L.B. — Què opines del tipus d'escalada

que s'està fent actualment als Alps?

R.M. — A l'any 1970 vaig perdre els dits dels peus a causa de les congelacions sofertes en l'ascensió al Nanga Parbat. Això ha condicionat l'abandó per la meua part de l'escalada extrema. A més, amb la mort del meu germà, Günther, en la mateixa ascensió, perdia el company d'escalada amb qui havia obert durant els anys 60 les meves més importants primeres dels Alps. De fet mai no he tornat a tenir un company de corda com ell. Malgrat tot això, segueixo de prop i amb molt interès tot el que s'està fent actualment. L'evolució de l'escalada en roca en els darrers anys és realment molt important. Comparativament, però, el tipus d'escalada actual no és tan diferent al d'alguna de les meves ascensions d'aquella època. Per exemple, el Pilar Central del Monte Cavallo, a les Dolomites, té trams d'escalada que no han

estat repetits i que la gent actual cataloga com de VIII grau.

Ara, per a mi, l'evolució de l'alpinisme em porta a ascensions del tipus de les de l'Everest, en solitari. L'interès humà d'aquestes expedicions està per damunt de la major o menor verticalitat de les parets.

L.B. — Un cop assolits els 14 vuit mils, quin serà el següent objectiu de Reinhold Messner?

R.M. — La meua intenció no és la de colleccionar cims de vuit mil metres. Estic més interessat en l'evolució de l'alpinisme. Per a mi és molt important assolir aquests cims sense la utilització d'oxigen i amb el mínim de sherpes.

Altres llocs de la terra, com la Patagònia Austral o el Pol Sud ofereixen tant d'interès com els cims de vuit mil metres.

Jo he tingut molta sort d'haver pogut escalar l'Everest dues vegades, i també el K-2 (8.611 m), el segon cim de la Terra, que considero una muntanya molt més difícil. Un dels meus propers objectius és el Kangchenjunga (8.475 m). Pujar-lo sense cordes fixes, sense sherpes, sense oxigen. Aquesta muntanya és un dels grans problemes de l'alpinisme que resten per resoldre.

Fins ara he fet 14 intents a cims de 8.000 metres, sempre sense oxigen, i en 7 oportunitats he assolit el cim.

L.N. — Quins llibres estàs escrivint en aquest moment?

R.M. — Per primera vegada en molt temps, no n'estic escrivint cap. Tinc la intenció d'escriure alguna cosa sobre l'ascensió en solitari a l'Everest, però serà després de tornar del Shisha Pangma (8.046 m). Així tindrà un coneixement més profund del Tibet, i potser el meu pròxim llibre sigui una visió sobre l'alpinisme al Tibet on relati les dues ascensions; Everest i Shisha Pangma.

L.B. — Per a quan prepares l'ascensió al Shisha Pangma?

R.M. — Si no hi ha cap novetat, la intentaré per la primavera del 1981, durant els mesos d'abril i maig.

L.B. — Reinhold, quan tornaràs a Catalunya?

R.M. — Mira, això no em serà possible fins l'any 1982. Llavors confio poder fer una pila de conferències que recullin totes aquestes darreres activitats.

Estic molt content de la marxa dels meus llibres publicats per l'Editorial R.M. de Barcelona, i tinc notícies que ara apareixerà el llibre «SOLO», l'ascensió en solitari al Nanga Parbat, i molt aviat el «7e. Grau» en català, la qual cosa em fa molta il·lusió. Voldria aprofitar aquesta entrevista per enviar la meua salutació a tota l'afició catalana a l'alpinisme.

L.B. — Moltes gràcies Reinhold! Et desitgem molta sort en tots els teus projectes. Fins aviat!

LES «VIE FERRATE» A LES DOLOMITES

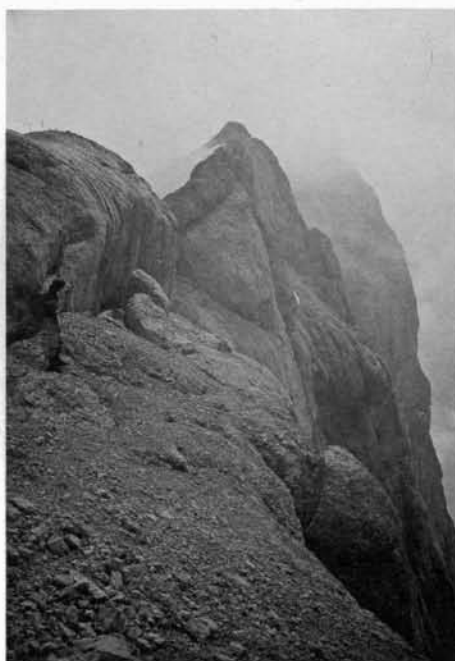
Enric Nosàs. Setembre 1980

Al sur dels Alps austríacs, entre els rius Àdige a l'oest i Piave a l'est, s'alcen al cel les torres, parets, campanars, agulles i arestes de les Dolomites, un món diferent, de construccions calcàries naturals, que formen una riquíssima arquitectura rocosa, majestuosa i familiar alhora, sobre el sòcol harmoniós i acollidor dels prats i boscos de les valls que s'entrecreuen per tot el sistema. Aquestes valls, bellíssimes, formen conjunts muntanyosos aïllats entre si, cada un d'ells amb característiques pròpies molt definides, amb fesomies molt diferenciades. Al mateix temps, aquestes valls faciliten la comunicació per carretera entre tots els grups del sistema, i creen uns itineraris d'aproximació, fàcils i còmodes, fins el mateix peu de les parets.

Aquest contacte amb el món dolomític ha estat ja prou descrit en les pàgines d'aquesta revista (XII-54, II-55, I-59 etc.); però en aquestes notes de vacances vull donar a conèixer una faceta peculiar i molt interessant: les «vie ferrate».

Les «vie ferrate» són itineraris preparats per tal que tot excursionista mitjanament entrenat per a l'alta muntanya pugui assolir cims o pugui fer recorreguts que suposarien dificultats de tercer o quart grau d'escalada si no estiguessin equipats amb cables i escales als llocs més drets i difícils.

De «vie ferrate» ni ha més de 80, escampades per tots els grups dolomítics, i moltes d'elles, malgrat l'equipament, comporten certes dificultats per la seva verticalitat i exposició. En tot cas, requereixen, per a qui les vulgui recórrer, una petjada ferma i l'absència total de vertigen.



Marmolada (3.342 m), aresta W. (foto: Enric Nosàs)

Aquestes vies tenen un doble origen: l'estructura peculiar dolomítica permet traçar recorreguts molt atrevits però relativament segurs, que segueixen les cornises horitzontals dels estrats calcaris, i també superen seccions de paret força verticals, però amb facilitat de progressió per la bona disposició de les preses; amb tot això, l'ajut del cable d'assegurança i els graons metàl·lics permeten fer les ascensions sense risc, fins i tot per les persones sense coneixements d'escalada. Amb aquest criteri de facilitar les excursions, ja el 1912 es va fer la primera «via ferrata» sobre la paret occidental del Piz Ciavazes, del grup de Sella, que té el

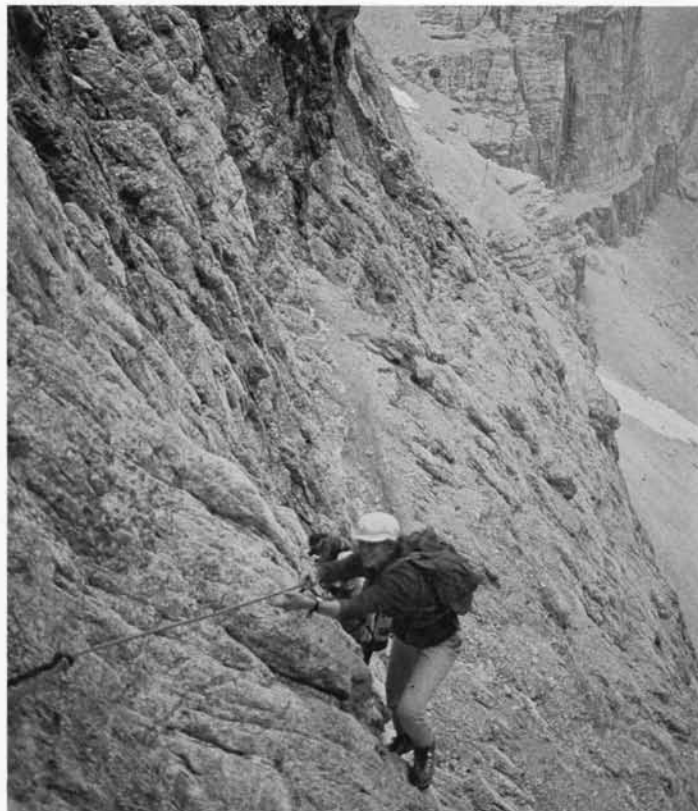
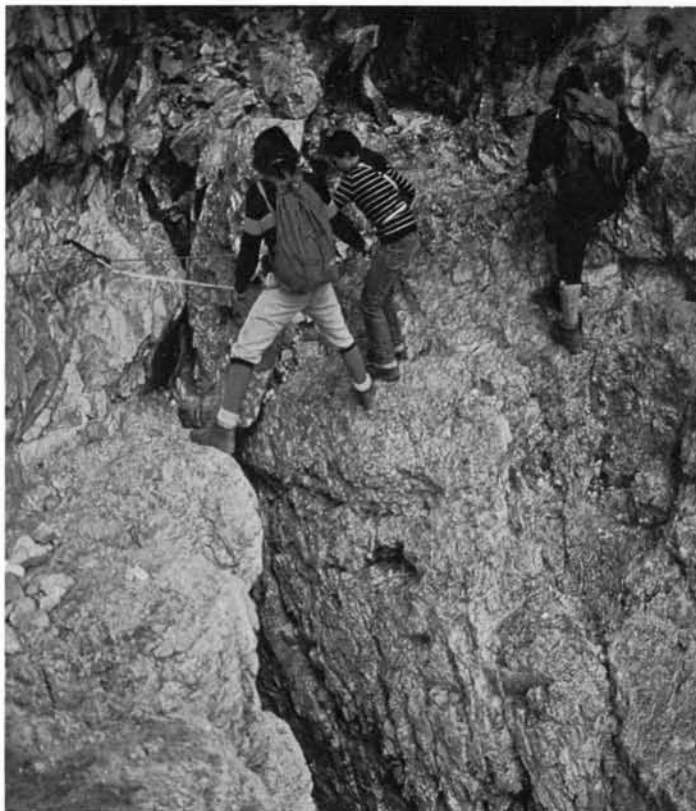
nom de «Via Ferrata delle Mèsules», converteix una escensió de tercer i quart grau en una fàcil pujada, encara que molt aèria i exposada.

L'altre origen, especialment en els grups més septentrionals (Tofana, Fanes, Odle...) es deu a la guerra italo-austríaca del 1915 al 1918. Les tropes alpines d'una i altra banda varen lliurar terribles batalles per a dominar els passos clau, i la pressió italiana per a integrar la comarca de l'Alt Àdige va obligar a la construcció de defenses en els punts estratègics i a equipar les vies d'aprovisionament per facilitar l'accés dels soldats i el material. No és estrany de veure la roca foradada en llocs inversemblants, on forma refugis per a una o dues persones des d'on es vigilaven els ardits soldats alpins d'una i altra banda.

Avui es poden considerar accessibles, mitjançant les «vie ferrate», la major part dels cims importants, si bé els crítics dels ambients escaladors han aconseguit que no es prodiguessin excessivament, i les han limitat als llocs més indicats per la seva bellesa o per la seva situació estratègica, fent respectar així la major part de les ascensions, clàssiques o noves, les quals cal fer utilitzant les més pures tècniques d'escalada.

Amb en Josep M.^a Sala i l'Abel Pascual, amb les respectives famílies, varem recórrer a primers del mes d'agost passat les «vie ferrate» següents: el Catinaccio d'Antermoia (3.004 m), l'aresta Oest de la Marmolada (3.344 m) i la Via Lipella a la Tofana di Rozes (3.225 m).

Sense desmerèixer les dues primeres, d'una bellesa extraordinària, val la pena de descriure aquí la Via Lipella a la



Tofana di Rozes (sempre queda l'esperança de descriure les altres dues en un altre article).

Des del refugi Dibona (2.083 m), al qual s'arriba per una pista forestal que surt de la carretera Cortina - Paso Falzarego, un camí fàcil condueix a l'entrada de la Galleria del Castelletto, tot recorrent la base de la impressionant paret sur de la Tofana di Rozes. La Galleria del Castelletto té 300 m de longitud i fou excavada en la roca viva pels enginyers militars italians. L'objecte d'aquesta obra excepcional era el de poder dinamitar una estratègica posició austríaca bastida sobre el Castelletto, estribació rociosa del flanc SO de la Tofana, des de la qual es dominava el pas de Falzarego, la carretera de Cortina d'Ampezzo i l'apropament de les tropes italianes a les valls més septentrionals de les Dolomites (Val Pusteria, Val Badia, Val di Tures, Val Aurina). Cal dir aquí que en els pobles d'aquestes valls es parlen encara avui l'alemany i un dialecte local d'arrel germànica. Prosseguint amb l'anècdota, els enginyers italians, amb compressors i martells neumàtics, varen excavar un túnel que, en rampa ascendent i en espiral, va arribar fins a sota de la posició austríaca, la qual fou feta volar per una gran càrrega d'explosius.

Avui aquesta galeria, degudament equipada, és l'inici de la Via Lipella a la Tofana di Rozes, qualificada com «un grandioso percorso alpinistico», a les guies de muntanya.

La ferrata, que alterna àeries cornises amb trams verticals, creua en diagonal la paret oest de la Tofana per acabar en l'aresta nordoest, als «Tre Dita», sobre el refugi Giussani. Aquesta via està «attrezzata» només amb un cable, i supera trams totalment verticals, però no difícils, sobre un buit de 500 m; emprant degudament la tècnica de l'auto-assicurança, és a dir, baga i mosquetó, la progressió no ofereix cap perill objectiu.

Superada la galeria, i després de 200 metres de recorregut vertiginós, just quan ens trobàvem a la boca d'una cova providencial, la mare natura va fer caure una impressionant tempesta d'estiu que va deixar la muntanya completament blanca de calamarsa. Protegits a la cova i allunyats del perill dels llamps que atreu la ferramenta de la via, varem poder observar l'espectacle fabulós de les boires i nuvolades que jugaven amb les crestes calcàries, que varien de colors segons els reflexos del cel, passant del blanc al gris o per totes les gammes del marró daurat al siena obscur. Acabada la tamborinada, i contents de no haver-nos mullat, varem seguir la via, que ens va portar a rebre una dutxa impressionant (en el sentit estricte de terme), en haver de passar sota dues cascades que banyaven el recorregut al llarg de vint metres, remullats i lents per la necessitat d'anar ben assegurats sobre les viscoses pedres.

Seguint per les àeries sinuositats de la via varem anar progressant fins els «Tre Dita», on comença la part que condueix al

cim, la qual però no varem seguir perquè s'apropava una altra tempesta i el temps no donava per a més. Aquesta va ésser, de les tres ascensions, l'única en la qual no varem assolir la cota màxima, i l'he volguda descriure (intentant de transmetre al lector la riquesa de sensacions i matisos que proporciona el fet de moure's hom en aquest món vertical i espectacular, experiència que compensa el no fer el cim necessàriament), ja que moltes «vie ferrate» consisteixen a creuar els sistemes per parets i arestes sense passar pels cims, en dues o tres jornades, utilitzant la intensa xarxa de refugis, que són una altra de les característiques sobresortints de les Dolomites.

Els refugis d'aquesta zona mereixen un comentari apart. N'hi ha prop de cent, situats en tots els llocs estratègics, i molt sovint a dues o tres hores de camí entre ells. Son autèntics xalets-hotels, impecables, amb tota mena de serveis i a uns preus francament raonables, tenint en compte que a la major part d'aquest refugis només s'hi arriba a peu.

Per acabar aquestes notes, trobo molt encertades les paraules de R. Messner en el seu llibre «Ritorno al Monti»: «He trobat sobre aquests camins tantes persones entusiastes que no puc sinó defensar-les. S'entén, entre certs límits, i a condició que no vinguin mai massa a la lleugera.»

— Reinhold Messner - «Dolomiti, le vie ferrate» - Ed. Athesia, 1978.

— Hilde Frass - «Vie attrezzate sulle Dolomiti» - Ed. Tamari.

XLVI SALÓ INTERNACIONAL DE FOTOGRAFIA DE MUNTANYA

Josep Camp i Permanyer

Un any més s'ha escolat, i això ens porta a comentar els resultats del XLVI SALÓ INTERNACIONAL DE FOTOGRAFIA DE MUNTANYA. El dia 23 d'abril, diada de Sant Jordi, tingué lloc a les 6 de la tarda, al Palau de la Virreina, la inauguració de l'exposició de les obres admeses a concurs, les quals hi restaren exposades fins el 12 de maig, dia de la clausura.

El més important a destacar, és la gran participació en tots els apartats del Saló. La commemoració del 75è. aniversari de la Secció de Fotografia, i el canvi de les clàssiques medalles per premis en metàl·lic equivalents, fa suposar que aquest sigui el motiu de l'esmentat increment de participació. Els propers Salons ens ho diran; de tota manera, hi ha un aspecte que cal fer ressaltar: és que el Saló, des que sortí del reduït espai de la nostra Sala d'Exposicions per traslladar-se al Palau de la Virreina, cada any ha millorat la qualitat i el nombre de participacions.

Enguany, l'apartat en blanc i negre assolí una participació de 69 col·leccions

amb un total de 237 fotografies i 9 panoràmiques. Es de dordre que certs participants, enduts per modes de l'actualitat, no s'adonessin que era fora de concurs presentar les obres emmarcades en blanc o negre; per aquest motiu foren rebutjades 35 fotos, les quals exposàrem fora de concurs.

En fotos de color, la participació fou de 31 col·leccions amb un total de 84 fotografies. Les diapositives assoliren 120 col·leccions amb un total de 600 diapositives, la qual cosa obligà els organitzadors a programar dues sessions de projecció.

La participació forana fou abundosa. Es reberen col·leccions de Sabadell, Berga, Igualada, Terrassa, Mataró, Girona, St. Adrià del Besós, Tarragona, Besalú, l'Hospitalet de Llobregat. També es comptà amb concursants d'Osca, València, Madrid, Burgos, Navarra, País Basc, Jerez de la Frontera i Eivissa.

La participació estrangera fou molt interessant: es reberen col·leccions de Portugal, Àfrica del Sud, Uruguai, C. A. Mònac, C. A. Alemanya. Cal destacar la

participació col·lectiva del Foto Kino Club de Ljubljana (Iugoslavia), amb 4 col·leccions de blanc i negre i 3 de diapositives.

La Composició dels Jurats Qualificadors fou la que s'indica seguidament:

Fotografies en blanc i negre, i en color: Antoni Campaña, representant del CENTRE, Modest Montlleó i Salvador Gràcia, de la Secció de Fotografia, Pere Aymerich de la Secció de Muntanya, Joan Casola del C.A.D.E., Ramon Farré, de la Secció de Geografia, Francesc Valls de la Secció d'Esquí, Albert Loaso de l'E.R.E., Enric Gallart de la Secció de Ciències, Carles Pociello, de Camping, i Ignasi Ribalta com a Secretari.

Diapositives de color: Francesc Roca, de la Secció de Geografia i Ciències Naturals, Joan Sabadell i Conrad Mora, de la Secció de Fotografia, Xavier Sunyer, que actuà com a Secretari.

Els jurats, després de llargues i discutides deliberacions, atorgaren els premis següents:

Fotografies en blanc i negre

Primer Premi: Medalla i 10.000 Ptes. a la fotografia «Coforb», de Lleí Ros, de la U.E. de Gràcia.

Segon Premi: Medalla i 6.000 Ptes. a la fotografia «Cantueso», de Mariano López, de l'A.F. Jaca.

Tercer Premi: Medalla i 3.000 Ptes. a la fotografia «Torb», de Jaume Balañà, de l'A.F. de Catalunya.

Premis especials en blanc i negre

L'Esquí de Muntanya: a la fotografia «Amunt», de Jaume Florensa, de la U.E. de Gràcia.

L'Arbre a Muntanya: Desert.

La Fauna a Muntanya: Desert.

La Panoràmica de Muntanya, a la fotografia «Espectacle fascinant», de Jaume Altadill, del C.E.C.

L'Estructura Geològica: Desert.

Càmping a Muntanya: Desert.

L'Escalada: Desert.

L'Hàbitat a Muntanya, a la fotografia «Sempre», de Josep M.ª Sala, del C.E.C.

Espeleologia, a la fotografia «Cavitats», de Tomàs H. Alemany, del C.E. de València.

Fotografia de color en paper

Primer Premi: Medalla i 10.000 Ptes. a la fotografia «Pero», de Jean Perotti, del C.A. Mònaco.

Segon Premi: Medalla i 6.000 Ptes. a la fotografia «Himàlaia», de Jaume Altadill, del C.E.C.

Tercer Premi: Medalla i 3.000 Ptes. a la fotografia «Terra de Foc», de Xavier Ensenyat, del C.E.C.

Diapositives en color

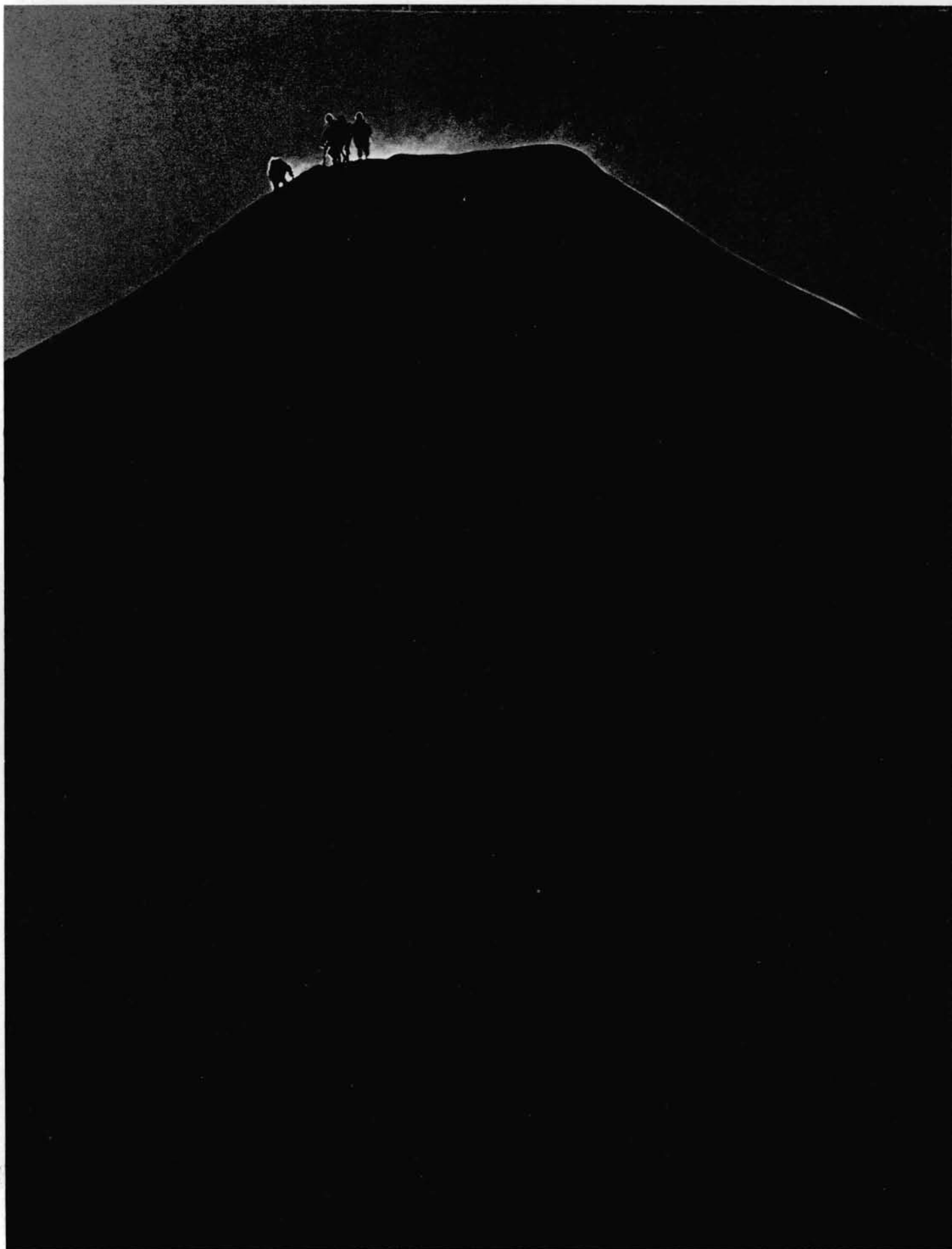
Primer Premi: Medalla i 10.000 Ptes. a la col·lecció «Himàlaia» de Jaume Altadill, del C.E.C.

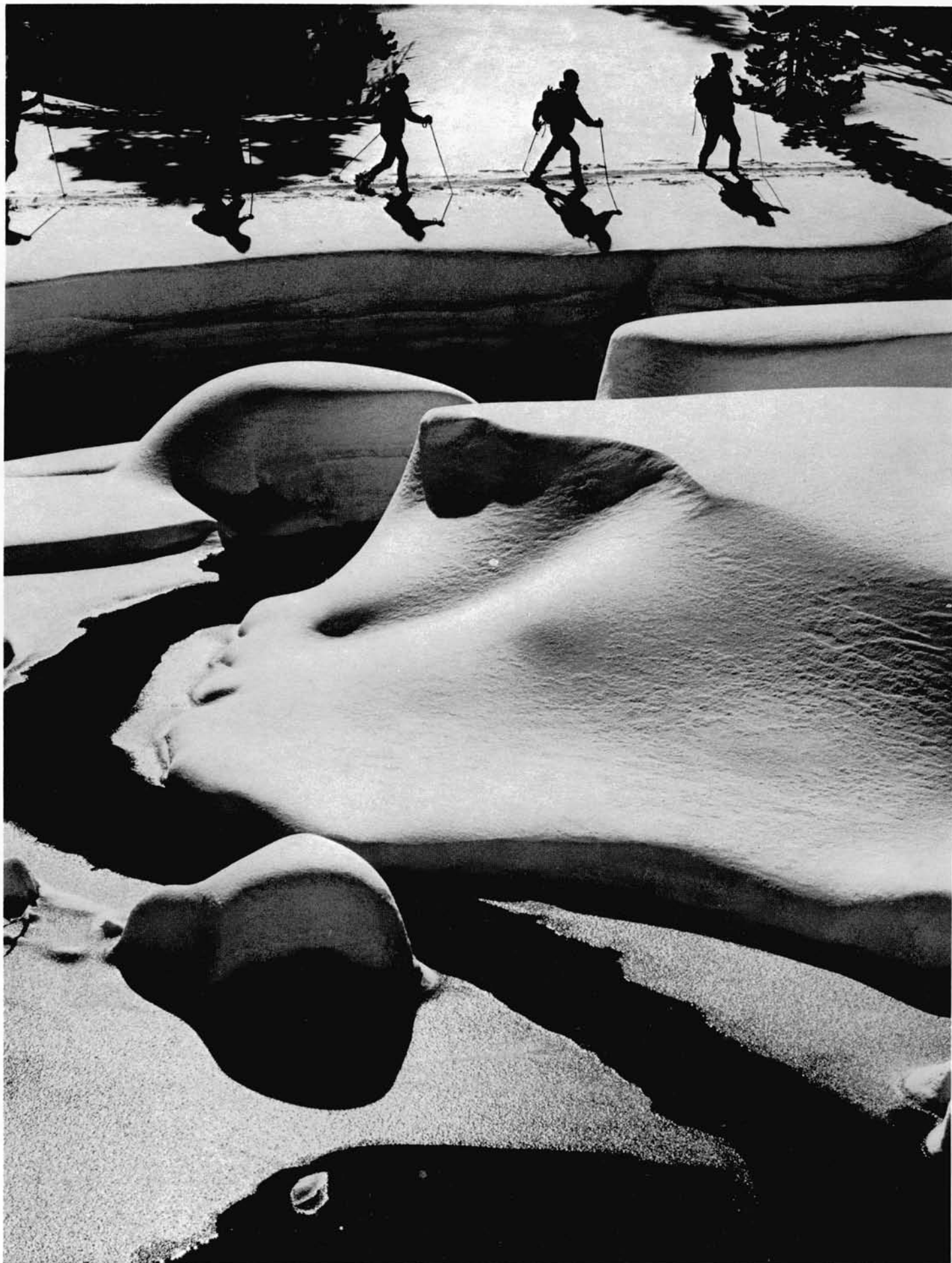
Segon Premi: Medalla i 6.000 Ptes. a la col·lecció «Alps-79», de Joan Puras, del C.E.C.

Tercer Premi: Medalla i 3.000 Ptes. a la col·lecció «Alti», de Jaume Fabrès, del C.E.C.

El dia 6 de maig tingué lloc a la Sala d'Actes del Centre la projecció de la meitat de les col·leccions de diapositives presentades a concurs; el dia 8, després de la projecció de la resta de col·leccions, es procedí al repartiment de les medalles als guanyadors del XLVI Saló Internacional de Fotografia de Muntanya.







XXII RALLYE D'ALTA MUNTANYA VALL D'ERISTE 1980

Dent de Llardana (3.085 m)
(foto: Jaume Altadill)



Josep Abril Pinell

Tal com suposàvem en preparar-lo, aquest ha estat un rallye molt dur, i no solament degut a la llargada i desnivells dels seus recorreguts, sinó perquè a les habituals dificultats que els organitzadors preveuen en aquestes proves, s'hi han afegit els tres quilòmetres de pista amb els que no comptàvem en planificar-lo uns mesos abans. Efectivament, la pista que mena a l'inici del camí de bast de la vall d'Eriste estava tallada a un quilòmetre del final, i degut a l'estretor de la pista, s'ha hagut de posar l'aparcament de vehicles uns dos quilòmetres més avall encara, on hi havia lloc suficient per a les maniobres. Això ha ajudat que la majoria d'equips arribessin molt tard al campament instal·lat a la capçalera de la vall, i encara que la sortida de la primera etapa, era prevista per les 8 del matí, no donava temps suficients per descansar del viatge.

En aquesta primera etapa calia, en sortir del campament, anar directament al cim del Pocets (3375 m), per una pujada llarga i sostinguda, que representava un desnivell d'uns 1575 m, i això com a itinerari bàsic. Es va pujar per l'anomenada «ruta real» que, una vegada situats a les terrasses superiors de la vall, cal agafar per una ampla canal de neu entre els cims Dent de Llardana i la Tuca Alta, per trobar, ja molt amunt l'Espatlla de Pocets. Uns 800 m de desnivell es feien per canals i pales de neu que, a la baixada, representaven un estalvi

Pic de Pocets (3.375 m), des de Las Espadas
(foto: Jaume Altadill)



considerable de temps i energies. Però en aquesta etapa, varen quedar desqualificats 13 dels 36 equips participants, la majoria, per indisposició d'algun dels seus components, crec que, en bona part, degut a la manca de suficient descans la nit anterior, cosa que, unida a l'esforç considerable que representava l'etapa, calia iniciar-la en bones condicions físiques. D'altra banda, si no fos així, no comprendria com alguns participants al rallye, que se suposa gent mínimament entrenada i habituada a l'alta muntanya, podien quedar afectats per l'alçada, fins a deixar-los fora de la prova. Per reblar aquest argument, afegiria dues coses: primera, que els equips habitualment forts en els rallyes varen acabar l'etapa amb el temps previst, i segona, que l'endemà, l'etapa era també dura i només va haver-hi un abandó, degut a la lesió d'un participant, afortunadament sense importància.

Tornem al Pocets al primer dia. Per l'itinerari complet, calia fer la cresta que mena a l'Espadas (3332 m). És una travessia bonica, aèria, exposada, amb dificultats suficients per satisfer el

muntanyenc, però que permeten al mateix temps una progressió àgil com cal en un rallye. La neu, abundant, i el temps amb grans núvols, ajudaven a afegir a les característiques d'alta muntanya, una gran bellesa al paisatge. La travessia, prevista inicialment per a equips aspirants a or i a plata, vàrem reduir-la a només itinerari or, ja que degut a l'abundància de neu, la cresta tenia trossos delicats i no era convenient que s'hi aglomeressin gaires equips. Des de l'Espadas, la cresta es torna més fàcil, i calia descendir pel Coll de Pavots (3100 m) o Paso del Tucón Royo, per llargues pales de neu, flanquejant, fins a trobar el coll d'Eriste (2930 m), i d'allà al cim de la Forqueta (3007 m). Tot plegat, uns 2000 m de desnivell, itinerari que només varen acabar 7 equips.

El descens fins el campament es feia molt ràpidament, a causa de la gran quantitat de neu. Aquest, estava col·locat a la pleta dita de l'Estallo, on hi ha una cabana mig enrunada que estaven arreglant per aquells dies. El lloc és una magnífica base d'acampada, només a una hora i mitja de la pista, que posa a l'abast

tot un cercle de muntanyes que permeten poden fer activitats molt variades. Aigua i prats abundants, asseguren unes condicions òptimes. De la nit al dia, gairebé tots els llocs hàbils varen quedar ocupats per la gran quantitat de tendes (unes 50) dels participants, acompanyants i organització. Aquesta vall, amb una magnífica i variada vegetació fins el lloc del campament, és poc coneguda, malgrat facilitar l'ascensió a un cim tan conegut com el Pocets, i estar a pocs quilòmetres de Benasc, curull com sempre de muntanyencs.

A última hora de la tarda i bona part de la nit, va caure una tempesta d'aigua i pedra que va fer témer per l'etapa de l'endemà; però, afortunadament, a l'hora de la sortida els estels lluien amb força. Com a primer cim, i com a itinerari bàsic, es pujava al pic d'Escorvets (2902 m), és a dir, a uns 1100 m de desnivell, gairebé a la vertical del campament. Després, l'itinerari per a plata i or seguia per un llarg flanqueig cap al Baticielles N (2806 m), i finalment al Montidiego (2764 m), el punt més allunyat del campament, tots ells uns miradors esplèndids sobre les valls de Perramó i Estós, i amb impressionants vistes sobre els massissos de Pocets a l'O i Gours Blancs, Baquo i Perdiguero al N. Els equips, i a causa de la intensa pluja de la tarda anterior, no es varen moure a penes de les tendes; tant era així, que vaig veure personalment que molts d'ells, a les 8 ja dormien. Aquesta aigua va fer també que el matí, la travessia dels torrents fos més problemàtica i costés als equips, haver-se de remullar per passar, cosa poc agradable amb el fred i la fosca de la matinada. Ben descansats, en aquesta segona etapa varen respondre magníficament, sense cap entrebanc remarcable. L'alta vall dels Ibons, que mena als cims Baticielles, Montidiego i Bardamina, és poc freqüentada, i els participants varen tenir una agradable sorpresa en trobar-hi una gran quantitat d'aigua i llacs. L'accés es fa més amunt de l'aiguabarreig del torrent amb el que baixa del Pocets, al costat d'una cascada d'aigua d'una llargada extraordinària que, al mes de juliol, en plena fosa de les neus, s'esfilagarassava en blanca escuma al llarg de desenes i desenes de metres.

En plegar el campament i tornar a la pista, vàrem veure que, com a ironia del destí, la pista estava en perfectes condicions, ja que l'endemà de la nostra pujada havia estat netejada i posada en servei en la seva totalitat. Sort que el rallye havia acabat sense greus contratemps. La visió dels cims i de les valls pletòriques de colors i flors omplia els nostres ulls, i no deixava gaire lloc al disgust de veure que una gestió demanada durant mesos, havia fet tard... per un dia!

Josep Abril Pinell

PREMIS

Medalla d'or

- Equip n.º 2 - Eduard Jornet i Esteve, Ramon Meya i Marcinach, Ramon Monter i Codo - CLUB MUNTANYENC SANT CUGAT.
- Equip n.º 17 - Erich Herbolzheimer, Ernie Herbolzheimer, Félix Rodríguez - CLUB MUNTANYENC SANT CUGAT.
- Equip n.º 22 - Agustí Gil i Rabasa, Jaume Blasco i Carran, Josep Baró i Casanovas - AGRUPACIO EXCURSIONISTA MUNTANYA.
- Equip n.º 24 - Andreu Sorrosal i Torralles, Carles Grau i Balagué, Josep Sica i Tauler - UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA-GRACIA.
- Equip n.º 29 - Josep Formatger i Nin, Josep Sedeña i Campos, Enric Hernández i Martínez - FOMENT MARTINENC.

Medallad'argent

- Equip n.º 14 - Josep M.ª Navarro i Gómez, Francesc Carulla i Pujol, Arseni Lago i Pasarisa - CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Medalla de coure

- Equip n.º 4 - Montserrat García i Martínez, Gabriel Gutiérrez i Carpes, Josep Manuel Capera i Bayarri - UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA-TORTOSA.
- Equip n.º 5 - Rafael Carrasquilla, Vicenç Barrera, Miquel Suriñach i Lluís - UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.
- Equip n.º 7 - Joan Plana i Arrasa, Jaume Plana i Arrasa, Carles Nadal i Torrabias - UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA-GRACIA.
- Equip n.º 9 - Rafael Adell i Vidal, Joan Planas i Conesa, Carles Mallol i Roca - CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.
- Equip n.º 11 - Josep M.ª Riera de Vall i Pons, Joan Puntí i Llopart, Antoni Hospital i Naudó - CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.
- Equip n.º 15 - Ramon Robert i Esteban, Ramon Casado i Colorado, Jaume Olivé i Morros - CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

- Equip n.º 16 - Jaume Verge i Torredell, Josep M.ª Mestres i Ferraté, Antoni Boquè i Domènech - REUS PLOMS-REUS.
- Equip n.º 18 - Francesc Fumadó i Comas, Francesc Padial i Reyes, Andreu Ogaya i Giménez - UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA-HORTA.
- Equip n.º 19 - Pere Caymon i Pubill, Carles Farré i Riu, Marc Antoni Malagarriga i Picas - CENTRE EXCURSIONISTA MONTSERRAT-MANRESA.
- Equip n.º 20 - Joan Ramon Albelda, Manuel Domènech i Mir, Gabriel Berzosa i Sanz - CENTRE EXCURSIONISTA PIRENAIC.
- Equip n.º 23 - Josep M. Jiménez i Sanou, Roman Vallina i Menéndez, Benjamin García i Pascual - AGRUPACIO EXCURSIONISTA MUNTANYA.
- Equip n.º 32 - Ferran Nerín i Toboso, Joan Cervelló i Vila, Montserrat Arnau - CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.
- Equip n.º 33 - Manuel Efre Carreras i Goikoetxea, Marc Escocies i Estadella, Francesc X. Bover i Font - LLUÍSOS DE GRACIA.
- Equip n.º 34 - Enric Soler i Casas, Angel Soler i Casas, Josep Oriol Soler i Casas - LLUÍSOS DE GRACIA.
- Equip n.º 38 - Josep M.ª Mérida i Turell, Josep M.ª Duran i Bellido, Joan Casajuana i Bataller - CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.
- Equip n.º 39 - Joan Boronat i Cabré, Josep M.ª Moreno i Mancho, Francesc Carbonell - AGRUPACIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA-REUS.

Distincions especials

- Equip més veterà: Equip n.º 38 -CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.
- Participant més veterà: Joan Casajuana i Bataller - UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.
- Trofeu CAMPAMA, a l'entitat amb més equips classificats: CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Repartiment de Premis

El dia 23 d'octubre

CLASSIFICACIONS

Equips participants:	36
Equips classificats:	22
Equips desqualificats:	14
Equips medalla d'or:	5
Equips medalla d'argent:	1
Equips medalla coure:	16

Pics d'Eriste (foto: Jaume Altadill)



ENTITATS PARTICIPANTS

Centre Excursionista de Catalunya	- 10 equips
Agrupació Excursionista Muntanya	- 3 "
Centre Excursionista Badalona	- 2 "
Club Muntanyenc Sant Cugat	- 2 "
Lluísos de Gràcia	- 2 "
Unió Excursionista de Catalunya	- 2 "
Unió Excursionista de Catalunya-Gràcia	- 2 "
Agrupació Catalana Pica d'Estats	- 1 "
Agrupació Excursionista de Catalunya - Reus	- 1 "
Centre Excursionista Montserrat - Manresa	- 1 "
Centre Excursionista Palau de Plegamans	- 1 "
Centre Excursionista Pirenaic	- 1 "
Centre Excursionista de Rubí	- 1 "
Esquelles d'Amer	- 1 "
Foment Martinenc	- 1 "
Redys Reus	- 1 "
Reus Ploms	- 1 "
Taula de Joves Comtal	- 1 "
Unió Excursionista de Catalunya-Horta	- 1 "
Unió Excursionista de Catalunya-Tortosa	- 1 "

ALPINISME

Noves vies

Montserrat

Durant el mes d'octubre, Joan Jover i Paci Vargas van obrir una nova via a l'agulla

anomenada La Cajoleta, que està situada sota mateix dels Plecs del Llibre, en el camí que va al Joc de l'Oca. Té un recorregut del 140 m, amb dificultat D. Al mateix mes d'octubre, el dia 26, en J. Pérez Grau, J. C. Grisú, C. P. Hurtado i Armand Ballart van obrir una nova via al Gorro

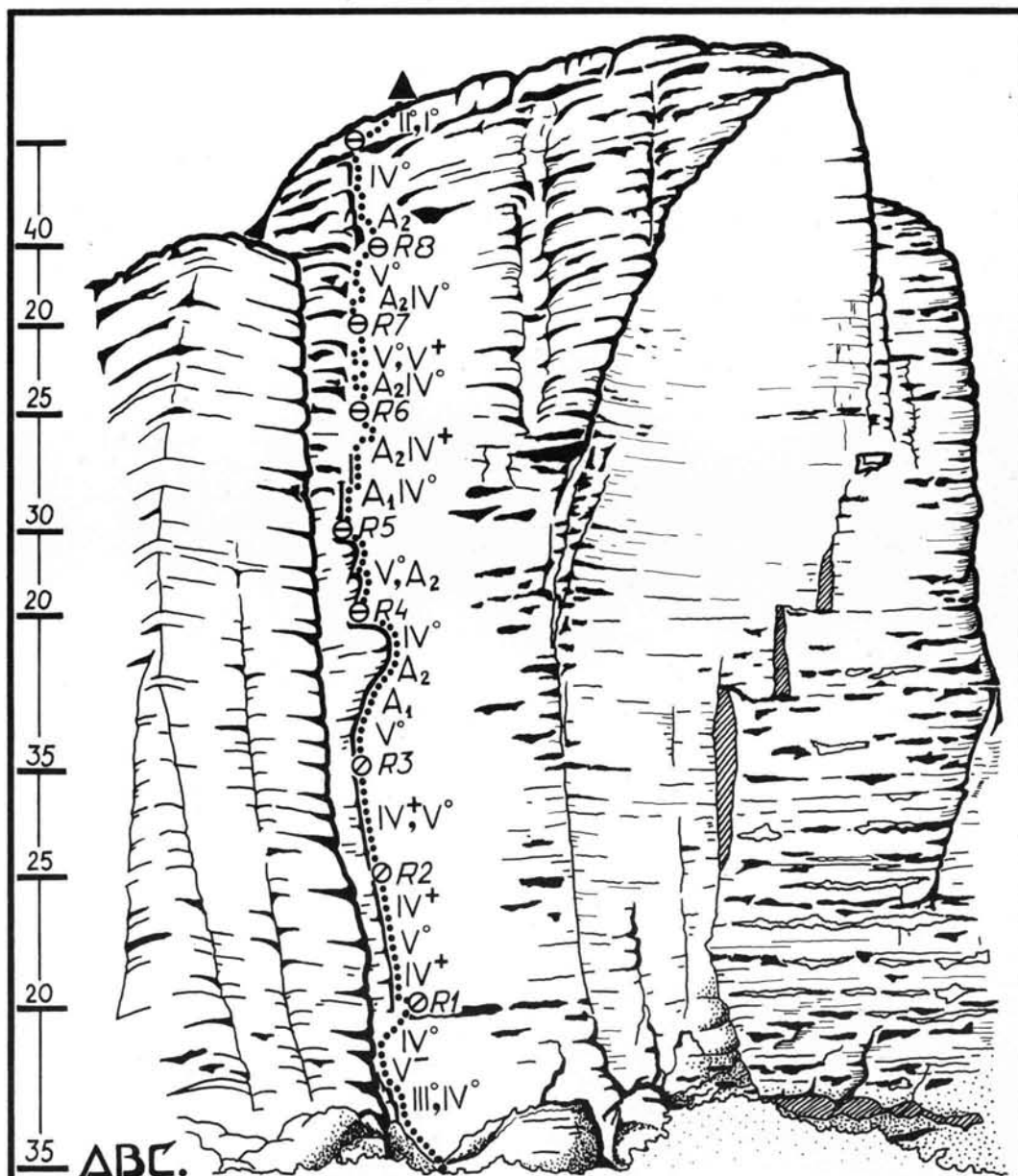
Mariner. La via es anomenada «Nina Hagen» i té un recorregut de 150 m, amb dificultat MD, A₁. La primera tirada va directa del sòcol a la reunió de la cova gran de la via Lusilla; una tirada fàcil de flanqueig a l'esquerra porta a una nova balma i, amb tres llargs més de corda, arribem

al cim, sempre pel cantó esquerre de la via Lusilla.

Una altra via ha estat oberta a Montserrat, regió de Les Agulles, a la Bessona Inferior, anomenada pels primers ascensionistes, Jaume Real i Jordi Salvany del C. E. Pirenaic, «Via Aromes». Té una longitud de 120 m i dificultat MD.

MALLOS DE RIGLOS

(MALLO VISERA)



Via del Silenci
1.ª ascensió, 19 a 24 novembre 1980

Enrique Lucas i Llop i
A. G. Picazo (CADE-CEC)

250 m. - ED - 7.10 h.
És aconsellable portar el burinador

Pirineu

Maladeta

Ens arriba una notícia d'una via oberta el 21 d'agost de 1980 a la paret N de l'Estatut Central o Quillón a la Maladeta (2960 m). Via d'uns 200 m. de desnivells, que té una dificultat D, els primers ascensionistes de la qual van ser els membres del CADE-CEC, Joan Badia i Josep A. Paul.

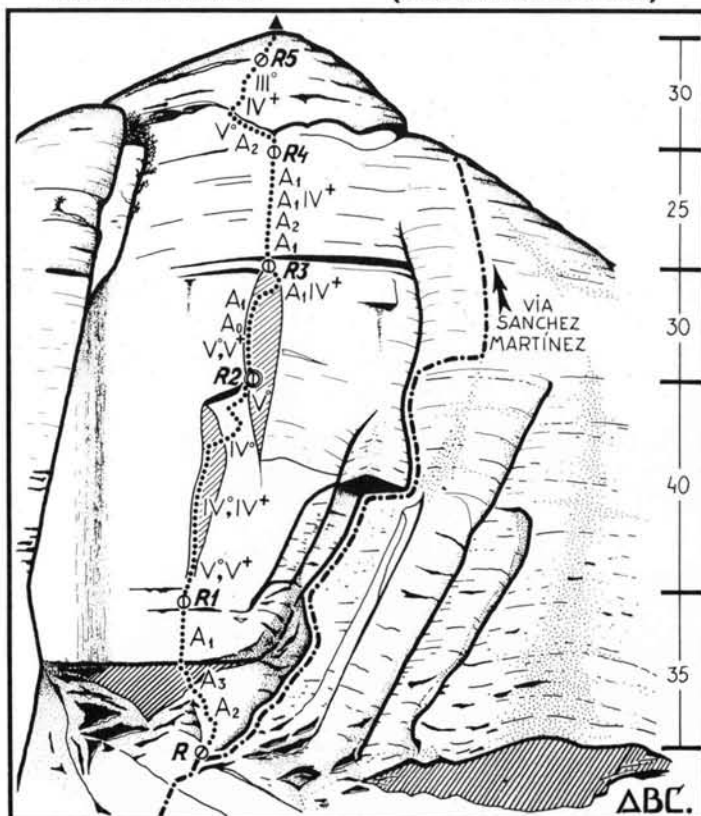
Subenulls

Ha estat oberta una via, el 14 de desembre, al contrafort de Subenulls Inferior. La via, anomenada «Cainejos», va ser realitzada per X. Ortega i J. LL. Moreno, del SAME. La via té uns 200 m de desnivell, i una dificultat D, amb dos passatges de V.

Mallos de Riglos (Mallo Visera) (foto: Ricard Vila)



(Paret dels Diables)



Via Rolling Stones

Armand Ballart i J. Carles Grisó

1. *ascensió, 1 a 3 novembre 1980 MD - 5.6 h. (160 m. de la R3 via Sánchez)

PUIGCAMPANA

AITANA



Via Díedres Màgics

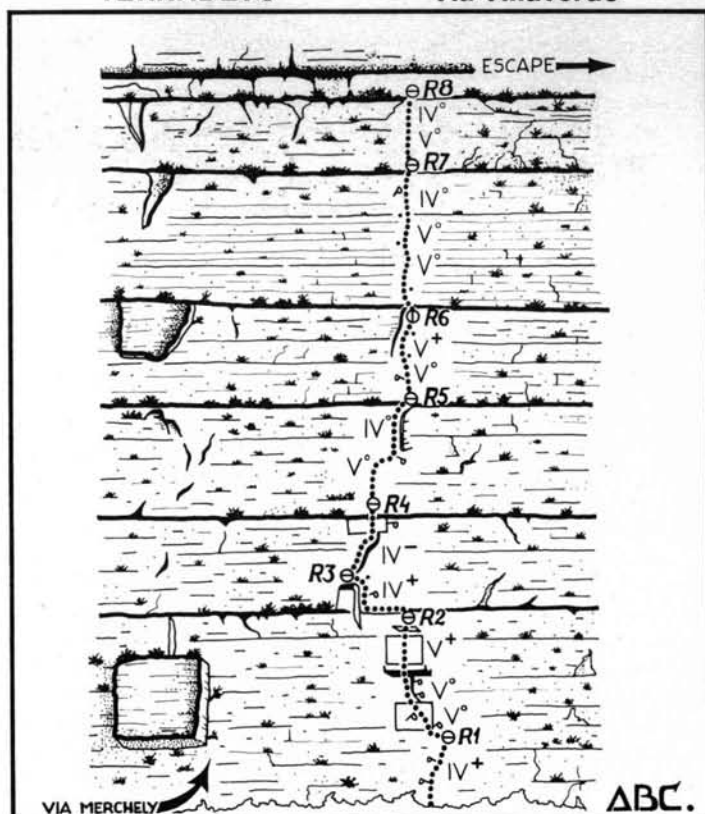
José Luis Gallego

1.ª ascensió, 16 novembre 1980
Miguel Ángel Gallego

Carlos Gallego (G. E. Murcia)
300 m Es desconeix horari

TERRADETS

Via Villaverde

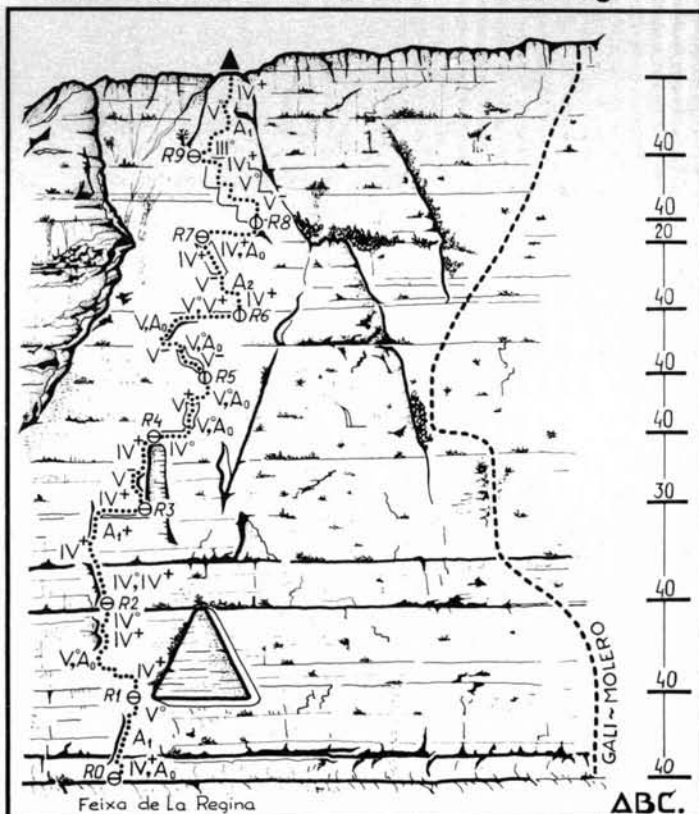


1.ª ascensió, 1 a 5 octubre 1980
Félix i Gávez (Madrid)

3.5 h. MD

CONGOST DE TERRADETS

Roca Regina



Via Promio-Moreno

1.ª ascensió, agost 1979

Enric Promis i

Josep Ll. Moreno (SAME)
370 m. - MD - 6.8 h.

Presentació de «D'UNA VELLA I ENGERCLADA TERRA»

El passat dia 29 d'octubre de 1980 va tenir lloc a la Sala d'Actes del nostre Centre Excursionista de Catalunya la presentació del llibre «D'UNA VELLA I ENGERCLADA TERRA», escrit per Salvador Espriu i il·lustrat per Josep M.ª Subirachs.

Intervingueren en aquest acte el president de la nostra entitat, Sr. Lluís Puntís i Pujol; l'ex-president Sr. Agustí Bou i Tort, que tingué cura que el llibre referit es convertís en una realitat; el Sr. Josep M.ª Subirachs, que va fer-ne les il·lustracions; el Sr. Manuel Valls, de qui havia estat la idea original de l'obra i el Sr. Josep M.ª Benach, d'ÀMBIT-Serveis Editorials, que s'havia fet càrrec de l'edició del llibre. També hi fou present el Sr. Albert Manent, en representació de la Generalitat de Catalunya.

En primer lloc va parlar el Sr. Puntís, qui posà de relleu la part que cada un dels presents havia tingut en l'edició de l'obra, la qual, com gairebé totes les de Salvador Espriu, ens ajuda a conèixer i estimar la terra que trepitgem.

El Sr. Bou explicà com s'havia gestat l'obra i quines foren les dificultats que s'havien hagut de vèncer per aconseguir-ne l'edició. En un altre lloc d'aquest mateix número de MUNTANYA trobareu un article on el nostre antic president ens refereix detalladament con van anar les coses.

En Josep M.ª Subirachs, concisament, va descriure l'obra i el clima en què se'n va portar a terme l'edició. Va parlar de l'entusiasme d'Agustí Bou, tan contagiós, i de com, juntament amb en Josep M.ª Benach, havien treballat durant tot l'estiu anterior per fer realitat un projecte que, en els seus inicis, es presentava ple de dificultats.

Va referir-se també al plaer de col·laborar amb en Salvador Espriu. L'Espriu, va dir, és un perfeccionista rigorós, i el seu rigor s'encomana fàcilment als qui ja cerquen de manera habitual la perfecció de les coses. Digué que no era la primera vegada que treballaven junts, i que esperava que no seria l'última.

Va explicar que el seu propòsit havia estat el de no limitar-se a fer unes il·lustracions més o menys reeixides, sinó el de crear un clima per a l'obra, una mena de pauta, unes divisions entre capítol i capítol, però sense caure mai en la temptació de voler explicar gràficament allò que ja es llegeix en el poema.

Finalment, en Subirachs va dir que sota l'aparença d'un llibre molt normal s'amagava un treball d'equip que comportava un acurat estudi i moltes innovacions.

Va intervenir també en Manuel Valls, compositor i musicòleg, autor de l'obra musical que, amb el text de «D'UNA VELLA I ENGERCLADA TERRA», fou estrenada el 29 d'octubre de 1979, al Palau de la Música Catalana, de Barcelona.

Ens explicà que l'obra havia tingut una gestació molt llarga, i que la seva idea era la de fer una mena d'anticantata, és a dir, quelcom que s'apartés d'una composició formulista i que al mateix temps arribés d'una manera espontània al públic, que ja comença a estar cansat d'experiències, no sempre intel·ligibles, en el món de la música d'avui dia.

En Valls digué que va estar cercant qui escrivís el text per a la seva obra musical i, en no trobar-lo, es va veure obligat a escriure'l ell mateix. Un bon dia va portar a Salvador Espriu el resultat dels seus esforços literaris, demanant-li que ho acabés per a ell. Va recalcar que l'Espriu, amb molta bona voluntat, va intentar d'aprofitar el text original, però aquest escrit, segons paraules del mateix Manuel Valls, era una mena de monstre i resultava molt difícil de fer-lo servir. Amb tot, l'Espriu va treballar

sobre els esborranys d'en Valls, reféu alguns dels textos i en va imaginar i desenrotllar d'altres. En realitat, de tot això en va sortir una obra feta de cap i de nou, i l'Espriu va dedicar-la a l'esposa i als fills d'en Manuel Valls. Més tard, amb coneixement i joïos consentiment de la família Valls, va oferir el poema al Centre Excursionista de Catalunya.

Tot seguit, el Sr. Albert Manent, en representació de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya, digué: «En parlar el darrer en un acte no és mai un avantatge sinó moltes vegades un desavantatge; per tant, hauré de ser molt breu perquè ja s'han dit pràcticament totes les coses que s'havien de dir; però almenys voldria remarcar tres punts. El primer, que és una conjunció feliç el lligam entre Salvador Espriu i Josep M.ª Subirachs. Em sembla que fa uns quinze anys ja va sortir un opuscle, que eren uns

poemes de l'Espriu i uns dibuixos de Subirachs, en un llibre que va publicar Josep Pedreira. Bé, ara això es torna a repetir i, en tots dos —no solament en l'Espriu com ha dit en Subirachs— es fa palès una vegada més el sentit del rigor, i no solament del rigor sinó de la perfecció i de la bellesa artística.

En segon lloc, també voldria fer remarcar, com ja s'ha dit, però especificant-ho una mica, aquest llibre com a obra ben feta. Aquella expressió que van inventar els noucentistes, especialment en Xènius, però que té una certa perdurabilitat a casa nostra, l'obra ben feta, perquè hi ha hagut la mà d'un impressor; això moltes vegades no hi és i els llibres es fan molt adulterats. Després hi ha hagut la mà d'un poeta i la mà d'un dibuixant. Crec que aquest és un aspecte a remarcar avui dia, quan es tendeix a fer uns llibres sense caràcter.

En tercer lloc i, per acabar

D'UNA VELLA I ENGERCLADA TERRA SALVADOR ESPRIU



aquestes breus paraules, també voldria remarcar que, si sóc aquí en aquest acte, no és solament per Salvador Espriu —que prou s'ho mereix, no cal que ho ponderem—, sinó també perquè se celebra en aquesta casa centenària a la qual tant deu Catalunya, que tant ha fet i fa per la causa nacional i que sortosament ha pogut superar totes les tempestes».

Tornà a parlar el Sr. Puntís, explicant que aquell mateix matí, juntament amb els senyors Bou i Benach, havia visitat en Salvador Espriu per a fer-li lliurament de l'exemplar n.º 0 de l'obra presentada i de la litografia signada per en Subirachs. El Sr. Espriu es va emocionar molt però féu notar que ell no tenia descendents directes i que, per tant, no podia saber quin destí tindria en el futur el volum que li lliuraven. Per aquest motiu, pregava el President del Centre que fes arribar l'exemplar a la Biblioteca de l'Entitat, ja que estava convençut que, allí, hi seria ben guardat i apreciat. El Sr. Puntís, en anunciar aquesta gentil donació, va demanar un aplaudiment a tots els assistents per a Salvador Espriu, en agraïment al seu donatiu.

Per acabar, el Sr. Agustí Bou llegí una lletra tramesa per en Salvador Espriu, que transcrivim íntegrament:

«Sr. Agustí Bou - Ciutat. Molt estimat amic. Agraïdíssim per la seva carta i per l'exemplar que és meravellós. No hi he pescat ni un bri de res. Perfecte.

Vulgui saludar de part meua, amb tot l'entusiasme els Srs. Subirachs, Puntís, Benach, March i «tutti quanti». Li desitjo i els desitjo el màxim èxit en els actes que m'anuncia. Li prego de representar-m'hi amb els màxims poders. Ja ens veurem.

No continuo perquè no em trobo massa bé. La més cordial abraçada del seu molt agraït, afectíssim. Salvador Espriu.»

Com podeu veure, va ésser un acte ple de contingut, el qual mereix ser recordat.

Presentació del llibre «Pallars-Alt Urgell»

El dia 18 de novembre va tenir lloc, a la Sala d'Actes del Centre, una vetllada agradable en el transcurs de la qual es féu la presentació de la guia de Muntanya, «Pallars-Alt Urgell», original dels consocis Srs. Agustí Jolis i Maria Antònia Simó.

Obrí l'acte el nostre president, Sr. Lluís Puntís, que es mostrà cofoi de poder presidir una vetllada literària de tanta importància per al món excursionista. Després d'apuntar els trets característics dels autors, per altra banda prou coneguts per cert, passà la paraula al consoci Sr. Josep Girona, que s'estengué descrivint les peculiaritats de la guia que venia a omplir un buit dintre la temàtica excursionista del Pirineu, una obra que cobreix la zona que feia falta per a tenir quasi completa la ruta pirenenca de les dues vessants.

També va mencionar les millores introduïdes en aquesta edició, amb les cobertes plastificades, fotografies en color, 370 pàgines de text, molts mapes parcials i dibuixos per a una millor comprensió de les explicacions dels 150 itineraris descrits. Una obra meritòria, digna i de gran prestigi, a la vegada que de molta utilitat.

A continuació feren ús de la paraula els autors de la guia. Primerament, el Sr. Agustí Jolis féu una breu història dels 30 anys que separen la primera guia que editaren i la que ara sortia a la llum. Féu ressaltar la col·laboració documental que havien obtingut per poder portar a terme l'obra amb caràcter exhaustiu, especialment dels Srs. Pere Gabarró, l'home del massís de la Pica d'Estats, Josep M.ª Sala, coneixedor de l'esquí d'alta muntanya, Joaquim Bordons, especialitzat en la regió de Sant Joan de l'Erm, Andreu Romà que en revisà la toponímia, etc. La muller del Sr. Jolis, Maria Antònia Simó, també va adreçar uns mots al públic assistent que

omplenava la Sala, agraïnt el suport que llur presència demostrava i que els esperonava a prosseguir la tasca, encara que al mateix temps invitava d'altres socis que seguisin aquest camí i aportessin treballs semblants d'altres contrades catalanes.

L'editor i consoci, Sr. Josep M.ª Puchades, també va dir unes paraules, per expressar la seva satisfacció en aportar una nova guia a l'àmbit excursionista de Catalunya o de parla catalana. Digué que els excursionistes de Catalunya són en definitiva els millors coneixedors del país, dels pobles i dels rius, de les valls i les muntanyes, propagadors de les seves bel·leses naturals que admiren, respecten i estimen.

El Sr. Puntís va cloure l'acte amb paraules encomiàstiques per als autors, de remerciament a les personalitats que l'acompanyaven a la presidència, els Srs. Girona i Puchades, i al públic en general per l'acollida que donaven a la guia el dia de la seva presentació.

Finalment, foren molts els socis que adquiriren l'obra i la feren signar als autors.

M. M.

Jornades Raymond d'Espouy al Cotiella

El 21 de juny de 1980, dissabte, es retrobaren a Seira els grups espanyols i francesos que volien commemorar, amb una ascensió al pic Raymond d'Espouy, el 25è. aniversari de la mort a muntanya del pireneista francès que li donà el nom. Aquest acte era una continuació dels que hi havia hagut a la vila de Mayrègne, els dies 17 i 18 del febrer anterior, al voltant de la seva tomba, en el jorn de l'aniversari del traspàs de d'Espouy.

Després d'un animat dinar a la fonda de Seira, al voltant de Philippe d'Espouy, la majoria dels concurrents es traslladaren fins a la Font de Riancés, al peu de les parets del Cotiella, per emprendre

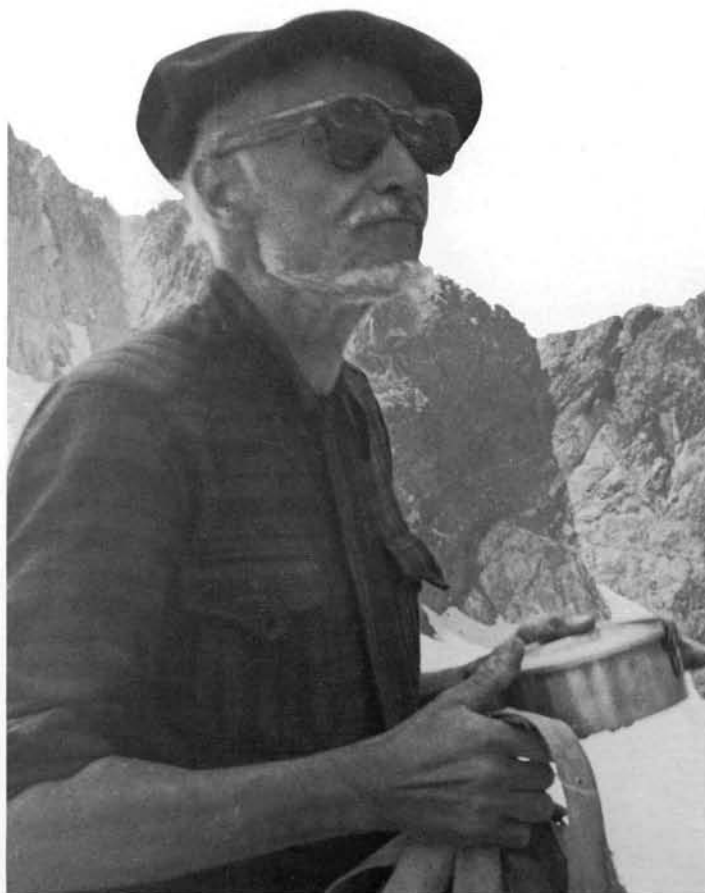
l'endemà l'ascensió al pic d'Espouy.

Per motius d'impossibilitat física no vaig poder pujar a la Font de Riancés com hauria estat la meua il·lusió. Vaig arribar només fins al final de la pista apta per a vehicles, i des d'allí vaig acomiadar (junt amb Maurice Jeannel i Jean Escudier, que pel mateix motiu no pogueren pujar al campament) els altres companys més sortosos que nosaltres.

La representació del Club Alpin Français era portada per Pierre Dencausse, de la Secció dels Pirineus Centrals, acompanyat d'una colla de veterans vinguts de Pau, Biarritz, Tarbes, Saint-Gaudens, Cahors, Toulouse i Caillac. També hi havia representants del CAF de Pau i del Pyrènea Sports, així com Bernard Glass, Director del Parc Nacional dels Pirineus Occidentals, amb quatre dels seus col·laboradors. Els clubs espanyols hi estaven representats, en primer lloc, pel president honorari de la FEM, José González, i per Calvo de la Rubia, membre del Comitè Federatiu; la Federació Aragonesa, pel seu president, Félix Cruchaga; pels Montañeros de Aragón hi havia Joaquín Torres, president de la Federació de Barbastre; també hi havia Francisco Lascau, de l'Escola de Muntanya, mossèn Pedro Escartín i diversos membres de Saragossa, Osca, Barbastre, Castejón de Sos, del Club Alpino Universitario i de Peña Guara. Representaven el CEC el qui signa aquestes ratlles i la seva esposa.

Per a la continuació dels actes celebrats em permeto traduir l'escrit de Jean-Victor Parant en el darrer número de la «Révue Pyrénéenne. J.-V. Parant és un dels companys del qui fou gran pireneista Jean Arlaud, i amic íntim de Raymond d'Espouy. Ell visqué de prop tots els actes i els descriví millor que jo no hauria fet:

« ...A la tarda hom pujà fins a la Font de Riancés, on una quarantena de tendes acolliren prop



d'un centenar d'acampadors. Al voltant d'un magnífic foc de camp, dos cors alternen llurs cançons muntanyenques: els espanyols, dirigits pel Pare Escartín, i els francesos, menats per Bernard Escaut. De vegades canten tots junts, quan la música i la lletra són conegudes de tots. Papé s'hauria complagut en aquest ambient «típic», a desgrat del fred i les boires que amaguen les parets del circ d'Armeña.

«Al matí del diumenge, els núvols i el fred són encara allí, però això no és obstacle perquè els més ardits, cap a dos

quarts de set, deixin la guàrdia del campament als més grans, a qui l'edat ja no permet de fer grimpades però que havien volgut anar al cor de la muntanya per tal de testimoniar llur fidelitat al record de l'amic desaparegut. Els grups s'escalonen en el pendent redreçat que porta cap a la bretxa entre el Pic d'Espouy i el Coronas, punt on se'ls ajunta una important caravana de gent de Tarbes i de Bagnères, conduïts per Bernard Clos i Jean Ségalas.

«A les onze, al Pic Raymond d'Espouy (2.823 m), coronat pel vent gelat i per la boira, cent-deu muntanyencs participen a la missa

celebrada per Pierre Billon, el darrer company de cordada de R. d'Espouy, ajudat per tres sacerdots francesos i espanyols, un dels quals és el Pare Soulé, de Garaison. L'homilia recorda aquella figura llegendària, exemple sempre vivent per als pireneïstes, apòstol de l'apropament franco-espanyol al qual havia consagrat una bona part de la seva activitat.

«Cap a migdia, com que el temps no ajuda gens a la contemplació paisatgística, la gentada se'n va de pressa però ordenadament cap avall, en els moments que una aclarida, si bé passatgera, deixa veure el circ d'Armeña.

«A la Font de Riancés, el campament s'ha desmuntat en un concert d'abraçades entre amics vells i nous. És ben veritat que els Pirineus no són cap frontera, sinó un llaç d'unió entre els pireneïstes dels dos costats de la cadena muntanyosa.» Jean-Victor PARANT.

Josep M.ª Colomer

VII Marxa d'Excursionistes Veterans a Covadonga

El passat dia 14 de setembre es va celebrar per terres d'Astúries la VII Marxa i l'Assemblea Nacional de Veterans, organitzada, justament, pels excursionistes veterans de la Federació Asturiana de Muntanyisme.

La III, la de l'any 1976, es va celebrar a Montserrat (adjudicada a Catalunya amb motiu del centenari del CEC, i portada molt bé a terme pel C.E. Pirenaic), i la VIII edició, o sigui la de l'any vinent, tornarà a organitzar-la Catalunya, a través de la Unió Excursionista de Catalunya-Sants, que així ho va demanar.

En aquesta setena Marxa, la del 1980, hi prengueren part més de mig miler

d'excursionistes veterans i altres tants familiars i simpatitzants arribats de gairebé totes les contrades d'Espanya. Els veterans catalans passàvem del centenar. L'organització fou portada a terme amb molt d'entusiasme i quasi plena dedicació durant molts dies festius i no festius, i aconseguí que els dies 13 i 14 de setembre regnés, pels voltants de Covadonga, un ambient d'alegre i optimista companyonia muntanyenca.

Es d'esperar que l'any vinent seran molts els excursionistes d'arreu d'Espanya i de Catalunya que participaran a la VIII Marxa de Veterans. Els problemes que hauran d'enfrontar els organitzadors seran grans (itinerari adient, allotjament, local per a l'Assemblea, etcètera); cal que procurem de col·laborar, en tots els ordres, amb la Unió Excursionista de Catalunya-Sants, que s'ha compromès a dur a terme aquesta Marxa, perquè en resulti un èxit. I no pas únicament un èxit quant a l'organització, en la qual no tots hi podem participar directament, sinó també —i això és molt important en aquests moments— quant a l'esperit d'acolliment que ha d'infondre qualsevol manifestació excursionista a casa nostra.

Viatge a La Selva Negra, Tirol, i Baviera

La secció de Ciències i Arts va realitzar una excursió a La Selva Negra, Tirol i Baviera, del 2 al 16 d'agost, sota la direcció dels germans Francesc i Antoni Amat, un autèntic tàndem per portar-la a terme amb expertesa i rigor documental.

Cada any donem notícia d'aquesta sortida internacional d'estiu, perquè no es tracta d'una excursió més, sinó d'una sortida profitosa, estudiada per a veure moltes coses si voleu, potser un xic comprimides, però els assistents van proveïts d'un «cicerone» de catorze pàgines que els explica tot allò que veuran en el transcurs del

viatge, ja que l'Antoni Amat hi procura enumerar les particularitats de l'itinerari amb moltes «notes» de la seva collita, un autèntic arplec d'acudits i curiositats que fan viure el viatge amb optimisme, i en converteixen la lectura en una ocupació agradable, recreativa i plaent.

La persona que vulgui fullejar aquest opuscle instructiu, o que senti interès a fer el mateix itinerari, pot anar a la Biblioteca del Centre, i allí es documentarà. També hi ha els de les excursions d'anys anteriors.

L'itinerari d'aquest any fou el següent: Barcelona, Lyon, Dijon, Besançon, Freiburg, Feldberg, Ilac Titisee, Sant Margen, Waldkirch, Baden-Baden, Ilac Constança, Überlingen, Friedeschafen, Ulm, Munich, Regensburg, Nuremberg, Augsburg, Chiemsee, Berchtesgaden, Ilac Königsee, Fussen, Königsschlosser, regió on estan emplaçats els castells de Hohenschwangau i Neuschwanstein, Garmisch-Partenkirchen, Innsbruck, Salzbourg, Liechtenstein, Zürich, Basilea, Lyon, Montpellier i Barcelona.

Bons records, noves experiències, un retorn escaient, convivència agradable, bagatge de nous coneixements, fotografies, llibres, postals... En total, quinze dies delitosos per Europa, de la mà dels germans Amat.

En bona hora pugui la Secció de Ciències i Arts prosseguir aquesta tasca de fer cultura internacional tot viatjant amb delectança.

M. M.

Cloenda del cicle d'excursions Barcelona-Canigó a peu

El propòsit dia 4 de juliol, a les 7 de la tarda, vam sortir de Barcelona els participants en aquesta darrera etapa del cicle d'excursions Barcelona-Canigó a peu. A Setcases passarem la nit, després de trobar altres companys que

havien pujat en altres mitjans de comunicació.

L'endemà, de bon matí, i precedits per una gran bandera que portàvem, iniciàvem l'ascensió per la Vall de Carboner. Al Coll de Balmeta, a 2000 m. d'altitud, fèrem una ganyipada. Pujàrem vers el Coll de Pal (2374 m), patint força calor, però poc després vam esmorzar a les Fonts del Tec, no sense remullar-nos abans amb aquella deliciosa aigua.

Un cop recuperades les forces, vam pujar fins a la Portella de Rojà (2377 m) i davallàrem pel vessant del Conflent. Vam continuar pel camí ramader que voreja les Esquerdes de Rojà, tot passant pel Coll del Garbé i la Collada de Roques Blanques, on vam agafar l'ampla pista que ve de Prats de Molló. Passàrem per la Collada Verda, on vam descansar una estona, i després vam trobar, prop del Coll del Vent, l'amic André del Grup Pirinenc Rosellonès Excursionista Nord-Català (G.P.R.E.N.C.) (entitat que ens ajudà molt). Travessàrem el Pla Guillem, amb un xic de boira, i ens vam aturar un moment al Refugi del C.A.F. i després a la Creu de la Llipodera. De la Creu de la Llipodera vam davallar al Refugi Forestal de Marialles, on ens esperaven diversos amics, entre ells n'Antoni Glory i en Lluís Cortès, els quals havien obert i condicionat per a nosaltres el Refugi Forestal.

L'endemà, enmig de la boira, iniciàrem l'ascensió al cim anhelat: la Pica del Canigó. Vam esmorzar a la Font d'Aragó, ja amb sol. Pels Plans de Cadí arribàrem sota la Pica, a la qual ascendírem per la Xemeneia. Dalt de la Pica ja ens esperaven molts excursionistes que havien respost a la nostra crida de celebrar un petit aplec a redós de la creu del Canigó, amb la participació de catalans d'ambdós vessants.

La bandera fou col·locada al costat de la Creu, i un company nostre pronuncià unes paraules en nom de nosaltres. Vivament emocionats, cantàrem «Muntanyes del Canigó»,



«Muntanyes regalades» i, com a cloenda, l'himne nacional de Catalunya, «Els segadors».

La baixada, malgrat la boira, ens permeté gaudir dels prodigiosos nerets que entapissen el vessant nord de la Pica, vers la Font de la Perdiu. Un bon dinar al Xalet-Refugi de Cortalets i la perspectiva d'una tarda de descans contribuï al bon humor general.

Ens acompanyaren, a l'hora de sopar, en Jean Goujon, president del C.A.F. de Prada i la seva esposa. Els feien costat a la taula el nostre president, Sr. Lluís Puntís i la seva esposa, Sra. Margarida Cardona de Puntís, els quals ja havien participat a la trobada del matí a la Creu.

L'endemà vam davallar cap al Refugi de Balaig, on ens sadollàrem de la fresca font que raja sota l'edifici. I pel «Balcó del Canigó» vam arribar al Coll de Millerès, on l'autocar ens recollí i ens portà a Prada.

A Prada ens va rebre el Sr.

batlle d'aquesta Vila, i fórem obsequiats amb un bon aperitiu. Després d'unes paraules del Sr. batlle, el nostre president, Sr. Lluís Puntís, signà en el Llibre Vermell de Prada, que data de l'any 1609 i que constitueix un testimoni de la història de la capital del Conflent. A continuació, una companya nostra llegí un breu parlament per agrair la bona acollida que se'ns havia fet i per portar als ciutadans d'aquestes comarques del Nord de Catalunya el record de totes les viles i comarques travessades.

Un bon dinar de germanor en un hostal de Prada contribuï a arrodonir aquesta travessa. I un cop acabat el dinar, vam anar a dipositar un ram de flors a la tomba de Pompeu Fabra, mestre de tots els catalans.

El «Cant dels adéus» clogué, ja al peu de l'autocar que ens tornaria a Barcelona, aquesta magnífica travessada de muntanya.

Un altre accident mortal a la Serra del Cadí

Un grup d'amics, format per Josep M.^a Fabregat Mora, el seu germà Xavier i altres tres companys, sortiren del poble de Grus (Cerdanya), amb l'intent de fer la travessa des del Coll de Pendís carenejant pels colls de Vimboca i Tancalaporta per anar fins al Prat d'Aguiló i baixar, després, al Santuari de Bastanist.

Els nostres amics passaren per alt el Pas dels Gosolans, camí idoni per a baixar a Prat d'Aguiló, arribaren a la canal de Bastanist i decidiren baixar per la canal fins al Santuari.

En Josep M.^a va iniciar la davallada; saltà sobre una congesta de neu que tenia a sota una placa de glaç, parany per als muntanyencs, relliscà i desaparegué engolint per l'abisme, seguit per les mirades esfereïdes del seu germà i els altres companys.

Un d'ells, n'Huc Lincoln, després de pregar els seus companys que esperessin amb serenitat, va llançar-se a socórrer el seu amic i, sense grampons, sense piolet, sense ni un tros de corda, amb plena consciència del perill, amb un coratge que corprén, es llançà canal avall. Es despenjava pels passos difícils ajudant-se amb el seu «anorak», fins que va trobar el cos malmès. Era a 300 m sota la cornisa. Comprovà que ja era mort. Cridà els altres companys i els digué que tornessin enrera. Ell, després de resar-li un parenostre, seguí canal avall per tal d'arribar a Bastanist i donar la veu d'alarma.

Conegut que fou l'accident, es mobilitzaren familiars, amics i veïns del poble de Grus que, juntament amb la Guàrdia Civil, improvisaren un equip de rescat.

Prop de la una de la matinada va arribar l'equip de rescat a la caserna de la Guàrdia Civil de Martinet, on s'esperaven el pare, familiars i amics d'en Josep M.^a. Va ésser un moment dramàtic, ja que es va confirmar la certesa

de la seva mort i la impossibilitat de recuperar el cos aquella nit.

Cal remarcar la solidaritat dels veïns del poble de Grus, els quals, amb el seu alcalde al davant, l'endemà varen dur a terme el rescat, conjuntament amb familiars i amics. També cal assenyalar el magnífic comportament de la Guàrdia Civil que, sense disposar d'equip de cap mena, posà una voluntat digna d'elogi a recuperar el cadàver.

A las deu del matí del dilluns de Pasqua, es va celebrar el funeral a l'església de Grus. Sobre el fèretre una sola corona de flors, amb la llegenda: «El poble i Ajuntament de Grus». Penyora de l'estima de tot el poble a les famílies Fabregat-Mora.

Des del petit cementiri, junt a l'església, on acabàvem d'enterrar-lo, jo seguia amb els ulls plens de llàgrimes l'itinerari que, encara no feia 48 hores, havien recorregut en Josep M.^a i els seus companys. I, en contemplar la impressionant Serra del Cadí coberta de neu, final de ruta d'en Josep M.^a, em va venir a la memòria l'última estrofa d'aquella cançó, «La muntanya venerada», que vaig aprendre a la Coral del Centre, aviat farà 50 anys, i que diu així:

«Quan la plana sigui morta
i no hi resti ni un ser viu,
la Muntanya encara forta,
alçarà son front altiu.»

En Josep M.^a, enginyer industrial, tenia 28 anys, era un bon fill, el fill gran, era un bon germà i un bon amic.

Fins al cel, Josep M.^a

Raimon Arderiu

BIBLIOGRAFIA

Petita història de l'A.C.E. de Mataró

Des que el 1898 es va constituir l'Associació Excursionista de Mataró, fundada en el Centre Catòlic, fins a l'actualitat, és la *petita història* que l'Agrupació

Científico-Excursionista ha editat, en sobrepassar els 80 anys de vida.

Comença fent l'elogi d'un peoner de l'excursionisme català: en Ramon Arabia i Solanas, nat a Mataró l'any 1850, de qui «la nostra ciutat rebé l'alè que ell i un grup de barcelonins propagaren», diu el cronista.

Després, el grup passà a denominar-se Agrupació Excursionista, i des de 1917 prengué el nom definitiu d'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró. Igual que en l'entitat degana, en practicar-lo sorgiren les dues tendències clàssiques: la científica i l'esportiva.

L'opuscle ens parla de les diferents activitats en ambdós aspectes, des de les proves de resistència o marxes per muntanya, fins a un *concurs regional fotogràfic*, amb trofeu cedit pel rei Alfons XIII. En l'aspecte pirinenc, la primera ascensió mataronina a l'Aneto data del 1925.

La vida de l'entitat s'anà desenvolupant al ritme de les societats muntanyenques de l'època, i s'adherí més tard a la Lliga (després Federació) d'Entitats Excursionistes, i també fou admesa com a soci col·lectiu a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, a la vegada que fou creada la secció de Minyons de Muntanya dins l'entitat.

Després de la maltempada de 1936/1939 l'ACE recuperà la seva tradicional activitat, i avui compta amb un notable historial en espeologia, alta muntanya i escalada, i ha efectuat diverses expedicions i ascensions, entre les quals a Demavend, Kenya, Kilimanjaro, Andes, etc.

L'aspecte cultural no queda endarrerit, ja que són innumrables les iniciatives realitzades per l'entitat (celebració dels 500 Anys del Llibre Català; organització de les Jornades de les Arts Catalanes, amb exposicions d'art sacre, ceràmica i terrissa; participació en les Jornades Pedagògiques, etc.) que donaren un singular relleu a la comarca del Maresme.

Per últim, l'exponent d'aquesta tasca resta

reflectida en la revista «Cingles», moderna publicació de l'Agrupació, que condensa allò més rellevant de l'activitat científica i excursionista d'aquesta dinàmica entitat, que així honora el seu nom.

David Aloy

La Vall d'Ulldemolins Modest Montlleó. Segona edició. Barcelona, 1980.

Modest Montlleó i Espasa, excel·lent amic i preclar consoci, ha publicat la 2.^a edició, augmentada, de la seva antologia de prosa i vers, titulada «La vall d'Ulldemolins».

Es tracta d'un veritable recull en el qual, si bé l'autor hi aboca uns capítols densos de contingut i amplis d'àmbit geogràfic, dins allò que és la Vall, dóna pas a una sèrie de valuoses col·laboracions d'autors diversos, poetes i prosistes, entre els quals figuren Francesc Blasi i Vallespinosa, Joan Santamaria, Eufemià Fort i Cogul, Ramon Violant i Simorra, Ventura Gassol, Josep Iglésies...

Des de retalls històrics, amb llegendes, costums i tradicions, dites, cançons (ací és notable l'aportació del malaguanyat mestre Elisard Sala), fins a poètiques narracions, algunes degudes a fills del mateix Ulldemolins; tot, en fi, s'agermana en aquest llibre que tan bé ha sabut aplegar l'amic Modest. Amanit tot amb una encertada compaginació de goigs, fotografies, versos i gravats que atorguen a l'obra dignitat i prestigi.

Des del grup de sacerdots que, doblats d'investigadors o moguts per un lirisme vocacional, canten les bel·leses dels indrets que trepitgen, o que aprofundeixen amb lloable rigorisme en el coneixement geogràfic de la Vall, fins als celebrats autodidactes contemporanis, com són Joan Viladoms i Raventós o Josep M.^a Espinàs; tothom qui s'ha sentit impressionat per aquell racó prioratenc, ha estat triat per formar part del recull que comentem.

El Portal

Cançó popular
collidors d'olives



de Betlem

que canten els
d'ULLDEMOLINS

Portal de Betlem,
portal molt hermós.
N'hi havia un home
molt alt i espòs.
Pels altars se'n posa
donat-nos l'amor.
Als que estan en gràcia
els dóna el seu cos,
i als que no n'estan
no els el dóna, no.
Dijous de la Cena,
bona ocasió.
Amb els seus deixebles
va sopar el Senyor.
Mentres ne sopava
fa aqueixa raó:
—Algú de vosaltres
m'en serà el traïdor—
Ja en respon sant Pere:
—No en seré pas jo?—
Respon sant Joan:
—Jo tampoc, Senyor?—
Respon malvat Judes:

—Potser ho seré jo?—
—Ves-te'n, ves-te'n, Judes
a fer ta intenció.—
Jesús se'n va a l'hort
a fer allà oració.
Mentres ell la feia
veu venir el traïdor;
peus i mans lo lliguen
amb un fort cordó.
Corona d'espines
i amb puntes de junc
una creu pesada
n'hi fan portar al coll,
que no la pot dur
lo Senyor del món.
Llogaren un home
que es deia Simon.
Simon Cireneu,

cuidado a la creu.
Carrer d'amargura,
carrer de tristor,
n'encontren sa Mare
plena de dolor.
—I a on aneu, mare,
a on aneu vós?—
—Amb la covallola
a eixugar el Senyor.—
—Eixugueu's-en, Mare,
eixugueu's-en vós.—
Les set espasetes
són los set dolors.
La Mare de Déu
n'és mare de tots.
Ja n'està acabada
aquesta oració
resarem un Credo
a la Mort i Passió,
el que no el dirà
no és cristià, no.
Portal de Betlem,
portal molt hermós.

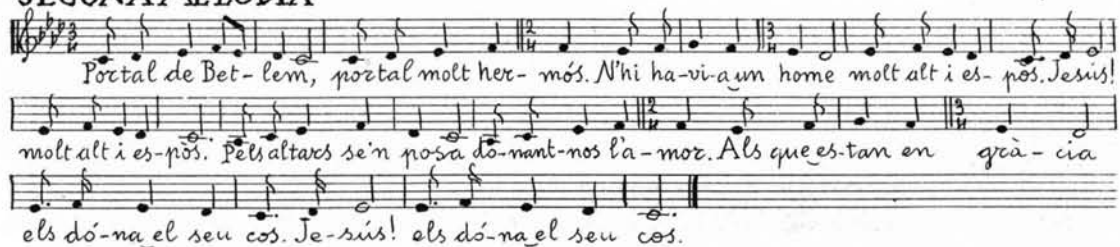
Text popular recollit per Joan Roig i Montserrat.

Melodies transcrits per Enric Prats i Martí

PRIMERA MELODIA



SEGONA MELODIA



Aquest cant popular, amb variants pròpies d'Ulldemolins, malgrat que no sigui nadalenc, ha ressonat molts anys per les nostres Garrigues en aquestes dates. Que la seva recordança ens ajudi a viure autènticament aquestes diades de Pau i Amor

Nadal de 1980

MP. ROIG.-CAMPOS

I l'obra ha estat, així, enriquida amb aquestes aportacions, en què també hi és present l'excursionisme, de l'obra de Josep Iglésies, Joaquim Santasusagna i Ramon Amigó, «Les muntanyes de Prades, el Montsant i serra la Llena». Així com també amb les ressenyes, breus i preuades, de l'Associació Catalanista, que constitueixen un documentat estudi sobre uns indrets concrets, cap a finals de segle.

Sols em resta felicitar l'autor i esperar que segueixi creant aquest camp de l'excursionisme, amb noves i valuoses aportacions.

D. Aloy

El cremallera de Núria

Autor: Carles Salmerón. Barcelona, 1980.

La història, la descripció tècnica i l'explotació del Cremallera de Núria, posada a l'abast de l'excursionista. És un llibre de 86 pàgines, amb moltes il·lustracions i plànols, on l'autor té la delicadesa de mencionar la nostra entitat amb aquestes paraules. «El Centre Excursionista de Catalunya, amb amor a la muntanya, cada vegada més arrelat i més intrèpid en el nostre país, féu que el nombre de visitants de la Vall s'incrementés de tal manera que requeria una col·laboració de persones i capital per tal d'aconseguir la construcció del més famós ferrocarril cremallera de Catalunya.»

L'autor va lliurar personalment el seu llibre a la nostra Biblioteca, agraït de les atencions que en va rebre durant el temps esmerçat a consultar llibres afins per a poder realitzar la seva obra.

Guia d'Altafulla (Tarragonès), autor Salvador J. Rovira;

Guia de Vilaverd (Conca de Barberà), autor Francesc Cortiella;

Guia de Lloà (Priorat), autor Jaume Sabaté. Col·lecció: «Llibres de la Medusa» ed. Diputació Provincial de Tarragona, 1980.

Tres llibres d'interès excursionista, on es troben les generalitats de la vila i terme municipal, la notícia històrica, els costums i les tradicions, descripcions de les rodalies, detalls d'orografia, topografia, climatologia, desenvolupament social, econòmic i cultural, i una extensa bibliografia de la qual s'han servit els autors per aconseguir una obra més acurada. És una col·lecció de petit tamany, manejable, la qual creiem que anirà apareixent amb normalitat, i que recomanem a tots aquells excursionistes que projectin una sortida cultural per alguna d'aquestes tres viles.

Quadern. L'edició «Amics de les Arts i de les Lletres de Sabadell».

Fins el desembre de 1980 n'havien editat divuit números. En aquest últim, justament, s'acaba un article de Pau Vila titulat «Originalitat de la imatgeria popular catalana», i hi comença una nova aportació de Maria Mercè Leonart, aquesta vegada amb articles documentats sobre castells històrics de la rodalia de Sabadell. Aquesta revista, pel seu contingut cultural afí a les nostres activitats, mereix la nostra felicitació i ens plau recomanar-la.

GUAITA. Revista del Centre Excursionista de València, n.º 7, novembre 1980, pàg. 21. «Consideracions sobre els Senders Europeus de Gran Recorregut per muntanya».

Un article molt il·lustratiu sobre els camins bàsics de muntanya que han de creuar els Països Catalans, amb profusió de mapes on s'assenyala el recorregut escollit més adient. Treball d'interès que creiem pot interessar a la majoria dels nostres socis.

CINGLES. Revista de l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró. N.º XLI, juny 1980. Resum de material i tècnica en l'exploració subterrània; autor, Salvador Alsina. Les tècniques i l'equip de l'espeleologia hi són

actualitzats. Detallada explicació de la indumentària necessària (la granota, el calçat, els arrous o cinturons, la il·luminació, les cordes, l'ancoratge, els nusos, els mosquetons, etc.). Tot, molt ben explicat i molt il·lustrat amb dibuixos.

Guia de Santa Coloma de Farners.

Autor, Josep M.ª Mas i Solench. Edicions Colomenques 1979.

Un llibre que pretén de presentar la vila de Santa Coloma de Farners en els seus trets ciutadans, paisatgístics, històrics i humans més sobresortints, d'una manera breu i amb una exposició senzilla. Explicació de tot allò que tant interessa al fill de la vila com al visitant encuriós o a aquells excursionistes que puguin tenir interès en aprofundir els seus coneixements sobre la població de Catalunya. És un llibre de cent trenta pàgines, amb molta il·lustració, i presentat en quatre espais bàsics: «La ciutat i la seva història»; «Paisatge i Arqueologia»; «Els habitants i llur activitat»; i «Semblances colomenques» on hom troba la biografia dels fills il·lustres de la vila, entre els quals cal destacar, Salvador Espriu, Narcís Jubany, Sant Salvador d'Horta, el pare Rodés, etc.

Obra poètica d'Antoni Correig i Massó. Tria i pròleg d'Oswald Cardona, ed. Fundació d'Història i Art Roger de Belfort, Santes Creus 1980.

Són 220 pàgines de poesia del reusenc Antoni Correig; una autèntica antologia l'edició de la qual estimaran tots els excursionistes amants de la poesia catalana contemporània. Il·lustracions de l'artista pintor, Josep M.ª Morató Aragonès.

M. M.

Bibliografia espeleològica hispànica 1-1978.

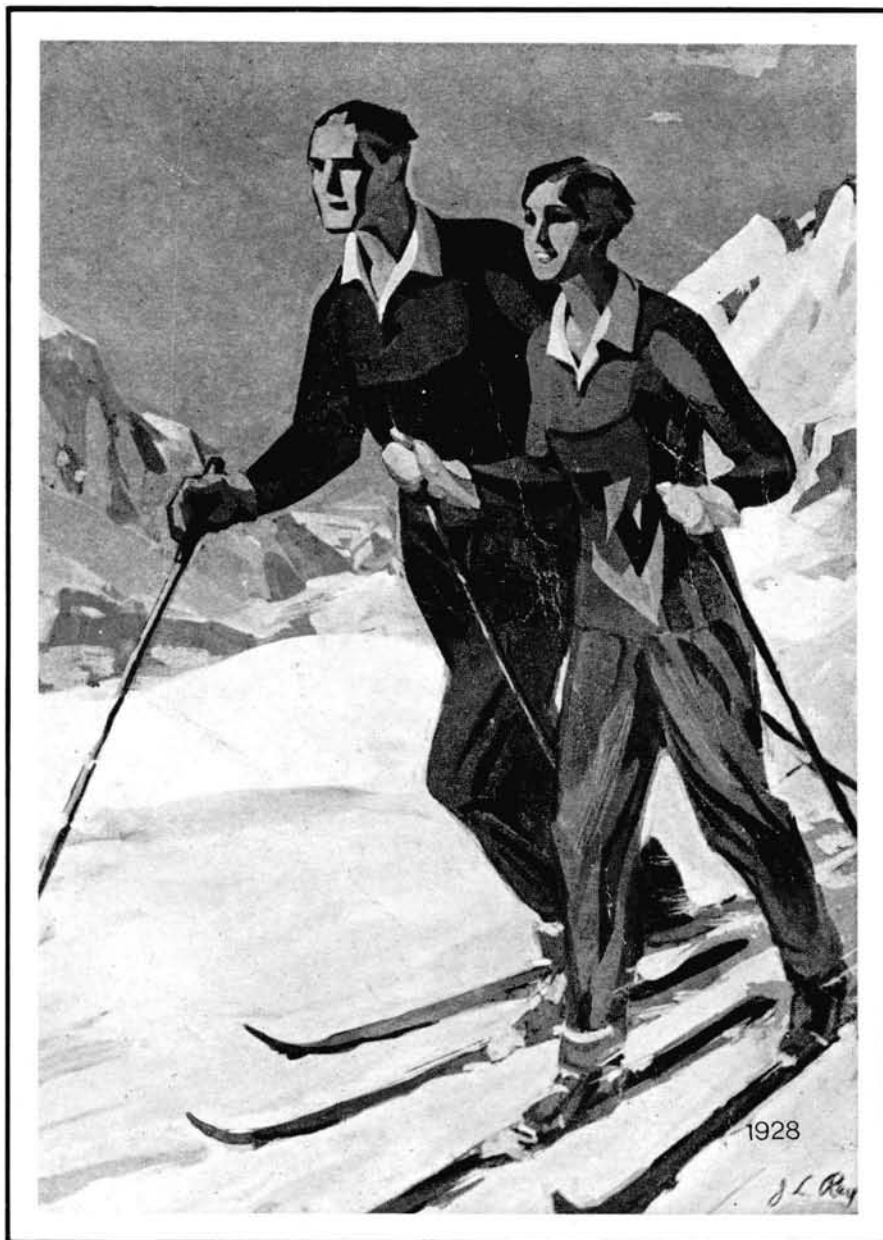
Publicat pel Centre de Documentació Espeleològica (C.D.E.) Barcelona 1980.

Mai no hem estat massa afeccionats a agafar la ploma per ressenyar les publicacions que van sortint al mercat. Però, molt de tard en tard, surt alguna cosa de la que és inevitable, gairebé obligat, parlar-ne. I malgrat haver vist la gestació de la idea a través dels companys que l'han duta a terme, en tenir el resultat davant els ulls, en fullejar-lo, s'ha fet encara més evident la necessitat que l'espeleologia tenia d'una publicació d'aquesta mena.

Es tracta d'una recopilació de tots —bé, sempre és possible deixar-se'n algun— els treballs d'espeleologia publicats l'any 1978 a l'Estat espanyol i d'aquells que han vist la llum a altres països, però referits a aquest marc polític. A cada referència bibliogràfica l'acompanya un resum del contingut. Està ordenat per temes i regions, i cada entrada té un número d'ordre.

No crec que valgui la pena allargar-se sobre les excel·lències d'un treball d'aquesta mena, car són del tot evidents. Cal dir que tant la presentació d'objectius com el medi material i la maqueta són molt dignes; la lletra és petita però clara, etc. El preu és de 350 pts. i l'idioma oficial és el català, si bé hi ha textos en altres llengües.

Dues consideracions finals. La primera és que el C.D.E. és una associació totalment independent, cosa que vol dir, entre d'altres, que econòmicament depèn de la venda d'aquest primer número per poder continuar endavant; no ens agradaria que es repetís la història de «Geo y Bio Karst» que va desaparèixer per manca de col·laboració econòmica. La segona és que el C.D.E. ha muntat un servei de fotocòpies dels treballs ressenyats, que es poden demanar, així com subscripcions, al Centre de Documentació Espeleològica. Apartat de Correus 32110. Barcelona.

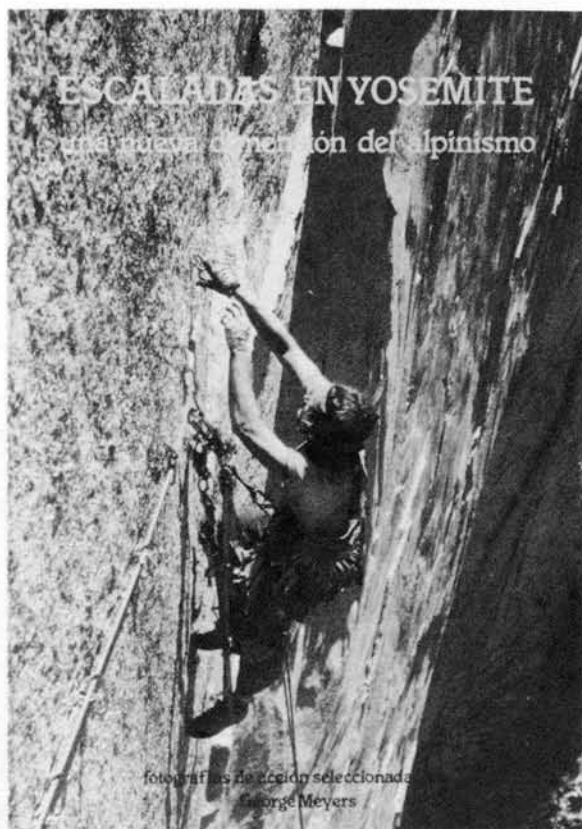


SANTA EULALIA

AVUI COM AHIR...

SANTA 
EULALIA
E S P O R T S

**SEMPRE A L'AVANTGUARDA DE LES DARRERES
NOVETATS de MATERIALS per a L'ESQUI DE NEU
PASSEIG de GRACIA, 93 - TEL. 215 06 74 - BARCELONA-8**



«ESCALADAS EN YOSEMITE» una nueva dimensión del alpinismo

Un llibre que apasionarà a tots els practicants d'aquest esport, tant als veterans com en els principiants. Mitjançant les seves nombroses i esplèndides fotografies podreu assistir, des de primer terme, a l'espectacle dels seus esforços gimnàstics i a l'utilització de noves tècniques i materials.

La emoció, l'esforç, el risc i l'entusiasme de les escalades més difícils, contingudes en una documentació excepcional.

Un volum de 20 x 28 cm. amb 59 fotografies en color i 205 en blanc i negre.
P.V.P. 1.000,- Ptes.

EDITORIAL RM — Passeig de Sant Gervasi, 24 — Barcelona-22

BARCELONA:
Entença, 24 - Tel. 325 04 45 - 325 06 86 (Central)
Major de Gràcia, 48 - Tel. 218 79 40
SANTA MARIA DE BARBARA:
Avda. de Burgos, 24 - Tel. 718 21 60 (Ciutat Badia)
SANT BOI DE LLOBREGAT:
Jaume I, 34 - Tel. 661 11 91
MANRESA:
Sant Josep, 7 - Tel. 873 97 49 - 873 25 48
IGUALADA:
Sant Magi, 27 - Tel. 804 39 00

Tràdom

IBERICA CONFORT, S. A.

TV. Color, vídeo,
"electromenaje",
imatge, so, hi-fi.

OFERTES ESTIU - 1981

GAMA BLANCA

RENTAIXELLES «LYNX»

12 serveis, cuba acer inoxidable

Preu al comptat: 36.700,- Ptes.
Sense entrada

OBSEQUI:

1 Cristalleria GRIFÉ & ESCODA

RENTADORA, 12 programes, rentat en fred

RENTADORA «NEW-POOL»

RENTADORA «NEW-POOL», estreta carrega sup.

FORN «MOULINEX» micro-ones

Preu al comptat: 19.900,- Ptes.
Preu al comptat: 21.480,- Ptes.
Preu al comptat: 26.980,- Ptes.
Preu al comptat: 35.770,- Ptes.

IMPORTACIÓ

Combinat: Frigorífic-congelador, 2 motors

Frigorífic, 2 portes-congelador acer. inox.

Frigorífic, 1 porta-330 lts. evapor. autom.

Congelador Arcón, 350 lts. int. acer. inox.

Preu al comptat: 59.900,- Ptes.
Preu al comptat: 29.950,- Ptes.
Preu al comptat: 23.950,- Ptes.
Preu al comptat: 32.600,- Ptes.

LOT ESPECIAL ESTIU

Cuina 3 focs, forn i grill, rentadora 3 tomes

i 12 programes, frigorífic 330 lts. evaporació automàtica

MOLT IMPORTANT: Compran articles de «GAMA BLANCA» a partir de 50.000,- Ptes. seran obsequiats amb 1 esplèndida cristalleria de 48 peces - GRIFÉ & ESCODA.

Preu al comptat: 56.300,- Ptes.

AMB LA PRESENTACIÓ DEL CARNET- REBUT, PREUS I CONDICIONS ESPECIALS PER ELS SOCIS DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA - CLUB ALPÍ CATALÀ

Des de fa 79 anys
apliquem el mutualisme autogestionari.

AGRUPACIÓ MÚTUA

Si coneixeu algun soci, pregunteu-li què en pensa.
Si coneixeu algú que ja ha fet tard* i se'n plany,
pregunteu-li per què hauria volgut ser-ne.

Tothom, homes i dones, des dels 16 anys, podeu
formar part d'aquesta gran tasca col·lectiva.



AGRUPACIÓ MÚTUA DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA

Informe-vos-en: algun familiar o amic deu ser un dels 215.000
socis o sòcies que formen l'Agrupació Mútua i us en parlarà.

Si voleu, telefoneu al 318 18 00 - 318 40 50 de Barcelona
o visiteu l'estatge social a la Granvia, 621 de 8 a 14 hores.

* perquè ja ha complert els 40 anys.

*a On hi ha més
Quantitat de
Qualitat*

Vehils



fundat l'any 1908

Plaça Universitat, 7 - Telf. 317.91.86

P Parking Plaça Castilla

Portal de l'Àngel, 32-34 - Tels. 317.91.86 - 317.91.90

P Parking SABA - Plaça Catalunya

BARCELONA

BARCELONA:
Entença, 24 - Tel. 325 04 45 - 325 06 86 (Central)
Major de Gràcia, 48 - Tel. 218 79 40
SANTA MARIA DE BARBARÀ:
Avda. de Burgos, 24 - Tel. 718 21 60 (Ciutat Badia)
SANT BOI DE LLOBREGAT:
Jaume I, 34 - Tel. 661 11 91
MANRESA:
Sant Josep, 7 - Tel. 873 97 49 - 873 25 48
IGUALADA:
Sant Magi, 27 - Tel. 804 39 00

Tràdom

IBERICA CONFORT, S. A.

TV. Color, vídeo,
"electromenage",
imatge, so, hi-fi.

OFERTES ESTIU - 1981

RACK VIETA compost per:

- Amplificador VIETA 35 x 35 W. Dubbing. Còpies 1 i 2.
2 monitors - Sistema d'altaveus A i B. Entrada auxiliar i sortida auriculars.
Filtres.
- Sintonitzador VIETA - AM-FM. Stereo.
- Plat VIETA 5050 - Braç recte. Regulació estroboscòpica. Càpsula Shure.
- Platina VIETA Stereo - Selector de cintes ferro, cromo i ferro-cromo.
Filtre MPX Dolby.
- Pantalles acústiques VIETA PR-3 - 3 vies - Reflex
- Moble Rack VIETA - 3000

OBSEQUI: A Triar d'entre: 1 TV. PHILIPS - 12" Mod. TX.
1 Cassette Stereo amb auriculars
1 Transistor DECCA - AM-FM i FM-Stereo

Preu al comptat: Ptes. 110.900,-. A terminis, sense entrada al mes: Ptes. 3.582,-

RACK PHILIPS compost per:

- Amplificador PHILIPS 20 x 20 W
- Platina cassette PHILIPS 2532
- Caixes PHILIPS 2 vies

- Sintonitzador PHILIPS 6 pre-sintonies
- Plat PHILIPS 667
- Moble Rack PHILIPS

OBSEQUI: 15 L.P. a triar

Preu al comptat: Ptes. 71.200,- A terminis, sense entrada al mes: Ptes. 2.280,-

COMPACTE DUAL-300 compost per:

Amplificador - Sintonitzador AM-FM Stereo - Cassette Stereo - Giradiscs i 2 caixes acústiques

OBSEQUI: 7 L.P. a triar

Preu al comptat: Ptes. 35.500,- A terminis, sense entrada al mes: Ptes. 1.321,-

OFERTA LIMITADA

COMPACTE PHILIPS-901 compost per:

Amplificador 2 x 10 W. Sintonitzador AM-FM Stereo - Giradiscs i 2 caixes acústiques.

Preu al comptat: Ptes. 39.900,-. A terminis, sense entrada al mes: Ptes. 1.509,-



**AMB LA PRESENTACIO DEL CARNET- REBUT, PREUS I CONDICIONS ESPECIALS PER ELS SOCIS DEL CENTRE
EXCURSIONISTA DE CATALUNYA - CLUB ALPÍ CATALÀ**

BERISTAIN S.A.



El primer comerç especialitzat en articles d'esport, armeria i pesca

BARCELONA ●

Fernando, 1 i 3 (cantonada a les Rambles)
Passeig de Gràcia, 94 (junt a La Pedrera)
Plaça Virrei Amat, 3 (Guinardó-Horta)
Creu Coberta, 31 (Hostafrancs)
Avda. de la Llum, 54-56-58 (Sota Plaça Catalunya)

BERISTAIN S.A.



TARRAGONA ●

Conde de Rius, 3



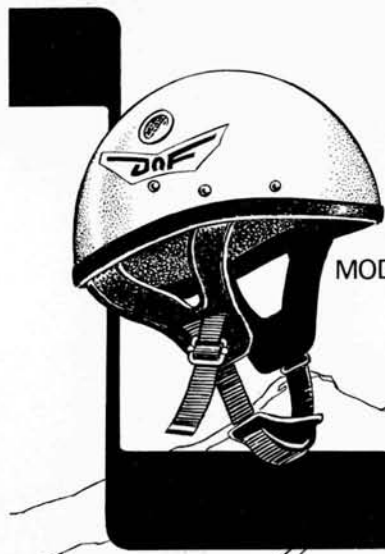
MODEL KARST
IL·LUMINACIÓ COMBINADA
ELECTRICA I DE GAS
ACETIL·LÉ



CASC PROTECTOR

duraleu-forte

FABRICAT PER MANUFACTURES PLASTIQUES ALEU*BARCELONA



MODEL HIMALAIA 78

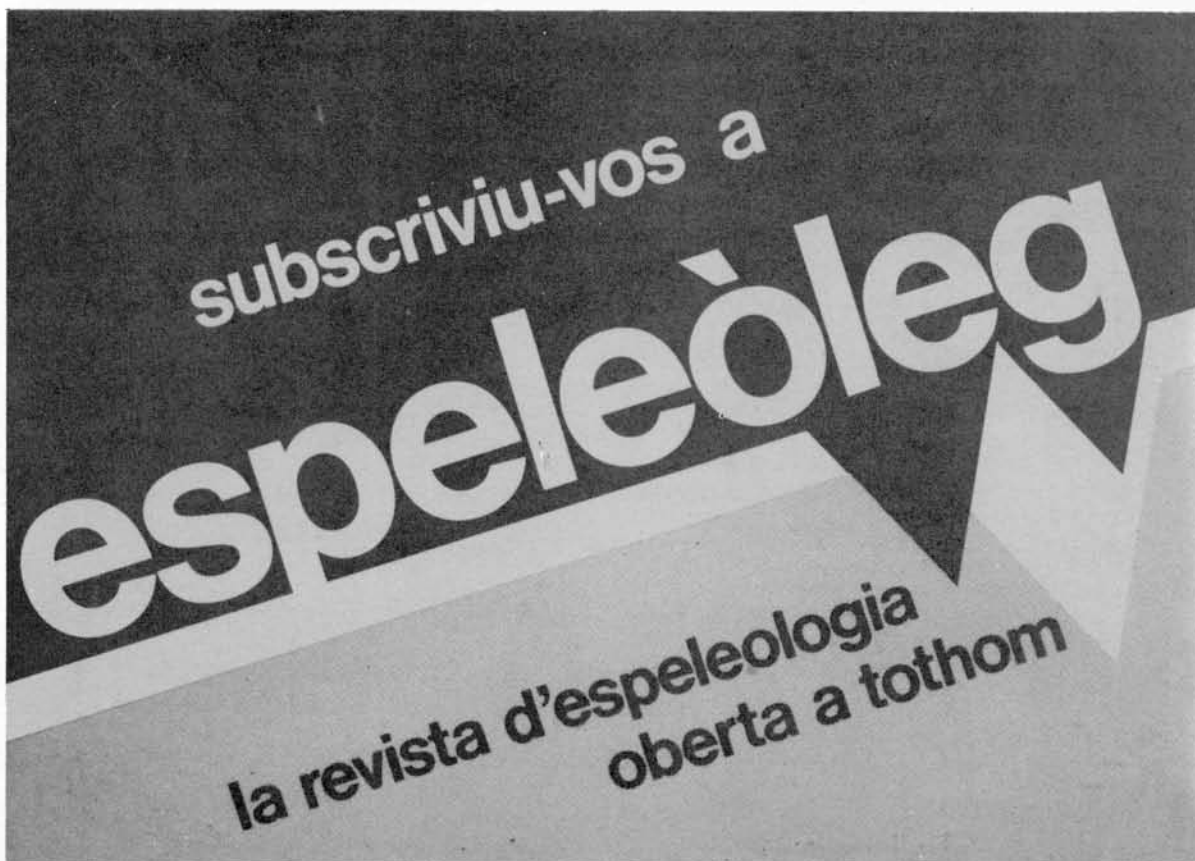


CASC PROTECTOR

duraleu-forte



FABRICAT PER MANUFACTURES PLASTIQUES ALEU*BARCELONA



Tot el
que pot
interessar
l'espeleòleg
ens
interessa.

Fidel
reflex
de totes
les més
destacades
activitats
i de tots
els aspectes
de l'espeleolo-
gia.

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

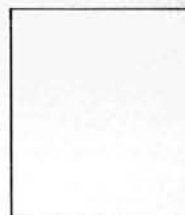


**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)



Si encara no sou
subscriptor de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

*Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.*

SUBSCRIPCIÓ

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a **ESPELEÒLEG** a partir del n.º.....al preu de.....ptes. els quatre números.

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta

Data	
Banc / Caixa	
Carrer	
n.º	Població
D.P.	

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut de la revista, **ESPELEÒLEG** del Centre Excursionista de Catalunya corresponent a la subscripció

a nom de

que viu a

Població amb càrrec al compte corrent
d'estalvi núm.

a nom de

Signatura

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

6 exemplars

(1 any)

1.100,— Ptes.

Estranger

1.400,— Ptes.

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista **MUNTANYA** a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data	
Banc / Caixa	
Carrer	
n.º	Població
D.P.	

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual a la revista, **MUNTANYA** del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de

que viu a

Població amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de

Signatura



edelweiss BAQUEIRA

MULTIPROPIEDAD

SALARDU-VALL D'ARAN



ESPORTS

edelweiss

Gran Via de les Corts Catalanes, 527.
Tel. 253 31 04 Barcelona-15





COMBA W.-EXPEDICIÓ BASCA A L'EVEREST – 1980

ELS ARTICLES DE **SERVAL** EN EL SOSTRE DEL MÓN: **EVEREST**

MATERIAL EMPREAT A L'EXPEDICIÓ:

- Motxilla Gran Ruta
- Motxilla Porter 6
- Motxilla Porter 14
- Vestits de tempesta GORE-TEX
- Matalassos Isotermics
- Polaina-Sobrebotes
- Polaines Annapurna
- Bosses esportives
- Sacs de dormir
- Material d'alta muntanya
i escalada INTERALP



INDUSTRIES SERVAL, S.L.

Zamora, 46, 4.ª planta - Tels. 309 62 00 - 309 64 50
Télex 51226 VALL-E Servalsport - BARCELONA - 5

SERVAL